

ประสบการณ์ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้
Happiness Experiences of the Elderly Living in Residential Care
Facilities in Southern Area

นุรซาฮีดา เจ๊ะมามะ
Nursaheeda Chemama

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต (การพยาบาลผู้ใหญ่)
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of
Master of Nursing Science (Adult Nursing)
Prince of Songkla University

2559

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ประสบการณ์ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้
Happiness Experiences of the Elderly Living in Residential Care
Facilities in Southern Area

นุรฮาฮีด้า เจ๊ะมามะ
Nursaheeda Chemama

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต (การพยาบาลผู้ใหญ่)
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of
Master of Nursing Science (Adult Nursing)
Prince of Songkla University

2559

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อวิทยานิพนธ์	ประสบการณ์ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้
ชื่อผู้เขียน	นางสาวนุรชานีดา เจ๊ะมามะ
สาขาวิชา	พยาบาลศาสตร์ (การพยาบาลผู้ใหญ่)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

คณะกรรมการสอบ

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิภาวี คงอินทร์)

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วราภรณ์ คงสุวรรณ)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิภาวี คงอินทร์)

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จรรุวรรณ มานะสุรการ)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จรรุวรรณ มานะสุรการ)

.....กรรมการ
(ดร.รจนา วิริยะสมบัติ)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต (การพยาบาลผู้ใหญ่)

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพล ศรีชนะ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้มาจากการศึกษาของนักศึกษาเอง และได้แสดงความขอบคุณบุคคลที่มีส่วนช่วยเหลือแล้ว

ลงชื่อ.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิภาวี คงอินทร์)
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ลงชื่อ.....
(นางสาวนุรชานีดา เจ๊ะมามะ)
นักศึกษา

(4)

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้ไม่เคยเป็นส่วนหนึ่งในการอนุมัติปริญญาในระดับใดมาก่อน และ
ไม่ได้ถูกใช้ในการยื่นขออนุมัติปริญญาในขณะนี้

ลงชื่อ.....

(นางสาวนุรชาฮีดดา เจ๊ะมามะ)

นักศึกษา

ชื่อวิทยานิพนธ์ ประสพการณ์ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้
 ผู้เขียน นางสาวนุรชาฮีดา เจ๊ะมามะ
 สาขาวิชา พยาบาลศาสตร์ (การพยาบาลผู้ใหญ่)
 ปีการศึกษา 2558

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายประสพการณ์ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้ ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบปรากฏการณ์วิทยาแบบเฮอร์มินิวติก ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้สูงอายุที่พักอาศัยในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านทักซิณ จำนวน 10 ราย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เจาะลึกรายบุคคลและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมระหว่างเดือนมีนาคม – เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2558 วิเคราะห์ข้อมูลโดยประยุกต์ใช้วิธีของแวน มาเนน

ผลการศึกษา พบว่า ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราฯ เป็นความสุขที่เน้นความสุขด้านจิตใจ โดยผู้ให้ข้อมูลสะท้อนความหมายของความสุขออกมาเป็น 6 ลักษณะ คือ (1) เป็นความสุขภายใต้ข้อแม้ ของกฎเกณฑ์ กฎระเบียบ (2) ปลอดภัย (3) หลุดพ้นจากความเครียด (4) มีความสุขใจ (5) ใจสงบ ไม่มีความทุกข์ และ (6) พึงพอใจกับชีวิตที่เป็นอยู่

วิธีการที่ทำให้เกิดความสุขขณะอยู่ในสถานสงเคราะห์ ผู้ให้ข้อมูลได้สะท้อนออกมา 5 วิธี คือ (1) ไม่ยึดติด/รู้จักปล่อยวาง (2) ทำกิจกรรมทุกอย่างให้เกิดความสบายใจ (3) หลีกเลี่ยงความขัดแย้ง (4) คิดว่าตนเองยังมีคุณค่า และ (5) รู้จักการให้อภัย ส่วนปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์ฯ ผู้ให้ข้อมูลได้สะท้อน 6 ปัจจัยหลัก คือ (1) การมีกิจกรรมให้เข้าร่วม (2) การมีสิ่งแวดล้อมที่ดี (3) การได้รับการตอบสนองด้านปัจจัยพื้นฐาน (4) การมีภาพลักษณ์ต่อตนเองดี/ภูมิใจในตนเอง เป็นที่ยอมรับของสังคม (5) การมีเพื่อน และ (6) การมีความสัมพันธ์ที่มีความหมาย

การศึกษานี้ทำให้เข้าใจประสพการณ์ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้ ผลการศึกษานี้สามารถเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับพยาบาลและผู้ดูแลผู้สูงอายุในการนำไปส่งเสริมการจัดกิจกรรมสร้างสุข และนำไปพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความสุขให้กับผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา

Thesis title	Happiness Experiences of the Elderly Living in Residential Care Facilities in Southern Area
Author	Miss Nursahaeda Chemama
Major Program	Nursing Science (Adult Nursing)
Academic year	2015

ABSTRACT

The aim of this qualitative study was to describe the happiness experiences among elderly living in residential care facilities in the southern area of Thailand. Hermeneutic phenomenology was used as a method of the study. Informants comprised of 10 elderly living in Ban Taksin Social Welfare Development Center. Data were collected using in-depth individual interview and non-participatory observation during March to June, 2015. Interview data were analyzed using a modified van Manen's approach.

The findings of this study revealed that meaning of happiness from the experiences of the informants living in residential care facilities in southern area was emphasized "happiness of mind", which was described as 6 characteristics: 1) happiness under conditions of rules and regulations, 2) freedom from having burden, 3) disengagement seriousness, 4) happy mind, 5) calm mind, no suffering, and 6) satisfaction with the present life.

The informants reflected 5 techniques to create happiness, namely off 1) non-attachment/learning to let go, 2) doing all activities with a comfort mind, 3) avoiding conflict, 4) valuing self-worth, and 5) learning to forgive. In addition, the informants reflected 6 major factors related to happiness of the elderly who lived in residential care facilities, these were 1) having activities for participation, 2) having a good environment, 3) receiving responses on fundamental factors (needs), 4) having good self-image/pride in oneself/being accepted by socially, 5) having friends, and 6) having meaningful relationships.

This study provided an understanding of the happiness experiences of the elderly living in residential care facilities in the southern area. The findings of this study provide the fundamental data for nurses and caregivers of the elderly to use in planning activities to promote elderly's happiness use to develop a happiness promotory program for elders in residential care facilities.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความรู้และความอนุเคราะห์จากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิภาวี คงอินทร์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จรรุวรรณ มานะสุรการ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่กรุณาให้คำปรึกษา ให้คำชี้แนะ เสนอข้อคิดเห็น ตรวจสอบ และแก้ไขข้อบกพร่องทุกขั้นตอนของการวิจัย รวมทั้งถ่ายทอดความรู้ สนับสนุนและให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยด้วยดีเสมอมา ผู้วิจัยได้ตระหนักและซาบซึ้งในความกรุณาเป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านในการตรวจสอบให้ข้อคิดเห็นและให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการสร้างเครื่องมือวิจัยครั้งนี้ รวมทั้งขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการสอบโครงร่างวิทยานิพนธ์และคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่กรุณาให้ข้อเสนอแนะเพื่อให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านทักซิณ และเจ้าหน้าที่ทุกท่านที่เกี่ยวข้องในการให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกเพื่อให้การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นไปอย่างราบรื่น รวมทั้งขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลทุกท่านที่มีน้ำใจให้ความไว้วางใจ เสียสละเวลาอันมีค่า และให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขอกราบขอบพระคุณผู้อำนวยการวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ยะลา หัวหน้าภาควิชาพื้นฐานการพยาบาล การพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ และเพื่อนร่วมงานทุกท่าน ที่สนับสนุนให้คำปรึกษาและเป็นกำลังใจให้เสมอมา

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา และผู้มีพระคุณ ที่เป็นแรงบันดาลใจ มอบความรักความห่วงใย ให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจอันสำคัญยิ่งรวมทั้งพี่ ๆ เพื่อน ๆ น้อง ๆ ทุกท่านที่ไม่สามารถกล่าวนามไว้ได้ทั้งหมดในที่นี้ที่คอยให้ความช่วยเหลือ มีความปรารถนาดี และเป็นกำลังใจจนประสบผลสำเร็จในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

นุรฮาอีดา เจ๊ะมามะ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ.....	(5)
ABSTRACT.....	(6)
กิตติกรรมประกาศ.....	(7)
สารบัญ.....	(8)
รายการตาราง.....	(10)
รายการภาพประกอบ.....	(11)
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	4
คำถามการวิจัย.....	5
กรอบแนวคิดทฤษฎี.....	5
นิยามศัพท์การวิจัย.....	6
ขอบเขตของการวิจัย.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
บทที่ 2 วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง.....	7
แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ.....	7
แนวคิดเกี่ยวกับความสุข.....	13
สถานสงเคราะห์คนชรา.....	17
การวิจัยเชิงคุณภาพแบบปรากฏการณ์วิทยา.....	22
สรุปการทบทวนวรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	27
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	28
สถานที่ศึกษา.....	28
ผู้ให้ข้อมูลและการเลือกผู้ให้ข้อมูล.....	28
การเข้าถึงผู้ให้ข้อมูล.....	29
ภูมิหลังผู้วิจัย.....	29
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	30
การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ.....	31
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	31
การพิทักษ์สิทธิ์ผู้ให้ข้อมูล.....	33
ความน่าเชื่อถือของข้อมูล.....	35
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	37
บทที่ 4 ผลการวิจัยและการอภิปรายผล.....	40
ผลการวิจัย.....	40
อภิปรายผลการวิจัย.....	55

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ.....	60
สรุปผลการวิจัย.....	60
ข้อจำกัดในการวิจัย.....	61
ข้อเสนอแนะ.....	61
เอกสารอ้างอิง.....	62
ภาคผนวก.....	66
ก แบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคล.....	67
ข แนวคำถามเกี่ยวกับประสบการณ์ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา	69
ค แบบฟอร์มบันทึกข้อมูลภาคสนาม.....	70
ง ตัวอย่างการจัดการข้อมูล.....	71
จ แบบฟอร์มการพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล.....	75
ฉ รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ.....	76
ประวัติผู้เขียน.....	77

รายการตาราง

ตาราง	หน้า
1. ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล.....	41

รายการภาพประกอบ

ภาพ	หน้า
1. ประสบการณ์ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้.....	59

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สถานการณ์ผู้สูงอายุไทยในปัจจุบันมีสัดส่วนประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จากสถิติขนาดและแนวโน้มประชากรสูงอายุระดับประเทศ พ.ศ. 2503 – 2573 มีประชากรอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป เพิ่มขึ้นมากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด การเพิ่มขึ้นของประชากรวัยสูงอายุ ส่งผลให้เข้าสู่สังคมที่เรียกว่า สังคมผู้สูงอายุ ซึ่งเกิดจากยุคโลกาภิวัตน์ที่ประเทศไทยมีวิวัฒนาการทางการแพทย์และสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพ มีเครื่องมือทางการแพทย์ที่ทันสมัยที่ช่วยรักษาการเจ็บป่วยต่าง ๆ ทำให้ผู้สูงอายุมีอายุยืนยาวมากขึ้นอัตราการตายลดลง (สถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุ, 2553) ซึ่งจะมีผลกระทบเกิดขึ้นมากมายทั้งผลกระทบด้านสุขภาพ ด้านเศรษฐกิจ ด้านครอบครัวและชีวิตการเป็นอยู่ การปรับตัวต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคม (กรมสุขภาพจิต, 2555)

ผู้สูงอายุซึ่งเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบการเสื่อมถอย มีปัญหาเกิดขึ้นทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม การที่ผู้สูงอายุมีสุขภาพกายไม่แข็งแรงพอที่จะปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้ อวัยวะต่าง ๆ ในร่างกายมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากจากการเสื่อมโทรมของร่างกายตามธรรมชาติก่อให้เกิดความเจ็บป่วยด้วยโรคร้ายไข้เจ็บต่าง ๆ มากมายตามมา ผู้สูงอายุจึงเป็นวัยที่มักจะมีพืงพามากกว่าวัยอื่น ทำให้ผู้สูงอายุอาจเกิดความรู้สึกมีคุณค่าในตัวเองลดลง ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาด้านจิตใจของผู้สูงอายุตามมา ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกสูญเสียได้ โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับความสามารถของตนเอง เช่น การที่เคยเป็นที่พึ่ง เป็นผู้นำให้กับคนอื่น การเป็นที่ยอมรับและยกย่องจากคนข้างเคียงเพื่อนฝูงหรือสังคม นอกจากนี้การขาดที่พึ่ง เช่น ผู้ใกล้ชิด เพื่อนสนิทเสียชีวิต เป็นต้น อาจทำให้เกิดความรู้สึกเหงา และว้าเหว่ (อัมพร, กาญจน, และพรณี, 2555) บวกกับปัจจุบันสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรมทำให้เกิดภาวะที่มีการแข่งขันกันมากขึ้น ต่างคนต่างอยู่มากขึ้น พืงพาทอดยกันน้อยลง ครอบครัวเปลี่ยนแปลงจากครอบครัวขยายกลายเป็นครอบครัวเดี่ยว ทำให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลเอาใจใส่จากลูกหลานไม่มากเท่าที่ควร ผู้สูงอายุจึงมักจะถูกทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพังหรือไม่ได้รับการดูแลจากบุตรหลาน การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างสังคมไทยในปัจจุบันก็ย่อมกระทบต่อขนาดของกำลังแรงงาน รวมถึงภาวะพืงพืงที่เพิ่มขึ้นของประชากรสูงอายุต่อประชากรวัยแรงงาน (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, 2555) จึงทำให้ผู้สูงอายุส่วนหนึ่งที่ต้องเข้าพักอาศัยในสถานสงเคราะห์คนชรา

ในปัจจุบันมีการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 มุ่งเน้นให้ผู้สูงอายุมีการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ดำรงชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่า และคงไว้ซึ่งภาวะสุขภาพ ความเป็นอยู่ที่ดี มีส่วนร่วมทางสังคม โดยเฉพาะสิทธิในมาตรา 11 ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริมการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ผู้สูงอายุมีสิทธิพัฒนาตนเองและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายหรือชุมชนอีกด้วย (กระทรวงการพัฒนาสังคม

และความมั่นคงของมนุษย์, 2553) และยังมีกรให้การบริการด้านสถานสงเคราะห์คนชราเพื่อรองรับผู้สูงอายุที่ไม่มีที่อยู่อาศัย

สถานสงเคราะห์คนชราจึงเป็นสถานที่สำหรับผู้สูงอายุที่เข้ามาอยู่ร่วมกัน ด้วยความจำเป็นบางอย่างจากสาเหตุต่าง ๆ ที่ทำให้ผู้สูงอายุต้องเข้ามาอาศัยในสถานสงเคราะห์คนชรา โดยพบว่าสาเหตุหลักที่เข้ามาอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชรา 4 สาเหตุ คือ (1) ขาดการดูแลเอาใจใส่ (2) ผู้สูงอายุไม่ต้องการเป็นภาระให้ลูกหลาน (3) ผู้สูงอายุขาดคนอุปการะดูแล และ (4) ผู้สูงอายุถูกผลักดันให้เข้ามาอยู่ในสถานสงเคราะห์ (นิภาพรและสุธิดา, 2552) แม้ว่าสาเหตุดังกล่าวทำให้ผู้สูงอายุเลือกเข้าพักในสถานสงเคราะห์คนชราแต่ก็ยังมีปัญหาเกิดขึ้นอีกเช่นกันที่จะส่งผลทำให้ผู้สูงอายุไม่มีความสุข ซึ่งสภาพปัญหาของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา มี 4 ด้าน คือ (1) ด้านร่างกาย พบว่าผู้สูงอายุมีอาการของโรคต่าง ๆ ที่พบในวัยสูงอายุ (2) ด้านจิตใจ พบว่าผู้สูงอายุมีความวิตกกังวลในเรื่องความเจ็บป่วยและมีอาการซึมเศร้า (3) ด้านสังคมในการอยู่ร่วมกัน พบว่าผู้สูงอายุมีปัญหาการปรับตัวในการอยู่ร่วมกันให้เป็นสุข และ (4) ด้านเศรษฐกิจและรายได้ พบว่าผู้สูงอายุส่วนน้อยที่จะมีปัญหาจากการขาดรายได้ เนื่องจากจะได้รับการบริการต่าง ๆ จากสถานสงเคราะห์ (ภิรมย์, 2553) จากปัญหาดังกล่าวอาจส่งผลต่อการรับรู้ความทุกข์ความสุขของผู้สูงอายุ ซึ่งความสุขของผู้สูงอายุมีความแตกต่างกันในแต่ละบุคคล ขึ้นอยู่กับสภาวะทางอารมณ์ของบุคคลนั้น ๆ ว่าจะมีความสุขเพียงใด ความสุขในเชิงจิตวิทยายังพบว่า เกิดจากการที่บุคคลนั้นมีความสมดุลกันระหว่างสุขภาพกายและสุขภาพจิต มีความพึงพอใจต่อตนเอง สังคม และสภาพชีวิตที่เป็นอยู่ สามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงได้ รวมถึงการที่บุคคลได้รับการตอบสนองตามความต้องการ ได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่น (ชุตีไกร, 2551; วิทยากร, 2550; อริพร, 2549)

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา พบว่ามีการวิจัยเชิงปริมาณ วิจัยเชิงสำรวจ วิจัยเชิงพรรณนา และวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีการศึกษาเรื่องความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราในจังหวัดนครปฐม เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพในเรื่องเดียวกัน พบว่าผู้สูงอายุมีความสุขอยู่ในระดับมาก มีมุมมองต่อความสุขว่า เกิดจากการช่วยเหลือตนเองได้ ยอมรับต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพร่างกาย การมีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ การได้รับการยอมรับจากเพื่อนร่วมสถานสงเคราะห์ ยิ้มแย้มแจ่มใส การแบ่งปันทุกข์สุข ได้เห็นความสำเร็จของลูกหลาน และการได้เข้าร่วมกิจกรรมในสถานสงเคราะห์ (สุจิตราและนนุช, 2557) สำหรับการศึกษาเรื่องทัศนคติต่อการเป็นผู้สูงอายุที่มีความสุขของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาศูนย์บริการสาธารณสุข 40 บ้างบางแค เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ โดยเขียนออกมาในรูปแบบการพรรณนา จากการสำรวจพบว่าทัศนคติต่อการเป็นผู้สูงอายุที่มีความสุขเกี่ยวกับตนเอง คือการดูแลรักษาสุขภาพกายให้ดีอยู่เสมอ มีการส่งเสริมสุขภาพจิต โดยการใช้หลักศาสนาใช้ในการดำเนินชีวิต รวมถึงมีปัจจัยขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต สำหรับทัศนคติเกี่ยวกับครอบครัว คือเป็นผู้ที่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ มีครอบครัวที่อบอุ่น เป็นที่ยอมรับของบุตรหลาน และทัศนคติเกี่ยวกับชุมชน คือ การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของชุมชน เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับคนในชุมชนได้ (วิทธิลักษณ์, ศศิพัฒน์, และภาวิณี, 2551) นอกจากนี้ยังมีการศึกษาเชิงคุณภาพที่ศึกษาเรื่องทัศนคติความสุขในผู้สูงอายุ กรณีศึกษาบ้านวัยทองนิเวศน์ เป็นการศึกษาผู้ให้ข้อมูลที่อยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ ให้นิยามความสุขในผู้สูงอายุว่าเป็นความสุขที่เกิดจากการมีสุขภาพร่างกายที่ดีและจิตใจสดชื่น มีความพึงพอใจในชีวิต ปัจจุบัน ได้มีการช่วยเหลือผู้อื่นให้มีความสุข มีการตระหนักถึงคุณค่าในตนเองและสามารถที่จะปฏิบัติ

กิจกรรมตามหลักพระพุทธศาสนา (วรรณวิสาข์, 2551) จะเห็นได้ว่าที่ผ่านมายังไม่พบการศึกษาข้อมูลเชิงลึกที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา และเป็นการศึกษาในบริบทของพื้นที่ที่ต่างกันในเรื่องภูมิภาค สิ่งแวดล้อม และการได้รับการสนับสนุนจากสังคมที่มีมากกว่าพื้นที่ในเขตภาคใต้ ที่ขาดสิ่งสนับสนุนเหล่านี้อาจส่งผลกระทบต่อความสุขของผู้สูงอายุ ดังนั้นความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราย่อมมีความแตกต่างกันตามปัจจัยต่าง ๆ

ความสุขที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านต่าง ๆ จากการศึกษาเรื่องความสุขของคนไทย: การดำเนินชีวิตอย่างมีคุณธรรม จิตวิญญาณและความภูมิใจในตนเอง ของ รศรินทร์, ประเวศ, และเรวดี (2553) พบว่าปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสุขในชีวิต มี 3 ด้าน คือ (1) ปัจจัยด้านการใช้ชีวิตอย่างมีคุณธรรม ได้แก่ การรักษาศีลห้าครบทุกข้อ การทำสมาธิ ความรู้สึกว่าตนเองเคร่งศาสนา (2) สภาวะทางจิตวิญญาณ ได้แก่ การให้โอกาสผู้อื่นก่อนตนเอง ความรู้สึกเป็นสุขเมื่อช่วยเหลือผู้อื่น การบริจาค และ (3) ความภูมิใจในตนเอง ได้แก่ ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง แร่งสนับสนุนทางสังคม นอกจากนี้การที่ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมทางสังคมร่วมกับผู้อื่น มีสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่น และการรับรู้สภาวะแวดล้อมทางสังคมก็ยังช่วยให้ผู้สูงอายุมีความสุขได้เช่นกัน (สุธรรม, ชุตีไกร, โชคชัย, และพิทยา, 2552) จากการศึกษาเรื่องความสุขของผู้สูงอายุในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค พบว่า ระดับความสุข มีความแตกต่างกันตามปัจจัยทางสังคม คือ ความสัมพันธ์กับครอบครัว เนื่องจากผู้สูงอายุบ้านบางแคส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล จึงมีครอบครัวมาเยี่ยมสม่ำเสมอ มีความสัมพันธ์กับครอบครัวเป็นอย่างดี ระดับความสุขของผู้สูงอายุจึงสัมพันธ์กับความสัมพันธ์ในครอบครัว (เการัตน์, 2553) ซึ่งมีความแตกต่างจากผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้ ที่มีผู้สูงอายุเข้าพักอาศัยจากต่างถิ่นโดยส่วนใหญ่ ความสัมพันธ์ในครอบครัว การมาเยี่ยมของบุคคลในครอบครัวยังพบได้น้อยได้รับการสนับสนุนทางสังคมน้อยลง เนื่องจากเป็นพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีเหตุการณ์ความไม่สงบเกิดขึ้น การเดินทางมาเยี่ยมผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราเป็นไปค่อนข้างยาก เกิดความกลัวที่จะลงมาในพื้นที่ที่มีความเสี่ยง ในบริบทของพื้นที่และปัจจัยต่าง ๆ ที่แตกต่างกันย่อมสามารถทำให้ผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้มีประสบการณ์ความสุขที่แตกต่างจากผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราของพื้นที่อื่น

การวิจัยเชิงคุณภาพแบบปรากฏการณ์วิทยา ช่วยให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับประสบการณ์ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้ โดยผู้ที่สามารถให้ข้อมูลได้ดีที่สุดคือผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์นั้นโดยตรง และอาศัยอยู่ในสถานนั้น ๆ ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและมีความหลากหลายที่สามารถอธิบายประสบการณ์ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้ได้อย่างแท้จริง เนื่องจาก การวิจัยเชิงคุณภาพแบบปรากฏการณ์วิทยา เป็นการวิจัยที่เน้นการศึกษาและทำความเข้าใจประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตของบุคคล โดยที่บุคคลเหล่านั้นมีประสบการณ์โดยตรงในเรื่องที่ต้องการศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ชีวิตตามการรับรู้ปรากฏการณ์ธรรมชาติ (ชาย, 2552) การศึกษาปรากฏการณ์วิทยาแบบตีความ เชื่อว่าบุคคลมีความสำคัญต่อการศึกษา เนื่องจากเป็นประสบการณ์เฉพาะบุคคล และเป็นการให้ความหมายความคิดของแต่ละบุคคล โดยเชื่อว่าบุคคลต้องมีลักษณะเป็นคนที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมนั้น (van Manen, 1990) ซึ่งผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา เป็นบุคคลที่อยู่ในพื้นที่นั้นโดยตรง สามารถที่จะให้ความหมายของประสบการณ์ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราได้ดี ยังเป็นบุคคล

ที่ทรงคุณค่า เป็นบุคคลที่สามารถแปลความหมายต่าง ๆ เกี่ยวกับประสบการณ์นั้น ๆ เข้ารวมไว้ด้วยกัน และเป็นบุคคลที่มีมิติของเวลา

จากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคมไทยในปัจจุบัน จากครอบครัวขยาย กลายเป็นครอบครัวเดี่ยว เป็นเหตุทำให้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ถูกทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพัง สถานสงเคราะห์คนชราจึงเป็นสถานที่ที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เลือกเข้ามาอาศัยในช่วงบั้นปลายของชีวิต ไม่ว่าจะจากสาเหตุใดก็ตามที่ทำให้ต้องเข้ามาอาศัยต่างก็ส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของผู้สูงอายุทั้งนั้น สภาพร่างกายของผู้สูงอายุเองที่มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เสื่อมถอยด้วย ทำให้ผู้สูงอายุมีปัญหาสุขภาพได้มากกว่าวัยอื่น ๆ ทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิตโดยเฉพาะในผู้สูงอายุที่เข้าพักอาศัยในสถานสงเคราะห์คนชรา พบว่ามีปัญหาด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อความสุขของผู้สูงอายุอีกด้วย หากพวกเขาเหล่านั้นไม่สามารถที่จะยอมรับสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันได้ แต่หากผู้สูงอายุสามารถที่จะยอมรับสภาพนั้น ๆ ได้ก็ทำให้พวกเขามีความสุขได้เช่นกัน ขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่น ๆ อีกหลายด้านที่จะทำให้ผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรามีความสุข รวมทั้งการได้รับสวัสดิการต่าง ๆ จากสถานสงเคราะห์คนชราที่ให้บริการตามนโยบายของแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ทำให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลและบริการที่ดี มีความสุขกับการดำเนินชีวิตอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชรา ซึ่งความสุขของแต่ละบุคคลก็จะแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ อารมณ์ความรู้สึกของผู้สูงอายุนั้น ๆ ในปัจจุบันมีผู้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องความสุขในประชาชนทั่วไปหลากหลายประเด็น ไม่ว่าจะเป็นการประเมินระดับความสุข การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสุข แต่ก็เป็นการศึกษาจากมุมมองการมองความสุขของบุคคลภายนอกโดยใช้เครื่องมือการวัดความสุขที่มีผู้สร้างขึ้นมาใช้ประเมินความสุขของประชาชนทั่วไป แต่สำหรับความสุขของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชราย่อมมีความแตกต่างจากความสุขของบุคคลทั่วไปที่มีปัจจัยต่าง ๆ เอื้อต่อการทำให้เกิดความสุขได้ สำหรับผู้สูงอายุที่อยู่ในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้นั้นยังขาดปัจจัยบางประการ ความสุขจึงอาจจะมีความแตกต่างไปจากคนทั่วไป ผู้วิจัยต้องการทำความเข้าใจเกี่ยวกับประสบการณ์ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้ เกี่ยวกับความหมายของความสุข วิธีที่ทำให้เกิดความสุขขณะอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้ และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้ ตามประสบการณ์การรับรู้ของผู้สูงอายุเอง เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก ผู้วิจัยจึงเห็นว่าการวิจัยเชิงคุณภาพแบบปรากฏการณ์วิทยาเป็นการศึกษาที่มีความเหมาะสมที่สุดในการที่จะสอบถามและเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราโดยตรง เพื่อให้ได้ผลออกมาเป็นประสบการณ์ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราที่แท้จริงและสามารถนำผลที่ได้จากงานวิจัยไปพัฒนากิจกรรมส่งเสริมความสุขให้มีประสิทธิภาพ พัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความสุขให้กับผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราให้สอดคล้องกับสิ่งที่ทำให้ผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรามีความสุขได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่ออธิบายประสบการณ์ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้

คำถามการวิจัย

คำถามหลักคือ

ประสบการณ์ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้เป็นอย่างไร

คำถามรองคือ

1. ผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้ให้ความหมายของความสุขว่าอย่างไร
2. วิธีการทำให้เกิดความสุขขณะอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้มีวิธีใดบ้าง
3. มีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้ผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้มีความสุข

กรอบแนวคิดทฤษฎี

ปรากฏการณ์วิทยาแบบเฮอรัมนิวติก (hermeneutic phenomenology) เป็นกรอบแนวคิดที่ได้นำมาใช้ในการอธิบายประสบการณ์ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา เป็นการศึกษาเชิงลึกในการให้ความหมายความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา ที่สะท้อนออกมาตามการรับรู้ของผู้ที่มีประสบการณ์โดยตรง โดยการทำความเข้าใจเกี่ยวกับประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจริงตามลักษณะธรรมชาติและความหลากหลายของสังคมและวัฒนธรรมของผู้ให้ข้อมูลนั้น ๆ ซึ่งประสบการณ์ที่เกิดขึ้นของแต่ละบุคคลจะมีความแตกต่างกัน เนื่องจากความแตกต่างทางสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และค่านิยม การอธิบายหรือบรรยายสิ่งที่เกิดขึ้นจะต้องให้เป็นไปภายใต้บริบทที่เกิดขึ้น ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ต้องผ่านการอ่านทบทวนและกระบวนการตีความ (van Manen, 1990) การตีความตามแนวคิดการศึกษาปรากฏการณ์วิทยาแบบเฮอรัมนิวติกมีความเชื่อหลักคือ การทำความเข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตโดยผ่านวงจรเฮอรัมนิวติก มีองค์ประกอบสำคัญคือ ภูมิหลัง การทำความเข้าใจในสิ่งที่ศึกษาล่วงหน้า การทำความเข้าใจบุคคลและสิ่งแวดล้อมของบุคคลนั้น และการแปลความ ตีความ (Koch, 1995) ดังนั้นผู้วิจัยต้องทำความเข้าใจในสิ่งที่ตนศึกษาให้ละเอียดลึกซึ้ง เพื่อให้สามารถเชื่อมโยงสถานการณ์ต่าง ๆ เข้ากับวงจรเฮอรัมนิวติก

ความสุข เป็นอารมณ์ความรู้สึกของบุคคลที่เกิดขึ้น มาจากการมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีความพึงพอใจในสภาพชีวิตที่เป็นอยู่ พอใจในตัวเอง และได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่น (วิทยากร, 2550) และความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราเป็นความสุขจากการมีสุขภาพร่างกายที่ดี และจิตใจสดชื่น ความสุขจากการพึงพอใจในชีวิตปัจจุบัน และการได้ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาซึ่งความสุขในแต่ละบุคคลจะมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลนั้น ๆ แบ่งได้เป็น 2 ปัจจัยหลักๆ คือ (1) ปัจจัยภายใน ได้แก่ การเห็นคุณค่าในตนเอง การได้รับการยอมรับจากผู้อื่น คิดว่าตนเองยังมีประโยชน์ และ (2) ปัจจัยภายนอก ได้แก่ มีปัจจัยสี่ที่เพียงพอ มีความมั่นคงในชีวิต สามารถพึ่งพาตนเองได้ (วรรณวิสาข์, 2551; สุธรรม, 2553)

นียมศัพท์การวิจัย

ประสบการณ์ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้
หมายถึง อารมณ์ความรู้สึกที่เกี่ยวข้องกับความสุขของผู้สูงอายุ การให้ความหมายของความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้ วิธีการทำให้เกิดความสุข รวมถึงปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับความสุขของผู้สูงอายุตามการรับรู้ของผู้สูงอายุที่อาศัยในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้ ซึ่งเป็นสถานที่ที่รับอุปการะผู้สูงอายุ ปัจจุบันใช้ชื่อใหม่ที่เรียกว่าศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านทักซิณ จังหวัดยะลา ซึ่งให้บริการด้านการเลี้ยงดู ด้านสังคมสงเคราะห์ ด้านจิตวิทยา ด้านการแพทย์ ด้านอาชีวบำบัด ด้านนันทนาการและด้านศาสนา

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ชนิดการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยาแบบเฮอรัมนิวติก (hermeneutic phenomenology) เพื่อศึกษาประสบการณ์ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา โดยทำการศึกษาในผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ไม่จำกัดเพศ ที่พักอยู่ในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุแห่งหนึ่งในภาคใต้ จำนวน 10 ราย เก็บข้อมูลระหว่างเดือน มีนาคม 2558 – มิถุนายน 2558

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลจากการศึกษาสามารถนำไปเป็นแนวทางในการจัดบริการที่ส่งเสริมความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา และนำไปพัฒนาเกี่ยวกับโปรแกรมส่งเสริมความสุขให้กับผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราต่อไป

บทที่ 2

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพชนิดปรากฏการณ์วิทยาแบบตีความ เพื่ออธิบายประสบการณ์ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา ผู้วิจัยทบทวนวรรณกรรมเพื่อให้มีแนวทางในการศึกษาต่อไปโดยครอบคลุมหัวข้อเนื้อหา ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ
 - 1.1 ความหมายของผู้สูงอายุ
 - 1.2 การเปลี่ยนแปลงในผู้สูงอายุ
 - 1.3 ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงในผู้สูงอายุ
 - 1.4 แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ
2. แนวคิดเกี่ยวกับความสุข
 - 2.1 ความหมายของความสุขในผู้สูงอายุ
 - 2.2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสุขในผู้สูงอายุ
 - 2.3 การประเมินความสุข
3. สถานสงเคราะห์คนชรา
 - 3.1 แนวคิดเกี่ยวกับสถานสงเคราะห์คนชรา
 - 3.2 ประเภทของสถานสงเคราะห์คนชรา
 - 3.3 การบริการของสถานสงเคราะห์คนชรา
 - 3.4 ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านทักซิณ
 - 3.5 การจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านทักซิณ
 - 3.6 มาตรฐานบ้านพักผู้สูงอายุ
4. การวิจัยเชิงคุณภาพแบบปรากฏการณ์วิทยา
 - 4.1 แนวคิดการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา
 - 4.2 ความน่าเชื่อถือของข้อมูลในการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา

แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุไทยในปัจจุบันมีแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ทั่วโลกจึงได้ให้ความสำคัญกับการเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุ ซึ่งผู้สูงอายุเป็นวัยที่มีความแตกต่างจากวัยอื่นเนื่องจากเป็นวัยที่เรียกได้ว่าวัยบั้นปลายของชีวิต เป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงของร่างกายต่าง ๆ มากมาย เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ค่อย ๆ เสื่อมถอยลงเรื่อย ๆ ตามธรรมชาติ ต้องพึ่งพาผู้อื่นเป็นส่วนใหญ่จึงเป็นเรื่องที่บุคคลให้ความสนใจในปัจจุบัน

ความหมายของผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุ เป็นบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปทั้งเพศชายและเพศหญิง โดยนับตั้งแต่อายุเกิด ซึ่งในการศึกษารวบรวมข้อมูลประชากรผู้สูงอายุได้แบ่งผู้สูงอายุเป็น 2 กลุ่ม คือ ผู้สูงอายุตอนต้น คือบุคคลที่มีอายุระหว่าง 60-70 ปี และผู้สูงอายุตอนปลาย คือ บุคคลที่มีอายุ 70 ปีขึ้นไป (องค์การสหประชาชาติ อ้างตาม ชมพูนุท, 2556) มีการใช้คำที่เกี่ยวข้องกับคำว่าผู้สูงอายุ คือ คำว่าคนแก่ ซึ่งเป็นบุคคลที่มีอายุมาก หรืออยู่ในวัยชราส่วนคำว่า ชรา คือ การแก่ด้วยอายุ ชำรุดทรุดโทรม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546)

วัยสูงอายุจัดเป็นวัยที่อยู่ในระยะสุดท้ายของชีวิต ลักษณะและพัฒนาการในวัยนี้จะตรงข้ามกับวัยเด็กคือมีแต่ความเสื่อมโทรมและสีกหรอ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้จะดำเนินไปอย่างค่อยเป็นค่อยไป จึงเป็นการยากที่จะกำหนดว่าบุคคลใดอยู่ในวัยสูงอายุ เกณฑ์ที่สังคมจะกำหนดว่าบุคคลใดเป็นผู้สูงอายุนั้น อาจแบ่งการสูงอายุของบุคคลออกเป็น 4 ประเภท คือ (1) การสูงอายุตามวัย (chronological aging) หมายถึง การสูงอายุตามปีปฏิทินโดยการนับจากปีที่เกิดเป็นต้นไป (2) การสูงอายุตามสภาพร่างกาย (biological aging) เป็นการพิจารณาการสูงอายุจากสภาพร่างกายและสรีระของบุคคลที่เปลี่ยนไปเมื่อมีอายุเพิ่มขึ้น เนื่องจากประสิทธิภาพการทำงานของอวัยวะต่าง ๆ ในร่างกายลดน้อยลง เป็นผลมาจากความเสื่อมโทรมตามกระบวนการสูงอายุซึ่งเป็นไปตามอายุขัยของแต่ละบุคคล (3) การสูงอายุตามสภาพจิตใจ (psychological aging) เป็นการเปลี่ยนแปลงในหน้าที่ การรับรู้ แนวความคิด ความจำ การเรียนรู้ เซอร์ปัญญา และลักษณะบุคลิกภาพที่ปรากฏในระยะต่าง ๆ ของชีวิตแต่ละคนที่มีอายุเพิ่มขึ้น (4) การสูงอายุตามสภาพสังคม (sociological aging) เป็นการเปลี่ยนแปลงในบทบาทหน้าที่สถานภาพของบุคคลในระบบสังคม รวมทั้งความคาดหวังของสังคมต่อบุคคลนั้นซึ่งเกี่ยวกับอายุ การแสดงออกตามคุณค่าและความต้องการของสังคม (ศิริพรรณ, 2553)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่ามีบุคคลได้ให้ความหมายของผู้สูงอายุที่แตกต่างกันออกไปตามลักษณะของการแบ่งประเภทต่าง ๆ สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุ คือ บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปสามารถแบ่งผู้สูงอายุออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ผู้สูงอายุตอนต้น คือ บุคคลที่มีอายุ 60-70 ปี และผู้สูงอายุตอนปลาย คือ บุคคลที่มีอายุ 70 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงไปในด้านที่เสื่อมถอยมากขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงในด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมซึ่งจะมีการเปลี่ยนแปลงที่แตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล

การเปลี่ยนแปลงในผู้สูงอายุ

การเปลี่ยนแปลงในแต่ละระบบของร่างกายผู้สูงอายุ ถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงด้านเสื่อมถอยที่ปกติตามวัย ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย และด้านจิตสังคม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอาจส่งผลกระทบต่อให้เกิดปัญหาสุขภาพกายและสุขภาพจิตตามมา

การเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย

วัยสูงอายุจะมีการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกายในระบบต่างๆดังนี้ (Eliopoulos, 2014; Saxon, Etten, Perkins, 2015)

1. ระบบภูมิคุ้มกัน พบว่าในผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงของต่อมธัยมัส (thymus) ซึ่งมีการฝ่อตัวลงทำให้ธัยมิกแฟคเตอร์ (thymic factor) ที่เป็นตัวสร้างภูมิคุ้มกันของร่างกายลดลง จึงมักพบว่าผู้สูงอายุมีการติดเชื้อได้ง่าย

2. ระบบผิวหนัง พบว่าผิวหนังจะเริ่มบางลง หลอดเลือดฝอยใต้ผิวหนังมีความหนาตัว การซึมผ่านของออกซิเจน และอาหารเข้าสู่เซลล์เนื้อเยื่อน้อยลง จำนวนเซลล์ผิวหนังมีจำนวนลดลงทำให้ผิวหนังเปราะบาง แห้งเป็นขุยง่าย ระดับของฮอร์โมนเอสโตรเจนลดลง ไยคอลลาเจน และ ไยอีลาสติก ซึ่งเป็นความยืดหยุ่นของเส้นเลือดกลับแข็งแรงเพิ่มขึ้นทำให้ความยืดหยุ่นของผิวหนังไม่ดี ส่งผลให้ผิวหนังของผู้สูงอายุเหี่ยวย่น

3. ระบบหัวใจและหลอดเลือด พบว่าผนังของกล้ามเนื้อหัวใจหนาตัวขึ้น กล้ามเนื้อหัวใจฝ่อลีบ หลอดเลือดมีการสะสมของไขมันและแคลเซียมภายในเซลล์มากขึ้น ส่งผลให้ความยืดหยุ่นของหลอดเลือดลดลง แรงต้านภายในหลอดเลือดเพิ่มขึ้น ทำให้การไหลเวียนเลือดได้ไม่ดี ลิ้นหัวใจแข็งและหนาตัวขึ้น ขาดความยืดหยุ่น ประสิทธิภาพการทำงานของหัวใจลดลง

4. ระบบทางเดินหายใจ พบว่าหลอดลมและปอดมีขนาดใหญ่ขึ้น เนื้อปอดมีความยืดหยุ่นน้อยลง มีการสูญเสียแคลเซียมที่รอยต่อของกระดูกอ่อนความแข็งแรงและการหดตัวของกล้ามเนื้อที่ช่วยในการหายใจลดลง การยืดขยายของทรวงอกไม่ดี ปริมาตรอากาศที่ค้างในปอดเพิ่มขึ้น ส่งผลต่อประสิทธิภาพการหายใจลดลง เยื่อถุงลมเสื่อมลงทำให้การแลกเปลี่ยนออกซิเจนลดลง ขนกวัดตลอดทางเดินหายใจลดลง รีเฟล็กซ์และประสิทธิภาพการไอลดลง จึงทำให้เกิดการติดเชื้อในระบบทางเดินหายใจได้ง่าย

5. ระบบต่อมไร้ท่อ พบว่าต่อมใต้สมองมีเนื้อเยื่อพังผืดเข้ามาแทนที่การไหลเวียนเลือดไปต่อมใต้สมองลดลง การผลิตฮอร์โมนจากต่อมใต้สมองลดลง ต่อมธัยรอยด์มีเนื้อเยื่อพังผืดมาสะสมมากขึ้น ส่งผลให้ความสามารถในการทำงานของต่อมธัยรอยด์ลดลง ต่อมพาราธัยรอยด์ทำงานลดลงตามอายุ ต่อมหมวกไตส่วนนอกมีเนื้อเยื่อพังผืด และรังควัตถุเพิ่มขึ้นอัตราการหลั่งของคอร์ติซอลลดลง ระดับฮอร์โมนจากต่อมหมวกไตลดลง ตับอ่อนหลังอินซูลินลดลง เนื้อเยื่อต่าง ๆ ในร่างกายตอบสนองต่ออินซูลินลดลง ต่อมเพศทำงานลดลงไม่ตอบสนองต่อการกระตุ้นของฮอร์โมนฟอลลิเคิล สติมิวเลติงฮอร์โมน (follicle stimulating hormone หรือ FSH) และ ลูทีไนซิงฮอร์โมน (luteinizing hormone หรือ LH) จากต่อมใต้สมอง

6. ระบบทางเดินอาหาร พบว่าฟันของผู้สูงอายุไม่แข็งแรง เกิดการกร่อน รากฟันเปราะแตกง่ายขึ้น เหงือกที่หุ้มคอพินร่นลงไป การยึดเกาะของฟันไม่ดี ทำให้หลุดร่วงง่าย เยื่อบุผิวในช่องปากบางลงและฝ่อ การไหลเวียนเลือดส่วนปลายไม่ดีทำให้ต่อมรับรสทำงานลดลง ผู้สูงอายุจึงไม่รู้สึกรสชาติอาหารที่อร่อยเท่าที่ควร ความอยากอาหารจึงลดลง ระยะเวลาที่อาหารผ่านหลอดอาหารช้าลง การเคลื่อนไหวของกระเพาะอาหารลดลงจากความตึงตัวของกล้ามเนื้อและการทำงานของกล้ามเนื้อในกระเพาะอาหารลดลง การหลั่งกรดในกระเพาะอาหาร และการเคลื่อนไหวของลำไส้ลดลงทำให้เกิดภาวะท้องผูกตามมาได้ง่าย

7. ระบบทางเดินปัสสาวะ พบว่าขนาดของไตลดลง หน่วยไตมีขนาดใหญ่ขึ้น ผนังหลอดเลือดแดงที่ไปเลี้ยงไตแข็งตัว ทำให้การไหลเวียนเลือดในไตลดลง อัตราการกรองของไตลดลง การดูดกลับของสารต่าง ๆ น้อยลง ขนาดของกระเพาะปัสสาวะเล็กลง กล้ามเนื้อของกระเพาะปัสสาวะอ่อนแรงลง กำลังการบีบตัวของกระเพาะปัสสาวะลดลง รวมถึงกล้ามเนื้อหูรูดมีการหดขยายลดลง ส่งผลให้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ควบคุมการขับถ่ายปัสสาวะไม่ได้

8. ระบบประสาท พบว่าเซลล์สมองและเซลล์ประสาทมีจำนวนลดลง ขนาดและน้ำหนักของสมองลดลง ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างเนื้อสมอง และกะโหลกมากขึ้น ประสิทธิภาพการทำงานของสมองและระบบประสาทอัตโนมัติลดลง ความเร็วในการส่งสัญญาณประสาทลดลง มีผลทำให้ความไวของปฏิกิริยาการตอบสนองต่าง ๆ ช้าลง การเคลื่อนไหว ความคิดและการตัดสินใจช้าลง สำหรับเรื่องความจำการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ การรับรสสัมผัสต่าง ๆ จะด้อยลงไปด้วย ความจำระยะสั้นจะบกพร่องก่อนความจำระยะยาว

9. ระบบกระดูกและกล้ามเนื้อ พบว่าทั้งเพศหญิงและเพศชายการสลายของกระดูกจะมีมากกว่าการสร้างมวลกระดูกทำให้มวลกระดูกลดลง โดยเฉพาะกระดูกชิ้นใหญ่ เช่น สะโพก กระดูกสันหลัง ข้อต่าง ๆ แคลเซียมมีการสลายออกจากกระดูกมากขึ้น นอกจากนี้กล้ามเนื้อร่างกายจะมีเซลล์ไขมันและเนื้อเยื่อเกี่ยวพันมากขึ้นทำให้กล้ามเนื้อลายมีความแข็งแรงน้อยลง ขณะเดียวกันเส้นประสาทและรอยต่อของเส้นประสาทกับ กล้ามเนื้อลายลดลง ทำให้กล้ามเนื้อเกร็งตัวไม่ได้นานเมื่อเทียบกับคนอายุน้อย

10. ตา เมื่อมีอายุมากขึ้น เลนส์ตาจะมีการเสื่อมลง ความยืดหยุ่นของเลนส์ลดลง ทำให้การรับระยะภาพของสายตาวายขึ้น ส่วนใหญ่เมื่ออายุมากขึ้นจะพบวงแหวนขุ่นขาวรอบตาดำ เนื่องจากมีไขมันมาเกาะจับเนื้อเยื่อโดยรอบ ความดันในลูกตาสูงขึ้น มีโอกาสเกิดต้อหินได้ง่าย การผลิตน้ำตาลดลง ทำให้ตาแห้งง่ายและเกิดการระคายเคืองตาขึ้นง่าย

การเปลี่ยนแปลงด้านจิตสังคม

นอกจากการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกายแล้ว การเปลี่ยนแปลงทางจิตสังคมก็เป็นอีกการเปลี่ยนแปลงหนึ่งที่เกิดขึ้นตามปกติในวัยสูงอายุ ได้แก่ (วิไลวรรณ, 2554; อรรวรรณ, 2553)

1. การปลดเกษียณหรือออกจากงาน คือ การที่ผู้สูงอายุต้องหยุดทำงานที่เคยทำอยู่ประจำ เพราะอายุครบกำหนดหรือเพราะสภาพร่างกายที่ไม่เหมาะสม ซึ่งอาจทำให้ผู้สูงอายุเกิดการสูญเสียในด้านต่าง ๆ ทั้งการสูญเสียสถานะทางการเงินที่ดี สูญเสียสถานภาพและบทบาททางสังคมจากที่เคยเป็นบุคคลที่มีบทบาทและตำแหน่งต่าง ๆ สูญเสียการสมาคมกับเพื่อนฝูง เคยเป็นผู้นำ มีคนเคารพนับถือในสังคมเปลี่ยน เป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม มีบทบาทลดลงทำให้สูญเสียความมั่นคงของชีวิตและรู้สึกว่าการตนเองหมดความสำคัญในสังคม อยู่ใน สภาวะที่ไร้คุณค่า สูญเสียความภาคภูมิใจในตนเอง หรือรู้สึกว่าตนเองกำลังเริ่มเป็นภาระของครอบครัว เกิดการเปลี่ยนแปลงของแบบแผนการดำเนินชีวิต การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลต่อจิตใจผู้สูงอายุ หากไม่สามารถที่จะปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงนี้ได้

2. การเปลี่ยนแปลงของสังคมและครอบครัว จากการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างทางสังคมในปัจจุบัน ที่เปลี่ยนจากครอบครัวขยายกลายเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น

ลูกหลานมีเจตคติต่อผู้สูงอายุเปลี่ยนไป คิดว่าไม่ต้องพึ่งพาผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุจึงต้องอยู่ตามลำพังมากขึ้น ถูกทอดทิ้ง ไม่มีที่พึ่ง และส่วนใหญ่เกิดภาวะสูญเสียคู่สมรส ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกเหงาและเกิดภาวะซึมเศร้าได้ ในขณะที่เดียวกันสังคมปัจจุบันก็มีการยอมรับและให้โอกาสผู้สูงอายุในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ น้อยลง ทำให้คุณค่าในตนเองลดลงไปด้วย

3. การเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจและสังคม ปัจจุบันวัฒนธรรมไทยเปลี่ยนแปลงไปมาก รับวัฒนธรรมจากตะวันตกมากขึ้น แต่ผู้สูงอายุยังคงยึดติดกับความคิดเดิม ๆ จึงทำให้ผู้สูงอายุต่อต้านความคิดใหม่ ๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงจึงเป็นส่วนที่ยังทำให้เกิดช่องว่างระหว่างวัยมากขึ้น และจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมจากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรม ทำให้มีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น อัตราค่าครองชีพเพิ่มขึ้น รายได้ของผู้สูงอายุไม่เพียงพอกับรายจ่าย

4. การเปลี่ยนแปลงด้านอารมณ์และจิตใจ จากการเปลี่ยนแปลงของสภาพร่างกายและสังคม มีผลโดยตรงต่อสภาพจิตใจของผู้สูงอายุ การมองรูปลักษณ์ของตนเอง และมโนทัศน์ต่อตนเองจะเปลี่ยนแปลงไป ผู้สูงอายุจะปรับสภาวะทางจิตใจและอารมณ์ไปตามการเปลี่ยนแปลงของร่างกายและสิ่งแวดล้อมโดยอัตโนมัติเป็นการเรียนรู้ประสบการณ์ทางจิตใจอย่างต่อเนื่อง

การเปลี่ยนแปลงในผู้สูงอายุด้านร่างกายตามระบบต่าง ๆ เป็นการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เสื่อมถอย เช่น ระบบผิวหนัง ระบบหัวใจและหลอดเลือด ระบบทางเดินหายใจ ระบบต่อมไร้ท่อ ระบบทางเดินอาหาร ระบบทางเดินปัสสาวะ ระบบประสาท และระบบกระดูกและกล้ามเนื้อ ซึ่งส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานของร่างกายลดลง อาจเกิดโรคได้ง่าย รวมถึงมีการเปลี่ยนแปลงด้านจิตสังคมที่เกิดขึ้นจากการปลดเกษียณหรือออกจากงาน มีการเปลี่ยนแปลงของสังคมและครอบครัว การเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงด้านอารมณ์ จิตใจของผู้สูงอายุ ส่งผลให้สภาพจิตใจและบุคลิกภาพผู้สูงอายุเปลี่ยนแปลงไปด้วยและมีผลกระทบที่เกิดขึ้นตามมาที่อาจจะส่งผลกระทบต่อความรู้สึกทุกข์สุขของผู้สูงอายุ

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงในผู้สูงอายุ

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย เป็นผลกระทบจากกระบวนการสูงอายุที่ทำให้เกิดปัญหาสุขภาพในทุกๆ ระบบ โดยเฉพาะระบบกล้ามเนื้อและกระดูก เช่น ปวดเมื่อย ปวดหลัง ไม่ค่อยมีแรง เป็นโรคเรื้อรังต่าง ๆ ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกหงุดหงิดกับการเปลี่ยนแปลงในการดำเนินชีวิตประจำวัน ปัญหาเหล่านี้มีผลกระทบต่อการปรับตัวของผู้สูงอายุที่ไม่สามารถยอมรับกับการเปลี่ยนแปลงนั้นได้ กลัวการสูญเสียภาพลักษณ์ของตนเอง ซึ่งมีผลกระทบทั้งด้านร่างกายและจิตใจตามมา (ประภาพร, 2556)

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงด้านจิตสังคม ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีปัญหาการเปลี่ยนแปลงด้านอารมณ์ที่ค่อนข้างแปรปรวนจากการเปลี่ยนแปลงของฮอร์โมน ทำให้มีผลกระทบทางอารมณ์ความรู้สึก ตลอดจนด้านจิตวิญญาณของผู้สูงอายุที่เกิดขึ้นจากสภาพการพึ่งพิงจากความชรา ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกคุณค่าในตนเองลดลง ขาดการยอมรับนับถือ ขาดความรักความเอาใจใส่จากบุตรหลาน ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกหมดหวัง ในชีวิตไม่มีความสุข หมดพลัง วิตกกังวลทั้งจากการเจ็บป่วย และการเงิน เกิดภาวะเครียดจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ยัง

ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตอยู่ในสังคม ขาดการปฏิสัมพันธ์จากสังคม อาจทำให้เกิดความรู้สึกเหงา ว้าเหว่ และรู้สึกท้อแท้มากยิ่งขึ้น (ประภาพร, 2556)

แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ

คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ (2552) ได้มีการจัดทำแผนผู้สูงอายุแห่งชาติขึ้นโดยมีแนวคิดพื้นฐานของแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545-2564) ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2552 คือ

1. การสร้างหลักประกันในวัยสูงอายุเป็นกระบวนการสร้างความมั่นคงให้แก่สังคม
2. ผู้สูงอายุมีคุณค่าและศักยภาพ สมควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้มีส่วนร่วมอันเป็นประโยชน์ต่อสังคม
3. ผู้สูงอายุมีศักดิ์ศรีและสมควรดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนของตนเองได้อย่างมีคุณภาพที่สมเหตุสมผล
4. ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่ใช่บุคคลด้อยโอกาสหรือเป็นภาระต่อสังคม ผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งจะประสบความสำเร็จและต้องการการเกื้อกูลจากสังคมและรัฐ แต่ก็เป็นเพียงบางช่วงเวลาของวัยสูงอายุเท่านั้น

วิสัยทัศน์ของแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ

คือ “ผู้สูงวัยเป็นหลักชัยของสังคม” ประกอบด้วยดังนี้

1. ผู้สูงอายุที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี คือ มีสุขภาพที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจ ครอบครัวมีความสุข สังคมเอื้ออาทร อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ปลอดภัย มีหลักประกันที่มั่นคง ได้รับสวัสดิการและการบริการที่เหมาะสม อยู่อย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี พึ่งตนเองได้ เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจและมีส่วนร่วมในครอบครัว ชุมชน และสังคม มีโอกาสเข้าถึงข้อมูลและข่าวสารอย่างต่อเนื่อง
2. ครอบครัวและชุมชนเป็นสถาบันหลักที่มีความเข้มแข็งสามารถให้การเกื้อหนุนแก่ผู้สูงอายุได้อย่างมีคุณภาพ
3. ระบบสวัสดิการและบริการ จะต้องสามารถรองรับผู้สูงอายุให้สามารถดำรงอยู่กับครอบครัวและชุมชนได้อย่างมีคุณภาพและมีมาตรฐาน
4. ทุกภาคส่วนจะต้องมีส่วนร่วมในระบบสวัสดิการและบริการให้แก่ผู้สูงอายุ โดยมีการกำกับดูแลเพื่อการคุ้มครองผู้สูงอายุในฐานะผู้บริโภค
5. ต้องมีการดำเนินการที่เหมาะสมเพื่อช่วยให้ผู้สูงอายุที่ทุกข์ยากและต้องการการเกื้อกูลให้ดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนได้อย่างดีและต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์ของแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ

1. เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี ด้วยการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรีพึ่งตนเองได้และมีหลักประกันที่มั่นคง
2. เพื่อสร้างจิตสำนึกให้สังคมไทยตระหนักถึงผู้สูงอายุในฐานะที่มีประโยชน์ต่อส่วนรวม และส่งเสริมให้คงคุณค่าไว้ให้นานที่สุด
3. เพื่อให้ประชาชนทุกคนตระหนักถึงความสำคัญของการเตรียมการ และมีการเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ
4. เพื่อให้ประชาชน ครอบครัว ชุมชน ท้องถิ่น องค์กรภาครัฐและเอกชนตระหนักและมีส่วนร่วมในการกิจด้านผู้สูงอายุ
5. เพื่อให้มีกรอบและแนวทางการปฏิบัติงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุสำหรับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง อันจะนำไปสู่การบูรณาการงานด้านผู้สูงอายุ

ภายหลังที่มีการกำหนดแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ได้การประกาศใช้พระราชบัญญัติโดยมีสาระสำคัญ คือ ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริมและการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ (มาตรา 11) ดังนี้ (1) การบริการทางการแพทย์และการสาธารณสุขที่จัดไว้โดยให้ความสะดวกและรวดเร็วแก่ผู้สูงอายุเป็นกรณีพิเศษ (2) การศึกษา การศาสนา และข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต (3) การประกอบอาชีพหรือฝึกอาชีพที่เหมาะสม (4) การพัฒนาตนเองและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายชุมชน (5) การอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยโดยตรงแก่ผู้สูงอายุในอาคาร สถานที่ ยานพาหนะหรือการบริการสาธารณะอื่น (6) การช่วยเหลือด้านค่าโดยสารยานพาหนะตามความเหมาะสม (7) การยกเว้นค่าเข้าชมสถานที่ของรัฐ (8) การช่วยเหลือผู้สูงอายุซึ่งได้รับอันตรายจากการถูกทารุณกรรมหรือถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย หรือถูกทอดทิ้ง (9) การให้คำแนะนำ ปรีกษา ดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางคดีหรือในทางการแก้ไขปัญหาครอบครัว (10) การจัดที่พักอาศัย อาหารและเครื่องนุ่งห่มให้ตามความจำเป็นอย่างทั่วถึง (11) การจ่ายเงินเบี้ยยังชีพเป็นรายเดือนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม (12) การสงเคราะห์ในการจัดการศพตามประเพณี (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2553)

แนวคิดเกี่ยวกับความสุข

ความสุขเป็นอัตวิสัย เป็นเรื่องของอารมณ์ความรู้สึก คำตอบจึงขึ้นอยู่กับความรู้สึกของบุคคลในขณะนั้น บางคนอาจจะมีความรู้สึกที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจในชีวิตของแต่ละบุคคล โดยมีปัจจัยต่าง ๆ มากมายที่ทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขในแต่ละบุคคลก็มีปัจจัยที่ต่างกันเช่นกัน (รศรินทร์, วรชัย, และเรวดี, 2553)

ความหมายความสุขของผู้สูงอายุ

ความสุขเป็นความรู้สึกหรืออารมณ์ประเภทหนึ่งที่เกิดขึ้นของบุคคลมีหลายระดับ ตั้งแต่ความสบายใจเล็กน้อย หรือความพึงพอใจจนถึงความเพลิดเพลินที่เต็มไปด้วยความสนุก ความสุขในเชิงจิตวิทยาพบว่า ความสุขของคนเรามาจากการมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มองโลก ในแง่ดี แง่บวก มีความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัว มีความพอใจในงานและสภาพชีวิตความเป็นอยู่ รู้สึก ได้รับการยอมรับ รู้สึกว่างานและชีวิตของตนเองมีความหมาย มีโอกาสได้เรียนรู้ และเป็นคนเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ (วิทยากร, 2550) ความสุขมีคุณสมบัตินามธรรม เป็นอัตวิสัย ถ้าวัดเชิงอัตวิสัย คือเป็นเรื่อง ของความรู้สึก ความพึงพอใจในชีวิตซึ่งจะมีความแตกต่างกันของแต่ละบุคคล (รศรินทร์, 2555; วิทยลักษณ์, ศศิพัฒน์, และภาวิณี, 2551) โดยที่บุคคลนั้นมีความพึงพอใจต่อตนเอง และสภาพแวดล้อม มีความ สมบูรณ์พร้อมทั้งทางกายและจิตใจ ซึ่งต้องมีความสมดุลกันทั้งสองด้าน สามารถมีสัมพันธภาพที่ดีกับ ผู้อื่น เผชิญกับปัญหาและอุปสรรคชีวิตได้อย่างเหมาะสม และยังสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพ แวดล้อมได้อย่างกลมกลืน (สกุรัตน์, 2551; อธิพร, 2549)

สำหรับความสุขของผู้สูงอายุ เป็นการรับรู้ของผู้สูงอายุเกี่ยวกับความรู้สึกพึงพอใจ ในชีวิต ซึ่งเป็นการรับรู้เกี่ยวกับความรู้สึกที่ดีต่อสภาพการดำเนินชีวิตที่เป็นอยู่ พึงพอใจในสิ่งที่ได้รับ จากการกระทำต่าง ๆ และสิ่งที่เกิดขึ้นกับชีวิตตนเอง ผู้สูงอายุเห็นว่าความสุขทุกข้ออยู่ที่ใจตัวเอง ไม่ต้องดิ้นรน ไม่ต้องขวนขวาย และแสวงหาความสุขเท่าที่เป็นไปได้ (วรรณวิสาข์, 2551; พิศุทธิภา และอรัญญา, 2555) ความสุขในชีวิตต้องเกิดจากความสมดุลกันระหว่างด้านร่างกายและจิตใจ สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติ เผชิญปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งมี สัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น (ชุตีไกร, 2551) และสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะทางจิตสูงได้แก่ การที่ผู้สูงอายุ มีจิตใจสงบสุข ซึ่งประกอบไปด้วย การมีสติเท่าทันอารมณ์ตนเอง ยอมรับความจริงของชีวิต มีการศึกษาและปฏิบัติธรรม เพื่อให้มีจิตใจที่สงบสุข (พิศุทธิภาและอรัญญา, 2555) ส่วนความสุขของ ผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา จากการศึกษาพรรณษาเรื่องความสุขในผู้สูงอายุ: กรณี ศึกษาบ้าน วยทองนิเวศน์ พบว่าความสุขเกิดจากการมีสุขภาพร่างกายที่ดีและจิตใจสดชื่น มีความพึงพอใจ ในชีวิตปัจจุบัน การได้ช่วยเหลือผู้อื่นและการได้ปฏิบัติกิจกรรมตามหลักพระพุทธศาสนา (วรรณวิสาข์, 2551)

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสุขในผู้สูงอายุ

จากการสังเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสุขของผู้สูงอายุ สามารถแบ่งออกเป็น ปัจจัยหลัก 2 ปัจจัย คือปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ซึ่งแต่ละปัจจัยมีดังนี้

ปัจจัยภายใน ได้แก่

1. การใช้ชีวิตอย่างมีคุณธรรมและมีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ ยึดมั่นในศีลธรรม คือการ รักษาศีลห้าครบทุกข้อ การทำสมาธิ ความรู้สึกว่าตนเองเคร่งศาสนา และสภาวะทางจิตวิญญาณ ที่มี ความรู้สึกเป็นสุขเมื่อช่วยเหลือผู้อื่น รวมถึงการบริจาค และมีความภาคภูมิใจในตนเอง (รศรินทร์, ประเวศ, และเรวดี, 2553; วรรณวิสาข์, 2551; วิทยลักษณ์, ศศิพัฒน์, และภาวิณี, 2551)

2. จิตใจที่สงบสุข ประกอบด้วย การมีสติเท่าทันอารมณ์ การยอมรับความจริงของชีวิต และการปล่อยวาง การศึกษาและปฏิบัติธรรม (พิศุทธิภาและอรัญญา, 2555)

3. การตระหนักถึงคุณค่าในตนเอง ผู้สูงอายุที่มีความสุขอยู่ในระดับสูงเป็นผู้สูงอายุที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ สามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันเองได้ ทำให้มีความรู้สึกว่าตนเองยังมีคุณค่า มีความหมาย สามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้ และกระทำการต่าง ๆ ได้ นอกจากนี้มีความสุขจากการได้รับการยอมรับและรับรู้ตนเองว่ายังมีประโยชน์ต่อสังคม (พิศุทธิภาและอรัญญา, 2555; สุจิตราและนงนุช, 2557; สุธรรม, 2553)

4. สุขภาพร่างกายที่ดี คือการมีสุขภาพที่ดีถึงแม้มีโรคประจำตัว แต่สามารถอยู่กับโรคนั้นได้โดยไม่เป็นอุปสรรคต่อการใช้ชีวิต (พิศุทธิภาและอรัญญา, 2555; วรณวิสาข์, 2551) และจากทัศนคติการเป็นผู้สูงอายุที่มีความสุขเกี่ยวกับตนเอง เป็นความสุขที่เกิดจากการดูแลสุขภาพกาย และเรียนรู้การส่งเสริมสุขภาพให้ได้อยู่เสมอ (วิทิลักษณ์, ศศิพัฒน์, และภาวิณี, 2551)

ปัจจัยภายนอก ได้แก่

1. การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิต ผู้สูงอายุมีความสุขอยู่ในระดับสูง เช่น การทำกิจกรรมร่วมกับสังคม การทำกิจกรรมร่วมกับสมาชิกในครอบครัว การทำกิจกรรมที่ตนเองชอบ การทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนฝูง การทำกิจกรรมตามภาระหน้าที่รับผิดชอบ (พิศุทธิภา, และอรัญญา, 2555; สุจิตราและนงนุช, 2557) สำหรับการทำกิจกรรมในการปฏิบัติภารกิจทางสังคมและศาสนา มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อระดับความสุขของผู้สูงอายุ (วิทมา, 2555) และการเข้าร่วมกิจกรรมยังก่อให้เกิดความสุข ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความผ่อนคลาย ในการเข้าร่วมกิจกรรมกับเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกัน จะช่วยให้มีสุขภาพจิตที่ดี มีความสุข และการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนก็ยิ่งช่วยให้ผู้สูงอายุมีความเชื่อมั่นในตนเองที่ยังสามารถกระทำการต่าง ๆ ได้ตามความสามารถที่มีอยู่ (วิทิลักษณ์, ศศิพัฒน์, และภาวิณี, 2551) จากการศึกษาของกัลพฤกษ์ (2555) พบว่ากิจกรรมนันทนาการบำบัดเป็นทางเลือกหนึ่งซึ่งช่วยในการเยียวยาและเพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ซึ่งมีรูปแบบกิจกรรมนันทนาการที่หลากหลายแตกต่างกันไป และเน้นการจัดกิจกรรมที่มีความเพลิดเพลิน สนุกสนาน และจากการศึกษาของสุพิชชา (2551) เรื่องผลของโปรแกรมนันทนาการที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ พบว่าผู้สูงอายุมีความพึงพอใจต่อโปรแกรมนันทนาการอยู่ในระดับมากที่สุด และผู้สูงอายุมีระดับคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพจิตและสภาวะทางสังคมที่ดีกว่าก่อนการทดลอง ซึ่งแสดงว่าผู้สูงอายุมีความสุข มีความเพลิดเพลินกับกิจกรรมนันทนาการ

2. การมีเพื่อน จากการศึกษาเรื่อง ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราในจังหวัดนครปฐมพบว่า ความสุขเกิดขึ้นได้จากการมีสัมพันธ์ภาพกับเพื่อนและเจ้าหน้าที่ร่วมสถานสงเคราะห์ ผู้สูงอายุมีความสุขอยู่ในระดับสูง เป็นผู้สูงอายุที่คอยให้กำลังใจกัน ให้ความรัก ความอบอุ่น ความเมตตา เห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน ปรึกษากันเมื่อมีความทุกข์หรือเกิดปัญหา และสำหรับการสื่อสารกับเพื่อน ๆ และเจ้าหน้าที่ร่วมสถานสงเคราะห์ ผู้สูงอายุก็มีความสุขในระดับสูง มีสัมพันธ์ภาพที่ดี และให้เกียรติซึ่งกันและกัน (สุจิตราและนงนุช, 2557) นอกจากนี้การมีเพื่อน และเพื่อนสนิท (แฟน) ก็ยังทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขได้เพิ่มขึ้นเช่นกัน เนื่องจากผู้สูงอายุยังมีความต้องการทางเพศอยู่ ขึ้นอยู่กับว่าผู้สูงอายุท่านใดที่จะมีมากหรือน้อยแตกต่างกันตามสภาพร่างกาย จากการศึกษาเรื่องเพศสัมพันธ์ในผู้สูงอายุ ที่อธิบายว่าเพศสัมพันธ์ในผู้สูงอายุไม่ได้หมายถึงการมีเพศสัมพันธ์กันเท่านั้น แต่หมายถึงการแสดงความรัก การแสดงความเอื้ออาทรต่อกัน ซึ่งเป็นการบ่งบอกว่าบุคคล

นั้นเปิดเผยตนเองต่อบุคคลอื่นอย่างไร แสดงถึงความมั่นใจในตนเอง และการนับถือตนเอง (ศิริพันธ์, 2554) นอกจากเพศสัมพันธ์เป็นการแสดงออกถึงความรักผ่านการสัมผัสร่างกายโดยการโอบกอด การจูบหรือการแสดงออกที่บ่งบอกถึงความรัก ความห่วงใยเอื้ออาทรที่มีต่อกันซึ่งเป็นการสัมผัสที่มนุษย์ทุกคนต้องการมาตั้งแต่เกิด ระหว่างคู่สมรสแม้ไม่มีเพศสัมพันธ์ จะส่งผลให้มีความสุขและความพึงพอใจในชีวิต (พันธ์ศักดิ์, 2552) และจากการศึกษาของ ชนิตา, พิมสุภาว, ขวัญใจ, และรัชณี (2555) ที่กล่าวว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ใช้เครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจที่เป็นตัวบุคคล เป็นหลักมากกว่าศาสนา เครื่องยึดเหนี่ยวตัวบุคคลได้แก่ บุตร หลาน สามี/ภรรยา รวมทั้งคนใกล้ชิด

3. การสนับสนุนทางสังคม ซึ่งได้แก่ ด้านอารมณ์ การยอมรับยกย่องและเห็นคุณค่า ด้านการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ด้านข้อมูลข่าวสาร และด้านเงินทอง สิ่งของ แรงงาน โดยรวมแล้วมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความผาสุกทางใจของผู้สูงอายุ ซึ่งเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การสนับสนุนด้านอารมณ์ ด้านการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และด้านเงินทอง สิ่งของ แรงงาน มีความสัมพันธ์กับความผาสุกทางใจสูงกว่าด้านอื่น ๆ (ปิยะกมลและบัวทอง, 2555) สำหรับปัจจัยด้านความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง แรงสนับสนุนทางสังคม มีอิทธิพลต่อความสุขในชีวิตผู้สูงอายุและมีผลต่อสุขภาพจิตของคนไทยด้วย (Hengudomsab, Koedbankham, & Kangchai, 2007; Nanthamongkolchai, Tuntichaivanit, Munsawaengsub, & Charupoonphol, 2009)

4. การมีปัจจัยสี่ที่เพียงพอ เป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่สุดคือ การมีที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค อาหารและโภชนาการ รวมถึงความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (วิทธิลักษณ์, ศศิพัฒน์, และภาวิณี, 2551; สุธรรม, 2553)

5. สิ่งแวดล้อมที่ดี จากการศึกษาความต้องการรูปแบบที่พักอาศัยและสิ่งแวดล้อมทางกายภาพบริเวณรอบที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการสภาพแวดล้อมภายนอกตัวบ้าน ดังนี้ เป็นบ้านที่มีลานกว้างไว้สำหรับทำกิจกรรมเช่น ปลูกต้นไม้ ไม้ดอก ไม้ประดับ ผักสวนครัว และเลี้ยงสัตว์ พื้นผิวรอบบ้านมีทั้งปูนและพื้นหญ้าผสมผสานกัน โดยมีโต๊ะไม้ มีต้นไม้ใหญ่เพื่อให้ร่มเงา (สกลชัย, 2557)

การประเมินความสุข

ปัจจุบันมีการพัฒนาเครื่องมือวัดความสุขให้เหมาะสมกับสภาพและบริบทของสังคมและวัฒนธรรมไทย เป็นการประเมินความสุขที่มุ่งเน้นเรื่องสุขภาวะมากกว่าการวัดและการประเมินความสุขโดยตรง โดยมีการพัฒนาเครื่องมือวัดความสุข เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของคนไทย จากการศึกษาดัชนีชี้วัดสุขภาพจิตคนไทย ในการศึกษาครั้งนี้ หมายถึงสภาพชีวิตที่เป็นสุข อันเป็นผลมาจากการมีความสามารถในการจัดการปัญหาในการดำเนินชีวิต มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี โดยครอบคลุมถึงความดีงามภายในจิตใจ ภายใต้อสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ผลการศึกษาดัชนีชี้วัดสุขภาพจิตคนไทย พบว่า มีการวัดความสุขคนไทยของกรมสุขภาพจิต 15 ข้อฉบับใหม่ (TMHI-15) ซึ่งเป็นแบบประเมินฉบับสั้นที่ได้มาจากแบบทดสอบดัชนีชี้วัดสุขภาพจิตคนไทยฉบับใหม่ ปี 2547 ฉบับสมบูรณ์ จำนวน 54 ข้อ (The New Thai Mental Health Indicator: TMHI-54) ซึ่งวัดความสุขในความหมายเดียวกับการมี สุขภาวะ โดยเฉพาะสุขภาวะทางจิต ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก และ 20 องค์ประกอบย่อยดังนี้ (1) สภาพจิตใจ ประกอบด้วย

ความรู้สึกในทางที่ดี ความรู้สึกในทางที่ไม่ดี การรับรู้ภาวะสุขภาพ และการเจ็บป่วยทางด้านจิตใจ ภาพลักษณ์และรูปร่าง (2) สมรรถภาพของจิตใจ ประกอบด้วย สัมพันธภาพระหว่างบุคคลความสามารถที่จะบรรลุความสำเร็จตามความคาดหวัง ความมั่นใจในการเผชิญปัญหา การควบคุมจิตใจของตนเองไม่มีประสิทธิภาพ การดำเนินชีวิตประจำวัน เรื่องทางเพศ (3) คุณภาพของจิตใจ ประกอบด้วย เมตตา กรุณา การนับถือตนเอง ประสบการณ์ชีวิตที่มีค่าต่อจิตใจ ความคิดสร้างสรรค์และความกระตือรือร้นในการดำเนินชีวิต ความเสียสละ และ (4) ปัจจัยสนับสนุน ประกอบด้วย การสนับสนุนทางสังคม สนับสนุนจากครอบครัว ความปลอดภัยทางร่างกายและความมั่นคงในชีวิต การดูแลสุขภาพและบริการทางสังคม การให้บริการและคุณภาพของบริการ การมีส่วนร่วมและมีโอกาสพักผ่อนหย่อนใจ และมีเวลาว่าง สภาพแวดล้อม (อภิชัยและคณะ, 2547)

จากการศึกษาเครื่องมือวัดความสุขที่ผ่านมา แม้ว่าเครื่องมือวัดความสุขมีการพัฒนาเพื่อให้เหมาะสมกับบริบทและวัฒนธรรมของคนไทย แต่ก็ยังเป็นเครื่องมือวัดความสุขของคนไทยทั่วไป ไม่ใช่การวัดความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราซึ่งมีลักษณะเฉพาะที่มีความแตกต่างจากความสุขของบุคคลทั่วไป และแบบทดสอบที่ใช้ในการประเมินระดับความสุขยังมีความซับซ้อน มีหลายองค์ประกอบ คำถามที่ใช้ อาจจะไม่เหมาะสมกับการนำไปใช้กับผู้สูงอายุ เนื่องจากสภาพร่างกายของผู้สูงอายุที่มีความเสื่อมลงทุกระบบ โดยเฉพาะ สายตา การรับรู้ต่าง ๆ ผู้วิจัยจึงเลือกการวัดความสุขแบบง่ายที่มีความเหมาะสมกับผู้สูงอายุ โดยการใช้การวัดความสุขแบบตัวเลข (numerical rating scales) ซึ่งมีคะแนนเต็ม 10 คะแนน

สถานสงเคราะห์คนชรา

แนวคิดเกี่ยวกับสถานสงเคราะห์คนชรา

สถานสงเคราะห์คนชราเป็นการบริการสวัสดิการสังคมที่รัฐได้จัดตั้งขึ้นมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2496 โดยมีการกำหนดนโยบายที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี มีคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อรับเลี้ยงดูผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้ง ไม่มีที่อยู่อาศัย ไร้ที่พึ่ง ในระยะแรกสถานสงเคราะห์คนชราอยู่ภายใต้การดูแลของกรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย มีการจัดตั้งสถานสงเคราะห์คนชราขึ้นรวม 20 แห่งกระจายไปทุกภาคของประเทศไทย ต่อมากรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับการจัดด้านสถานสงเคราะห์คนชรา จำนวน 13 แห่ง จากการถ่ายโอนของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์มาดำเนินการต่อตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 เป็นต้นมา แต่จะมีบางสถานสงเคราะห์ ที่ไม่ได้ถ่ายโอนไปสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่ยังเป็นสังกัดกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ 7 แห่ง (สถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุ, 2552) ได้แก่

1. สถานสงเคราะห์คนชรabanบางแค กรุงเทพมหานคร
2. สถานสงเคราะห์คนชรabanบางละมุง จังหวัดชลบุรี
3. สถานสงเคราะห์คนชรabanธรรมปกรณ์เชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
4. สถานสงเคราะห์คนชรabanทักษิณ จังหวัดยะลา
5. สถานสงเคราะห์คนชราวาสนะเวศม์ฯ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

6. สถานสงเคราะห์คนชราบ้านภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต
 7. สถานสงเคราะห์คนชรา บุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์
 ปีพ.ศ. 2548 ได้มีการเปลี่ยนชื่อหน่วยงาน จากสถานสงเคราะห์คนชรา เป็นศูนย์
 พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุทั้ง 7 แห่ง

ประเภทของสถานสงเคราะห์คนชรา

สถานสงเคราะห์คนชรา เป็นการอุปการะผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาความทุกข์ยาก
 เดือดร้อน เช่น ถูกทอดทิ้ง ไม่มีที่อยู่อาศัย ไม่มีผู้อุปการะดูแล ที่มีความสมัครใจเข้าอยู่ในสถานสงเคราะห์
 ประเภทของการสถานสงเคราะห์คนชราจะแบ่งออกเป็น 3 ประเภทได้แก่ (กระทรวงการพัฒนาสังคม
 และความมั่นคงของมนุษย์, 2553)

1. ประเภทสามัญ ให้การอุปการะเลี้ยงดูผู้สูงอายุ โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใด ๆ โดยให้
 ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ร่วมกัน ห้องละหลายคนแยก เพศชาย-เพศหญิง ไม่ปะปนกัน
2. ประเภทเสียค่าบริการ จัดให้อยู่ในหอพักผู้สูงอายุมีจำนวน 40 ห้อง โดยชำระค่าบริการ
 ประเภทเตียงเดี่ยว อัตราคนละ 550 บาท/เดือน ประเภทเตียงคู่อัตรา 1,060 บาท/เดือน มีเฉพาะ
 สถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแคเพียงแห่งเดียว
3. ประเภทพิเศษโดยผู้สูงอายุปลูกบ้านอยู่เองตามแปลนที่กรมประชาสงเคราะห์
 กำหนด ปลูกในที่ดินของสถานสงเคราะห์ โดยทำสัญญาปลูกสร้างเสร็จแล้วยกกรรมสิทธิ์ให้กับทาง
 ราชการ และผู้ปลูกสร้างสามารถอาศัยอยู่ได้จนตลอดชีวิต มีบ้าน 3 แบบ คือ บ้านเดี่ยว บ้านแฝด และ
 บ้านปฏิบัติธรรม มีเฉพาะสถานสงเคราะห์คนชราวาระสนะเวศม์ฯ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การบริการของสถานสงเคราะห์คนชรา

การบริการของสถานสงเคราะห์คนชรา ที่ได้จัดตั้งขึ้นเพื่อบรรเทาความทุกข์ยาก
 ที่เกิดขึ้นในผู้สูงอายุ ซึ่งลักษณะการให้บริการของสถานสงเคราะห์คนชราได้แก่ (ศูนย์พัฒนาการจัด
 สวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านทักซิณ, 2554)

1. การเลี้ยงดูผู้สูงอายุ ได้แก่ บริการด้านปัจจัยสี่ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตให้มีความสุข
 ทั้งร่างกายและจิตใจในบั้นปลายชีวิต ให้เป็นอยู่ตามสมควรแก่อัตภาพตามความเหมาะสม
2. การบริการด้านสังคมสงเคราะห์ ได้แก่ (1) มีนักสังคมสงเคราะห์ ทำหน้าที่ให้
 คำแนะนำ ปรีกษา แก้ไขปัญหาแก่ผู้รับบริการเมื่อประสบปัญหาโดยยึดหลักสังคมสงเคราะห์ (2) ให้
 การสังคมสงเคราะห์เฉพาะรายเพื่อให้คำแนะนำปรีกษา แก้ไขปัญหาแก่ผู้รับบริการเมื่อผู้รับบริการ
 ประสบปัญหา (3) จัดสังคมสงเคราะห์ชุมชนโดยการใช้การจัดกิจกรรมเป็นสื่อ เพื่อประโยชน์ในการ
 ดูแลปรับเปลี่ยน พฤติกรรมพัฒนาบุคลิกภาพและส่งเสริมสุขภาพกาย จิตใจ สติปัญญา และสังคมให้
 อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข (4) ให้บริการติดต่อญาติหรือผู้อุปการะของผู้รับบริการ ตามความประสงค์
 ของผู้รับบริการทั้งทางโทรศัพท์ ทางจดหมาย หรือทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และอื่น ๆ (5) ให้บริการใน
 การลาและเยี่ยมบ้าน อนุญาตให้ผู้รับบริการ ลาเยี่ยมบ้านได้ตามโอกาสและเปิดโอกาสให้ญาติมาเยี่ยม

ผู้รับบริการที่ศูนย์ฯ หรือจัดรถยนต์บริการผู้สูงอายุให้ไปเยี่ยมบ้านบุตรหลานตามความจำเป็นและเหมาะสม (6) ให้บริการด้านกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ เช่น ในเรื่องการทำพินัยกรรม เป็นต้น

3. การบริการด้านจิตวิทยา ได้แก่จัดให้มีนักสังคมสงเคราะห์ให้คำปรึกษาแนะนำ หรือแก้ไขปัญหาพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ ฟันฟูและปรับสภาพจิตใจให้กับผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข

4. การบริการทางแพทย์และอนามัย ได้แก่ (1) ด้านการรักษา พยาบาล ได้จัดให้มีเจ้าหน้าที่พยาบาลดูแลรักษาพยาบาลตามคำสั่งแพทย์ในกรณีเจ็บป่วยเฉพาะโรคหรือประสບอุบัติเหตุฉุกเฉิน จะส่งไปรักษาที่โรงพยาบาลศูนย์ยะลา นอกจากนี้ยังได้ให้บริการด้านการตรวจสุขภาพ เช่น การเอ็กซเรย์ปอด, ตรวจเลือด (2) ด้านการส่งเสริมสุขภาพ ได้จัดให้เจ้าหน้าที่จัดกิจกรรม เพื่อส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุให้แข็งแรง (3) ด้านการฟื้นฟูพัฒนาสุขภาพและอนามัย ได้จัดให้มีเจ้าหน้าที่จัดบริหารร่างกาย และการออกกำลังกายด้วยเครื่องออกกำลังกายตามสภาพร่างกายของผู้สูงอายุ (4) ด้านกายภาพบำบัด ได้จัดให้มีเจ้าหน้าที่พยาบาล จัดบริการกายภาพบำบัด เน้นหลักการป้องกัน และฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้สูงอายุ

5. งานอาชีพบำบัด ได้จัดให้มีเจ้าหน้าที่ สอนงานประดิษฐ์ต่าง ๆ แก่ผู้สูงอายุ เช่น การทำดอกไม้จันทน์ ทำช่อประธาน การทำกำไล การทำดอกไม้จากถักน่อง และเครื่องจักสานต่าง ๆ เป็นต้น เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีกิจกรรมยามว่าง และใช้เวลาว่างเป็นประโยชน์ให้เหมาะสมกับความสามารถ และความสนใจ รวมทั้งเป็นการส่งเสริมและสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุ

6. การบริการนันทนาการได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ ในวันสำคัญทางศาสนา ขนบธรรมเนียม และประเพณี เป็นกิจกรรมที่เน้นให้ผู้สูงอายุได้แสดงออก ได้รับความบันเทิงสนุกสนานคลายความวิตกกังวล เกิดความเพลิดเพลิน และคลายเครียด

7. การบริการด้านศาสนา ได้จัดอาคารเอนกประสงค์ให้ผู้สูงอายุปฏิบัติธรรม เพื่อให้ผู้สูงอายุ มีโอกาสประกอบพิธีกรรมทางศาสนาประเพณีนิยมในวันสำคัญ ๆ และจัดให้มีการทำบุญในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันผู้สูงอายุ วันลอยกระทง วันเฉลิมพระชนมพรรษา

8. การบริการด้านการฃาปนกิจ เมื่อผู้สูงอายุที่มีญาติหรือไร้ญาติ ที่ไม่สามารถจัดทำพิธีบำเพ็ญกุศลศพได้ ทางศูนย์ฯ จะดำเนินการตามประเพณีทางศาสนา โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น

ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านทักษิณ

ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ สังกัดกรมประชาสงเคราะห์ ได้เล็งเห็นว่าควรจัดตั้งสถานสงเคราะห์คนชราในเขตพื้นที่ 14 จังหวัดภาคใต้ อีก 1 แห่ง เพื่อรับอุปการะคนชราในเขตชายแดนภาคใต้เหมือนกับที่ได้จัดตั้งขึ้นตามภาคต่าง ๆ มาแล้ว เพราะคนชราที่ไร้ญาติขาดที่พึ่ง มีอยู่จำนวนมากพอสมควรที่จะจัดหาที่อยู่อาศัยให้กับคนชราเหล่านั้น เพื่อเป็นการบรรเทาความเดือดร้อนในช่วงบั้นปลายชีวิต ด้วยเหตุนี้ จึงได้ดำเนินการให้จัดตั้งสถานสงเคราะห์คนชราแห่งใหม่ขึ้นอีกแห่งหนึ่งในภาคใต้เป็นสถานสงเคราะห์ที่ไม่ได้ถ่ายโอนภารกิจ ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามนโยบายกระจายอำนาจของรัฐบาล ต่อมาได้มีมติเปลี่ยนแปลงชื่อหน่วยงาน จาก “สถานสงเคราะห์คนชรา” เป็นศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ เมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2548

โดยมีภารกิจรับผิดชอบเป็นศูนย์ดำเนินการสนับสนุน และพัฒนามาตรฐาน รวมทั้งพัฒนาการจัดบริการด้านผู้สูงอายุ แก่หน่วยงานภาครัฐ และเอกชนเพื่อเป็นศูนย์ต้นแบบในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุและผู้สนใจสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ โดยมีนโยบายในการส่งเสริมคุณภาพการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ สร้างโอกาสและเปิดพื้นที่ทางสังคมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้าน การเรียนรู้และทักษะอาชีพแก่กลุ่มผู้สูงอายุ มีเป้าหมายเพื่อให้ผู้สูงอายุมีศักยภาพสามารถพึ่งตนเองได้ และมีความสุขในบั้นปลายของชีวิตและได้รับบริการสวัสดิการสังคมที่มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน (ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านทักซิณ, 2554)

ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านทักซิณ ให้การเลี้ยงดูผู้รับบริการ ประเภทสามัญทั้งชายและหญิง โดยไม่ต้องเสียค่าบริการใด ๆ ทั้งสิ้น ปัจจุบันมีที่พักที่เป็นเรือนนอน จำนวน 7 อาคาร ผู้สูงอายุที่เข้ารับการสงเคราะห์เป็นประเภทสามัญรวมทั้งสิ้น 66 คนโดยสาเหตุที่เข้ารับการสงเคราะห์มากที่สุด คือ การขาดผู้อุปการะและเลี้ยงดู (ร้อยละ 56.06) ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 73) มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคใต้ มีอายุอยู่ในช่วง 70-79 ปี (ร้อยละ 44.5) จบการศึกษาระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 41) สถานภาพสมรสหม้าย (ร้อยละ 36) ประกอบอาชีพ รับจ้างทั่วไป (ร้อยละ 47) โดยส่วนใหญ่ (ร้อยละ 55) ไม่มีรายได้ โดยแบ่งศักยภาพของผู้สูงอายุที่เข้ารับการสงเคราะห์ในการช่วยเหลือตนเอง ออกเป็นกลุ่ม เอ (A) คือกลุ่มที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ดี จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 50 กลุ่ม บี (B) คือกลุ่มที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ปานกลางจำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 42.40 กลุ่ม ซี (C) คือกลุ่มที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 7.60 สถิติการจำหน่ายผู้สูงอายุที่เข้ารับการสงเคราะห์ที่ผ่านมามีจำนวน 12 คน ลาออก (เนื่องจากกลับไปอยู่กับครอบครัว) จำนวน 11 คน ส่งกลับภูมิลำเนาเดิมจำนวน 8 คน ร้อยละ 26 คิดเป็นร้อยละ 39, 35 และ 26 ตามลำดับ (ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านทักซิณ, 2554)

สำหรับศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านทักซิณนี้เป็นสถานสงเคราะห์ คนชราที่เดียวในเขตภาคใต้ และอยู่ในเขต 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่อยู่ห่างไกล อยู่ในเขตเหตุการณ์ความไม่สงบ ทำให้การเข้าถึงลำบากมากกว่าสถานที่อื่น ทำให้สถานผู้วิจัยเลือกสถานที่นี้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

การจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านทักซิณ

จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านทักซิณ พบว่าศูนย์ฯ ได้จัดบริการต่าง ๆ ตามแนวทางของศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ โดยมีบริการต่าง ๆ ตามแนวทางการดูแลผู้สูงอายุ และมีการปรับกิจกรรมตามรูปแบบของศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านทักซิณให้สอดคล้องกับบริบทของสถานที่ตั้งนี้

1. รูปแบบกิจกรรม หรือโครงการที่จัดให้ผู้สูงอายุ มีกิจกรรมบ้านแห่งความสุข (Happy home) เช่น กิจกรรมกีฬา เล่นเปตอง ร้องคาราโอเกะ กายภาพบำบัด ปลูกพืชผักสวนครัว สวดมนต์ ศิลปะบำบัด บันดินน้ำมัน กิจกรรมฟื้นฟูสมองเป็นรายบุคคลสำหรับผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ เช่น เกมทายภาพ ทายสี ทายสิ่งของ และยังมีการพบปะยามบ่ายที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้ผู้สูงอายุทุกท่านได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันและการจัดบริการต่าง ๆ เป็นต้น

2. แนวทางในการปกครองเจ้าหน้าที่และผู้สูงอายุที่ใช้ในการปกครองที่ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุนี้ผู้อำนวยการได้มีแนวทาง ดังนี้ (1) เปิดโอกาสให้บุคลากรและผู้สูงอายุได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ทุกอย่าง (2) ดูแลทุกคนเสมือนญาติมิตร

3. มาตรการที่ใช้บรรเทาความขัดแย้ง หรือการจัดการเมื่อเกิดปัญหาขึ้น ดังนี้ (1) เมื่อเกิดปัญหาจะเรียกคู่กรณีเพื่อมาพูดคุย ซักถามถึงประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นหากคู่กรณีพาดพิงถึงใครก็จะเรียกบุคคลที่ถูกกล่าวถึงมาซักถามเพิ่มเติม (2) สะท้อนความรู้สึกของคู่กรณีกับเหตุการณ์ที่ผ่านมา เพื่อให้ผู้สูงอายุได้ทบทวนตนเองกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น (3) กรณีที่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แสดงพฤติกรรมที่รุนแรงหรือถึงขั้นทำร้ายร่างกาย ผู้อำนวยการจะเรียกมาชี้แจงถึงความผิด และอาจจะต้องเชิญออกจากศูนย์นี้ (4) กรณีที่ทำให้ความผิดไม่รุนแรงและเป็นความผิดครั้งแรก จะมีวิธีการลงโทษโดยการตัดเงินบริจาคให้ย้ายเรือนพัก และให้ทำความสะอาดเรือนต่าง ๆ เป็นต้น

4. ปัจจัยที่เอื้อและข้อจำกัดต่อการบริการของศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุนบ้านทักษิณ จุดเด่น ได้แก่ (1) สถานที่มีความร่มรื่น โล่ง ไม่แออัด (2) อุปกรณ์ของที่เลี้ยงดี (3) มีความสะดวกในการเข้าออก (4) มีเครือข่ายที่ดี เช่น เครือข่ายกับโรงพยาบาล เครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ในบริเวณใกล้เคียง เป็นต้น ข้อจำกัดในการบริการ ได้แก่ (1) อาคารพักมีระยะเวลาการใช้งานมานาน (2) งบประมาณมีน้อย (3) บุคลากรไม่เพียงพอ เช่น ไม่มีนักกายภาพ ไม่มีพยาบาลประจำศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุนบ้านทักษิณ เป็นต้น

มาตรฐานบ้านพักผู้สูงอายุ

มาตรฐานบ้านพักผู้สูงอายุ (residential home) ในการดำเนินงานบ้านพักสำหรับผู้สูงอายุให้มีคุณลักษณะของการพักอาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ได้มีการกำหนดมาตรฐานที่จำเป็นสำหรับบ้านพักผู้สูงอายุ จำนวน 6 มาตรฐาน ดังนี้ (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุ, 2555)

มาตรฐานที่ 1 อาคารสถานที่

อาคารและสถานที่ตั้งบ้านพักผู้สูงอายุ มีลักษณะดังนี้ คือ สถานที่ตั้ง ควรอยู่ในบริเวณที่ปลอดภัยและไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ มีเส้นทางคมนาคม ที่สามารถเดินทางเข้าถึงแหล่งชุมชน และสถานพยาบาลได้โดยสะดวก จัดแบ่งพื้นที่ใช้สอยให้เหมาะสม ทั้งภายในและภายนอก ห้องพัก อำนวยความสะดวกแก่ผู้อยู่อาศัยใช้ร่วมกันอย่างเพียงพอ เช่น มีมุมออกกำลังกาย มุมนั่งทานการ มุมพักผ่อน มีพื้นที่สีเขียว สถานที่ประกอบอาหาร และรับประทานอาหาร และห้องประกอบพิธีทางศาสนา อาคารที่ให้บริการผู้อยู่อาศัย ตั้งแต่สองชั้นขึ้นไปควรมีลิฟท์อย่างน้อยหนึ่งตัว ซึ่งเป็นผู้สูงอายุสามารถควบคุมได้เองและใช้อย่างสะดวก สำหรับทางเดินภายในอาคาร ควรมีขนาดกว้างไม่น้อยกว่า 3.50 เมตร เพื่อให้เก้าอี้ล้อผ่านได้ ระดับผิวเสมอกัน ไม่ลื่น ไม่มีสิ่งกีดขวาง มีบันไดและทางลาดเชื่อมระหว่างชั้นของอาคาร และมีราวจับยาวต่อเนื่องตลอดทางเดิน มีทางหนีไฟจากทางเดินทุกชั้นภายใน และมีป้ายบอกทางออกชัดเจน

มาตรฐานที่ 2 ห้องพักอาศัย

สำหรับห้องพักอาศัยของผู้สูงอายุควรมีมาตรฐานดังนี้คือ ระดับพื้นทางเข้ามีระดับเสมอกัน ประตูห้องพักเป็นแบบเปิดออกภายนอกหรือแบบบานเลื่อน จัดแบ่งพื้นที่ให้เป็นสัดส่วน

มาตรฐานที่ 3 อนามัยสิ่งแวดล้อม

อนามัยสิ่งแวดล้อมควรมีน้ำสะอาดเพื่ออุปโภคบริโภค มีระบบรองรับน้ำเสียจากการใช้อุปโภคบริโภค และมีการบำบัดน้ำเสีย มีที่กักเก็บสิ่งปฏิกูล บริการกำจัดขยะมูลฝอย ป้องกันและกำจัดแมลง

มาตรฐานที่ 4 ผู้ให้บริการ

ผู้ให้บริการบ้านพักผู้สูงอายุ ควรมีผู้ดำเนินการ เป็นผู้จัดการหรือเป็นผู้ดูแลและให้บริการ มีพนักงาน เป็นผู้ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานต่าง ๆ และพนักงานควรมีความรู้และทักษะเพื่อปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

มาตรฐานที่ 5 การจัดการ

ภายในบ้านพักผู้สูงอายุควรมีการจัดสิ่งจำเป็นสำหรับผู้สูงอายุ เช่น จัดทำรายชื่อ และข้อมูลส่วนตัวของผู้อาศัย จัดระบบการติดต่อ จัดอบรมฟื้นฟูให้กับพนักงานทุกคน มีระบบการส่งต่อผู้ป่วยกรณีฉุกเฉินและจัดการเรื่องความสะอาดต่าง ๆ และจัดการระบบความปลอดภัยของทุกด้าน

มาตรฐานที่ 6 การบริการ

การบริการสำหรับผู้สูงอายุควรมีเจ้าหน้าที่ให้บริการด้านการให้คำปรึกษา ดูแลช่วยเหลือ นำส่งผู้สูงอายุที่เจ็บป่วยไปสถานพยาบาล รับการติดต่อและแจ้งเหตุ และอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ตามความต้องการของผู้สูงอายุ

การวิจัยเชิงคุณภาพแบบปรากฏการณ์วิทยา

การวิจัยแบบปรากฏการณ์วิทยามีแนวคิดหลักทางปรัชญาและจิตวิทยา เป็นการศึกษาที่มีพื้นฐานมาจากสาขาปรัชญา ในการทำความเข้าใจความเชื่อมโยงของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมในโลก โดยศึกษาปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่งที่สนใจ จากคำบอกเล่าของผู้ที่มีประสบการณ์ตรง เพื่อค้นหาแก่นแท้ของปรากฏการณ์นั้น ๆ ให้มีความหมายชัดเจน (อารีย์วรรณ, 2553) การวิจัยเชิงปรากฏการณ์จะมุ่งเน้นให้ความหมายและทำความเข้าใจกับการเกิดขึ้นของปรากฏการณ์เฉพาะในรูปแบบต่าง ๆ ในโลกของผู้ที่มีประสบการณ์เหล่านั้น เน้นความสำคัญของประสบการณ์ชีวิตของบุคคลทั้งในด้านปรัชญา สังคมวิทยา และจิตวิทยา (ชาย, 2552; เพชรน้อย, 2552) สำหรับ เครสเวล (Creswell, 2007) กล่าวว่า ในการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา ยังมุ่งเน้นการอธิบายประสบการณ์ที่บุคคลนั้นได้สัมผัสโดยตรง ส่วน สตริวเบิร์ต และ คาร์เพนเตอร์ (Streubert & Carpenter, 2003) กล่าวว่าการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยาเป็นการศึกษาประสบการณ์ชีวิต (lived experience) ตามการรับรู้ในปรากฏการณ์ธรรมชาติ

การวิจัยแบบปรากฏการณ์วิทยาจึงเป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นทำความเข้าใจเกี่ยวกับประสบการณ์ชีวิตของบุคคลที่มีประสบการณ์นั้นโดยตรง ตามการรับรู้ของแต่ละบุคคล โดยการให้ความหมายของประสบการณ์ชีวิตที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เพื่อค้นหาแก่นแท้ของปรากฏการณ์นั้น ๆ

แนวคิดการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา

แนวคิดการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยามีจุดเน้นที่แตกต่างกัน ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 แนวทาง ดังนี้ (Schwandt, 2001 อ้างตาม ชาย, 2552)

1. ปรากฏการณ์วิทยาแนวอรรถวิสัย (transcendental phenomenology) เป็นแนวคิดของ เอ็ดมันด์ ฮูสเซิร์ล (Edmund Husserl) หลักสำคัญของแนวคิดนี้คือ มุ่งพรรณนาความหมายที่สร้างขึ้นมาจากจิตสำนึก ผู้ที่จะศึกษาในแนวคิดนี้ต้องไม่มีอคติ และต้องไม่มีความเอนเอียงในเรื่องที่ศึกษา โดยที่จะต้องเอาตนเองออกจากสิ่งที่ศึกษา ขจัดความคิดเห็นของตนเอง (bracketing) เน้นที่จุดมุ่งหมาย (intentionality) และสาระสำคัญ (essences) ของการรับรู้ของบุคคล ซึ่งมีความเชื่อว่ามนุษย์จะเข้าใจในสิ่งที่ประสบด้วยการรับรู้

2. ปรากฏการณ์วิทยาแนวอัตถิภาวะ (existential phenomenology) ตามแนวคิดของ มัวรีส์ แมร์โล-ปงตี (Maurice Merleau-Ponty) และ ชอง-ปอล ซาทร์ (Jean-Paul Sartre) มุ่งเน้นการวิเคราะห์ภาวะที่มีที่ (existence) ของบุคคลที่สิ่งต่าง ๆ โดยเชื่อว่า การรับรู้ของบุคคลส่งผลต่อการดำรงอยู่ในโลกด้วย การใช้ชีวิตในปัจจุบันเป็นผลมาจากประสบการณ์เดิมของแต่ละคน

3. ปรากฏการณ์วิทยาแนวอรรถปริวรรต (hermeneutic phenomenology) ตามแนวคิดของ ไฮเดกเกอร์ (Heidegger) โดยแนวคิดนี้พัฒนามาจากแนวคิดการศึกษาปรากฏการณ์วิทยา มาเป็นปรากฏการณ์วิทยาแบบตีความ (interpretive Phenomenology) ซึ่งจะเน้นการตีความหมาย ของประสบการณ์ของบุคคลเป็นหลัก โดยใช้ความรู้ในบริบทที่เป็นธรรมชาติและที่ปรากฏอยู่จริง เพื่อค้นหาความจริงของชีวิตมนุษย์จากบุคคลที่มีประสบการณ์ตรงเป็นผู้เล่าเรื่องราวปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ตามลักษณะธรรมชาติ และความหลากหลายของสังคม และวัฒนธรรมของผู้ให้ข้อมูลนั้น ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีส่วนในการให้ความหมายหรือเป็นเบื้องหลังที่มาของความหมายนั้น ๆ การอธิบายหรือบรรยายสิ่งที่เกิดขึ้นจะต้องให้เป็นไปภายใต้บริบทที่เกิดขึ้น ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ต้องผ่านการอ่านทบทวนและกระบวนการตีความ (van Manen, 1990) ซึ่งในการตีความนั้นจะต้องอยู่ภายใต้สภาพการณ์ที่เหตุการณ์นั้น ๆ เกิดขึ้น เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจความหมายภายในสภาพการณ์ที่เหตุการณ์เกิดขึ้น และยังเชื่อว่า บุคคลมีความสำคัญมากต่อการศึกษา โดยแต่ละคนจะมีความรู้สึกนึกคิดต่อประสบการณ์ต่าง ๆ ด้วยตนเอง โดยเชื่อว่าบุคคลต้องมีลักษณะดังนี้ (Leonard, 1989 อ้างตาม อัณญา, 2556)

3.1. บุคคลเป็นผู้ที่อยู่ในสิ่งแวดล้อม (the person as having an environment) หมายถึง บุคคลมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัวมาตั้งแต่กำเนิดไม่สามารถแยกจากกันได้ สิ่งแวดล้อมในที่นี้ได้แก่ ภาษา ภูมิหลัง วัฒนธรรมที่สืบทอดและติดตัวบุคคลนั้นมาตั้งแต่กำเนิด ความเป็นอยู่ในบริบทของบุคคลนั้น ๆ ซึ่งต้องมีความเข้าใจกับสิ่งแวดล้อมที่ศึกษา

3.2. บุคคลเป็นผู้ทรงคุณค่า (the person as a being for whom things have significance and value) หมายถึง บุคคลให้คุณค่าหรือความหมายแต่ละเรื่องแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับภาษาและวัฒนธรรม ภูมิหลังของแต่ละบุคคล และคุณลักษณะพื้นฐานของแต่ละคนจะแสดงออกมาตามการรับรู้และประสบการณ์ ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องทำความเข้าใจในการแสดงออกหรือความรู้สึกของบุคคลในบริบทนั้น ๆ

3.3. บุคคลเป็นผู้แปลความหมาย (the person as self-interpreting) หมายถึง บุคคลเป็นผู้ให้ความหมายของประสบการณ์ตามความคิด ความรู้สึกของตนเอง โดยปราศจากทฤษฎีต่างๆ เป็นการรับรู้ แปลความ ตีความของบุคคลที่มาจากภูมิหลังด้านสังคม ภาษา และวัฒนธรรมของบุคคลนั้น ๆ

3.4. บุคคลเป็นการรวมเข้าไว้ด้วยกัน (the person as embodies) หมายถึง บุคคลมีลักษณะของการรวมการให้ความหมาย การรวมเข้าด้วยกันของความรู้สึกนึกคิด และแบบแผนการดำเนินชีวิตไว้ด้วยกันเป็นหนึ่งเดียวไม่สามารถแยกคนออกเป็นส่วน ๆ ได้ โดยเชื่อว่าคนประกอบด้วย กาย จิตใจ สังคม และต้องมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ดังนั้นประสบการณ์ของบุคคลจึงเป็นประสบการณ์โดยรวมที่มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันของทุกสิ่งในตัวบุคคลนั้น

3.5. บุคคลมีมิติของเวลา (the person in time) หมายถึง บุคคลมีความเป็นอยู่ตามมิติของเวลา และตามประสบการณ์ชีวิตของบุคคลที่ได้รับในอดีต โดยส่งผลถึงอนาคตได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสิ่งที่บุคคลตระหนักและให้ความสนใจ

ไฮเดกเงอร์ยังให้ความสำคัญต่อภาษาอีกว่า การดำรงอยู่ในโลกมนุษย์ การพูดคุยเป็นเครื่องมือหลักของการสื่อสาร การพูดคุยเป็นคุณลักษณะหลักที่สำคัญของมนุษย์ในการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และเมื่อนำการพูดคุยนั้นมาจัดระบบระเบียบของการตีความจึงเป็นรูปแบบของการตีความความหมายหรือการให้ความหมายของการดำรงชีวิต (วีณา, 2547ก) ในระยะต่อมา การ์ดามอร์ (Gadamer, 1976 อ้างตาม วีณา, 2547ก) ได้เพิ่มเติมและขยายความคิดที่สำคัญของไฮเดกเงอร์ โดยเพิ่มแนวคิดปรากฏการณ์วิทยาแบบเฮร์มินิวติก อีก 2 ประการ ดังนี้

1) ภาษา เป็นสื่อกลางที่สำคัญที่จะสื่อความหมายให้เข้าใจปรากฏการณ์นั้น ๆ ภาษาเป็นสื่อที่จำเป็นและต้องทำความเข้าใจทั้งในรูปแบบและความหมายของภาษา ซึ่งอาจเป็นคำเฉพาะที่เข้าใจเฉพาะในกลุ่มหรือสังคมที่ผู้ให้ข้อมูลใช้

2) การเชื่อมโยงความหมาย (the fusion of horizons) เป็นการเชื่อมมุมมองของนักวิจัย ซึ่งรวมถึงความรู้และสิ่งต่างๆจากการศึกษานั้นกับผู้ให้ข้อมูล แต่ความเข้าใจถูกต้องและลึกซึ้งจะเกิดขึ้นเมื่อมีการทำความเข้าใจ เชื่อมโยง แลกเปลี่ยน และขยายความคิดเห็นต่อกัน เพื่อช่วยลดอคติหรือความคิดที่เกิดขึ้นก่อนการศึกษา ทำให้เกิดความหมายและความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างผู้ศึกษาและผู้ให้ข้อมูลโดยไม่เกิดความลำเอียง การตีความตามแนวคิดการศึกษาปรากฏการณ์วิทยาแบบเฮร์มินิวติกมีความเชื่อหลัก คือ การทำความเข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตโดยผ่านวงจรถ่วงเฮร์มินิวติก (hermeneutic circle) ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ (Koch, 1995) มีรายละเอียดดังนี้

1) ภูมิหลัง (background) เป็นวัฒนธรรมที่ติดตัวบุคคลมาตั้งแต่เกิด เป็นสิ่งที่ทำให้เข้าใจว่าอะไรคือตัวตนที่แท้จริงของบุคคล

2) การทำความเข้าใจในสิ่งที่ศึกษาล่วงหน้า (pre-understanding or fore-conception or pre-conception) ซึ่งเป็นพื้นฐานให้เข้าใจสิ่งต่างๆที่มีในโลกเกี่ยวกับภูมิหลังวัฒนธรรม ซึ่งรวมทั้งภาษาและการปฏิบัติ โดยสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ไม่สามารถกำจัดหรือแยกออกไปได้ เป็นสิ่งที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด

3) การทำความเข้าใจบุคคลและสิ่งแวดล้อมของบุคคลนั้น (co-constitution) เป็นการทำความเข้าใจบริบทของบุคคลที่เป็นอยู่ในสิ่งแวดล้อมของบุคคลนั้น ซึ่งไม่สามารถแยกบุคคลออกจากสิ่งแวดล้อมได้เนื่องจากบุคคลมีชีวิตอยู่ในสิ่งแวดล้อมตั้งแต่เกิด

4) การแปลความ ตีความ (interpretation) จะต้องทำความเข้าใจภูมิหลังหรือพื้นฐานชีวิตของบุคคลร่วมกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงของบุคคลเพื่อแปลความหมายได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

จากแนวคิดการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยาแบบเฮร์มันิวติกดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาประสบการณ์ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา เพื่ออธิบายประสบการณ์ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา สามารถค้นหาความหมายตามสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นของผู้ให้ข้อมูล ทำให้ได้ข้อมูลในเชิงลึก มีความถูกต้องตรงตามประสบการณ์ ในเรื่องการให้ความหมายและการให้คุณค่าตามการรับรู้ของผู้ให้ข้อมูล

ความน่าเชื่อถือของข้อมูลในการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา

การศึกษาวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยาเป็นการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ไม่มีการใช้วิธีการทางสถิติหรือตัวเลขมายืนยันผลการศึกษาเหมือนการศึกษาเชิงปริมาณ โดยมีข้อตกลงเบื้องต้นของงานวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยาใช้เป็นวิธีการยืนยันความน่าเชื่อถือของงานวิจัย (trustworthiness) ประกอบด้วย การเลือกผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้มีประสบการณ์ในเรื่องที่ศึกษา การได้รับข้อมูลอย่างชัดเจนจากผู้ให้ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลโดยพิจารณาสภาพการณ์ที่เกิดปรากฏการณ์ และผลการวิจัยได้รับการยอมรับว่าน่าเชื่อถือจากผู้อ่านที่มีประสบการณ์ในเรื่องนั้น ๆ (อารีย์วรรณ, 2553) วิธีการตรวจสอบข้อมูลที่ใช้กันมากในงานวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) มี 4 วิธีการ ดังนี้ เดนซิน อ้างตามสตรีวเบิร์ต และ คาร์เพนเตอร์ (Denzin, 1970 as cited in Streubert & Carpenter, 2003)

1. การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulation) เป็นการตรวจสอบว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มามีความถูกต้องหรือไม่ การตรวจสอบแหล่งของข้อมูลหรือแหล่งที่มามี 3 แหล่ง ได้แก่

1.1 การตรวจสอบสามเส้าจากแหล่งเวลา (time triangulation) โดยการดูว่าหากมีการสัมภาษณ์ในเวลาที่แตกต่างกันข้อมูลที่ได้จะต่างกันหรือไม่ โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลอย่างน้อยคนละ 2-3 ครั้งในเวลาที่แตกต่างกัน ข้อมูลที่ได้ต้องไม่แตกต่างกันไม่ว่าจะถามกี่ครั้งและเวลาใด

1.2 การตรวจสอบสามเส้าจากแหล่งสถานที่ (space triangulation) โดยการตรวจสอบการได้ข้อมูลต่างสถานที่กัน ข้อมูลที่ได้นั้นจะต่างกันหรือไม่

1.3 การตรวจสอบสามเส้าจากแหล่งบุคคล (person triangulation) โดยดูว่าถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไป ข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่ ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่ต่างกัน ต่างเพศ ต่างศาสนา อายุที่ต่างกัน ข้อมูลที่ได้ไม่แตกต่างกันแม้ว่าผู้ให้ข้อมูลจะเปลี่ยนไป

2. การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (investigator triangulation) เป็นการตรวจสอบโดยการใช้ผู้วิจัยมากกว่า 1 คนมาร่วมทีมเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล เช่น เปลี่ยนผู้สังเกตแทนที่จะเป็นผู้สังเกตเพียงคนเดียว ในกรณีที่ไม่แน่ใจในข้อมูลภาคสนามควรเปลี่ยนผู้วิจัยหลายคนเพื่อดูว่าข้อมูลที่ได้มีความเหมือนหรือแตกต่างกันหรือไม่ ทำให้เข้าใจในปรากฏการณ์ที่ศึกษามากขึ้น ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อให้เห็นว่าข้อมูลที่ได้มีการวิเคราะห์ที่เหมือนกัน เข้าใจในประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลชัดเจนมากยิ่งขึ้น

3. การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (theory triangulation) เป็นการตรวจสอบโดยใช้กรอบแนวคิดหรือทฤษฎีที่แตกต่างกันมาตรวจสอบว่ามีการแปลความหมายหรือมีการตีความข้อมูล

ได้ถูกต้องตรงกันหรือไม่ ผู้วิจัยศึกษาทฤษฎีเรื่องความสุข และทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการตรวจสอบข้อมูลและการตีความข้อมูลว่าความคล้ายคลึงกันหรือไม่

4. การตรวจสอบสามเส้าด้านระเบียบวิธีรวบรวมข้อมูล (methodological triangulation) เป็นการใช่วิธีเก็บรวบรวมหลาย ๆ วิธีร่วมกันเพื่อรวบรวมข้อมูลในเรื่องเดียวกัน วิธีที่ผู้วิจัยใช้ได้แก่ การใช้วิธีการสัมภาษณ์ร่วมกับการสังเกต และการบันทึกภาคสนาม

ลินคอล์นและกูบา (Lincoln & Guba, 1985) ได้ให้แนวคิดการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนี้

1. ความเชื่อถือได้ของข้อมูล (credibility) ผู้วิจัยต้องมีวิธีการตรวจสอบการได้มาของข้อมูลและข้อสรุปที่ได้จากการวิเคราะห์การศึกษาว่ามีความเป็นจริงและมีความถูกต้องมากที่สุด ซึ่งวิธีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ได้แก่ การเข้าไปมีส่วนร่วมในการสร้างสัมพันธภาพเพื่อช่วยให้เกิดความคุ้นเคยทำให้ผู้ให้ข้อมูลเกิดความไว้วางใจในการให้ข้อมูล จะใช้ระยะเวลาอยู่ในสนามที่นานพอและการสังเกตอย่างต่อเนื่อง (prolonged engagement and persistent observation) โดยผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลแต่ละรายประมาณ 2-3 ครั้ง ใช้เวลาประมาณ 30-60 นาที หรือนานพอจนได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา รวมทั้งได้ข้อมูลซ้ำ ๆ หรือไม่มีข้อมูลใหม่เพิ่มขึ้น โดยผู้วิจัยเข้าไปศึกษาเกี่ยวกับภูมิหลัง วัฒนธรรม และความเป็นอยู่ที่แท้จริงของผู้ให้ข้อมูล เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่จะศึกษาได้อย่างครอบคลุม ในระหว่างการสัมภาษณ์ สังเกตและบันทึกเกี่ยวกับบรรยากาศขณะสัมภาษณ์ สีนหน้าท่าทาง รวมถึงการแสดงออกทางอารมณ์ความรู้สึกของผู้ให้ข้อมูล หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้กลับไปตรวจสอบกับผู้ให้ข้อมูล (member check) เพื่อให้แน่ใจว่าข้อสรุปที่ได้เป็นข้อมูลที่ได้จากประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลจริง

2. ความสามารถไว้วางใจได้ของข้อมูล (dependability) เป็นความวางใจได้ในการกระบวนการ วิจัยที่ให้ความระมัดระวังกับการดำเนินการตามกฎระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ต้องสร้างความเชื่อมั่นในผลการวิจัยที่ได้ จึงต้องมีการตรวจสอบอย่างละเอียดจากผู้ทรงคุณวุฒิต่าง ๆ ที่เชี่ยวชาญ เพื่อให้ผลการศึกษาที่ได้มีความชัดเจนและมีความเชื่อมั่นมากที่สุด ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบกระบวนการได้มาของข้อมูลนั้น และนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นการยืนยันความตรงของข้อมูลในประเด็นที่ศึกษา

3. ความสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ (transferability) การเขียนวิธีการศึกษาระเบียบวิธีวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล และการรายงานผลการวิจัยนั้น ผู้วิจัยจะต้องมีการบรรยายบริบทที่ทำการศึกษาอย่างละเอียด ชัดเจน และมากพอที่ผู้อ่านจะใช้ประกอบการตัดสินใจเพื่อจะนำผลการวิจัยไปใช้ในบริบทที่คล้ายคลึงกันได้ เป็นการเพิ่มความน่าเชื่อถือของงานวิจัยในการที่จะนำผลการ วิจัยนี้ไปใช้ในบริบทที่ใกล้เคียงกับบริบทเดิมได้

4. ความสามารถยืนยันความถูกต้อง (confirmability) เป็นการตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยตลอดกระบวนการวิจัยต้องมีข้อมูลหลักฐาน (audit trail) ที่สามารถตรวจสอบได้ ผู้วิจัยจึงเก็บเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น บทสัมภาษณ์ การบันทึกภาคสนามเป็นต้น และจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยเป็นไปตามธรรมชาติของความเป็นจริง สามารถสร้างความเชื่อมั่นของสิ่งที่ค้นพบจากผู้ให้ข้อมูลว่าจะไม่ถูกจำกัดโดยผู้ให้ข้อมูลและเงื่อนไขของการสัมภาษณ์ ไม่ถูกจำกัดโดยความมีอคติ การจงใจ รวมถึงการเสริม

แต่งของผู้วิจัย ทั้งนี้การตรวจสอบความถูกต้องจะมีการยืนยันและรับรองเป็นหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรจากผู้ทรงคุณวุฒิ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เป็นผู้ตรวจสอบในกระบวนการได้มาของข้อมูลและผลที่ได้ ซึ่งในการตรวจสอบกระบวนการได้มาของข้อมูลนั้น ผู้วิจัยให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบตั้งแต่การสร้างเครื่องมือในการวิจัย และนำมาปรับปรุงภายใต้คำแนะนำของอาจารย์ หลังจากนั้นนำไปฝึกการสัมภาษณ์ โดยการศึกษานำร่อง (pilot study) กับผู้ให้ข้อมูลที่มีลักษณะเดียวกันกับผู้ให้ข้อมูลที่ต้องการศึกษา ซึ่งทุกขั้นตอนอยู่ภายใต้การตรวจสอบและการแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาอย่างละเอียด การเก็บข้อมูลทุกรายต้องผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อเพิ่มเติมและให้ข้อเสนอแนะ พร้อมนำไปปรับแก้ตามข้อเสนอแนะที่ได้รับ

สรุปการทบทวนวรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้สูงอายุเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงในด้านที่เสื่อมถอย ทั้งด้านร่างกายและด้านจิตสังคม จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุเกิดการเปลี่ยนแปลงของอารมณ์ได้ง่ายขึ้น ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะมีความสุขลดลงโดยเฉพาะผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราที่มีความจำเป็นต้องเข้ามาอาศัยด้วยสาเหตุต่าง ๆ แตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล พบว่าสาเหตุส่วนใหญ่ที่เข้ามาพักอาศัยในสถานสงเคราะห์คนชรา คือ ขาดการดูแลเอาใจใส่สถานสงเคราะห์คนชราที่จัดตั้งขึ้นมีนโยบายที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี ในบั้นปลายของชีวิต เมื่อผู้สูงอายุเข้าพักอาศัยในสถานสงเคราะห์คนชราจะได้รับการบริการด้านต่าง ๆ เช่น การเลี้ยงดู การบริการทางการแพทย์ และการบริการกิจกรรมนันทนาการ เป็นต้น การบริการที่ให้กับผู้สูงอายุนั้นเป็นการช่วยให้ผู้สูงอายุได้รับการตอบสนองความต้องการ แม้ว่าผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราจะได้รับการดังกล่าวแล้วยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา โดยส่วนใหญ่พบว่าปัจจัยด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง การมีทัศนคติเป็นสิ่งยึดเหนี่ยว การทำกิจกรรมต่าง ๆ การมีความพึงพอใจในชีวิต และสัมพันธภาพในครอบครัว เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่า ในปัจจุบันมีการพัฒนาเครื่องมือวัดความสุขของคนไทย ซึ่งเป็นการประเมินความสุขของคนไทยทั่วไป ยังไม่พบว่ามีแบบประเมินที่สามารถประเมินเฉพาะของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา จึงไม่สามารถได้ข้อมูลเชิงลึกที่เป็นความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราที่แท้จริงได้ ผู้วิจัยจึงได้สนใจที่จะศึกษาประสบการณ์ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้ เพื่อทำความเข้าใจความหมายความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้ ศึกษาวิธีการทำให้เกิดความสุขขณะอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้ และเพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้ ตามมุมมองของผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์ตรง โดยการเลือกใช้การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพแบบปรากฏการณ์วิทยา ซึ่งจะเน้นการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับประสบการณ์ของผู้สูงอายุที่พักอาศัยในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ชนิด การศึกษาปรากฏการณ์วิทยาแบบตีความ (interpretive phenomenology) เพื่อศึกษาประสบการณ์ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา โดยทำการศึกษาในผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ไม่จำกัดเพศ ที่พักอยู่ในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านหักฉิม จำนวน 10 ราย เก็บข้อมูลระหว่างเดือน มีนาคม 2558 – มิถุนายน 2558 ใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบบันทึกข้อมูลทั่วไป การสังเกต และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

สถานที่ศึกษา

สถานที่ศึกษาในครั้งนี้เป็นศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านหักฉิม จัดตั้งขึ้นเพื่อรับอุปการะคนชราในเขตภาคใต้เหมือนกับที่ได้จัดตั้งขึ้นตามภาคต่าง ๆ เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนในช่วงบั้นปลายชีวิต ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางด้านขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา และภาษา ศูนย์ฯ เน้นการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำศาสนาและหน่วยงานในพื้นที่ ให้การเลี้ยงดูผู้รับบริการประเภทสามัญ ทั้งเพศชายและเพศหญิง ปัจจุบันมีจำนวนทั้งสิ้น 66 คน อาคารประกอบด้วยเรือนนอน 7 เรือน เรือนพยาบาล เรือนกายภาพบำบัด โรงเลี้ยงหรือสถานที่ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน โรงครัว และห้องประชุมอาคารเฉลิมพระเกียรติ โดยให้การบริการที่ตอบสนองปัจจัยสี่ทั้งหมดได้แก่ ที่พักอาศัย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค รวมทั้งมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้ผู้รับบริการได้เข้าร่วมในทุก ๆ วันตามตารางเวลาในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน เช่นกิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ และกิจกรรมเสริมรายได้ เป็นต้น มีบุคลากรในหน่วยงานจำนวน 30 คน ประกอบด้วยทีมร่วมสหวิชาชีพได้แก่ นักสังคมสงเคราะห์ และนักจิตวิทยา ที่ให้บริการโดยตรงแก่ผู้รับบริการ มีพี่เลี้ยง 6 คนในการดูแลผู้สูงอายุ โดยมีการสลับเปลี่ยนเวรกันไป เพื่อช่วยดูแลและอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้ผู้รับบริการ

ผู้ให้ข้อมูลและการเลือกผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็น ผู้สูงอายุที่พักในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านหักฉิม จำนวน 10 ราย ใช้การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจงที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนด เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีขั้นตอนการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติ ดังนี้

1. มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ทั้งเพศชายและเพศหญิง

2. ไม่มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่เป็นอุปสรรคต่อการสัมภาษณ์ได้แก่ การสื่อสารภาษา การได้ยินการมองเห็น และการรับรู้สติปัญญา

3. ผู้ให้ข้อมูลที่ประเมินระดับความสุขมากกว่า 5 คะแนนขึ้นไปถือว่าเป็นผู้ให้ข้อมูลที่มีความสุขโดยใช้การประเมินระดับความสุขด้วยตัวเลข (numerical rating scales) คะแนนเต็ม 10 คะแนน ซึ่งเป็นแบบประเมินที่มีความง่ายต่อการนำไปใช้กับผู้สูงอายุ

การเข้าถึงผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ค้นหาผู้ให้ข้อมูล ด้วยวิธีการดังนี้

1. ผู้วิจัยขอความร่วมมือจากผู้ดูแลผู้สูงอายุในศูนย์ฯ เพื่อค้นหาผู้ให้ข้อมูลตามคุณสมบัติที่กำหนด และเห็นว่ามีความเหมาะสมเกี่ยวกับความสุข เพื่อให้สามารถเป็นผู้ให้ข้อมูลที่ทำได้

2. ผู้วิจัยขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลก่อนทำการประเมิน เมื่อผู้ให้ข้อมูลอนุญาตแล้วจึงทำการประเมินผู้สูงอายุโดยใช้การประเมินระดับความสุขด้วยตัวเลข (numerical rating scales) คะแนนเต็ม 10 คะแนน และคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่มีระดับคะแนน 5 คะแนนขึ้นไปเป็นผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลตามคุณสมบัติที่กำหนด ภายหลังจากที่ได้ประเมินระดับความสุข เพื่อให้แน่ใจว่าผู้ให้ข้อมูลมีประสบการณ์ดังกล่าวโดยผู้ให้ข้อมูลได้รับคำอธิบายเกี่ยวกับการวิจัยและสนใจเข้าร่วมการวิจัยผู้วิจัยได้ทำการพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูลในการให้ข้อมูลครั้งนี้

ภูมิหลังผู้วิจัย

ผู้วิจัยเป็นเพศหญิง นับถือศาสนาอิสลาม สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ภายหลังจากสำเร็จการศึกษา ได้เข้าทำงานที่วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ยะลา เป็นอาจารย์ประจำภาควิชาการพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ มีประสบการณ์การทำงาน 3 ปี ลักษณะการทำงานมีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับผู้สูงอายุ จึงมีประสบการณ์ในการสอนนักศึกษาและได้นำนักศึกษาไปจัดโครงการให้กับผู้สูงอายุที่พักอยู่ ณ. ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านทักซิณ ตามลักษณะของรายวิชา และ จัดโครงการในวันสำคัญต่าง ๆ ทุกปี เช่น วันผู้สูงอายุ วันพยาบาล วันสถาปนาวิทยาลัย และวันสงกรานต์ เป็นต้น รวมทั้งได้มีโอกาสพูดคุย และเข้าร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ กับผู้สูงอายุเป็นประจำ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ผ่านการฝึกฝนการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยา ก่อนการเก็บข้อมูลจริงโดยทำการศึกษาจำลอง จำนวน 2 ราย เป็นผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านทักซิณ ซึ่งมีคุณสมบัติคล้ายคลึงกับผู้ให้ข้อมูล และฝึกทักษะการวิเคราะห์ข้อมูลภายใต้คำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนั้นผู้วิจัยจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยมีการเตรียมความพร้อมของตัวเองและเตรียมเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. ตัวผู้วิจัย มีการเตรียมความพร้อมทั้งด้านความรู้และทักษะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1.1 ด้านความรู้

ผู้วิจัยเตรียมความรู้และทบทวนความรู้เกี่ยวกับความสุขในผู้สูงอายุและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสุขในผู้สูงอายุเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแนวคำถามในการสัมภาษณ์ให้ครอบคลุม นอกจากนี้ผู้วิจัยเตรียมความรู้เกี่ยวกับการวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยาแบบเฮอร์เมนิวติกรวมทั้งเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกจากตำรา วารสารทั้งในและต่างประเทศ และปรึกษาจากผู้มีประสบการณ์เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจระเบียบวิธีวิจัยอย่างลึกซึ้ง เพื่อสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูลและเขียนรายงานการวิจัยต่อไป

1.2 ด้านการฝึกทักษะ

ผู้วิจัยจำเป็นต้องมีทักษะการสัมภาษณ์เพื่อให้สามารถสร้างสัมพันธภาพให้เกิดความไว้วางใจ และกระตุ้นให้ผู้ให้ข้อมูลตอบคำถาม เล่าเรื่องราวตามประสบการณ์ที่ผ่านมาให้ได้มากที่สุด และเพื่อสามารถเจาะลึกลงไปสู่ประเด็นที่ต้องการ ให้ได้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ ลึกซึ้งตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด รวมทั้งต้องมีทักษะในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้สามารถอ่านข้อมูลและสรุปประเด็นต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง ดังนั้นก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูลจริงผู้วิจัยทำการศึกษา นำร่องเพื่อฝึกทักษะการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งการสัมภาษณ์ การสังเกต และการจดบันทึกข้อมูลภาคสนาม โดยนำแนวคำถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ในผู้ให้ข้อมูลที่ได้กำหนดไว้จำนวน 2 ราย เป็นผู้ให้ข้อมูลที่อาศัยอยู่ในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ บ้านทักษิณ ในการเก็บข้อมูล 2 รายแรก ผู้วิจัยได้นำบทสัมภาษณ์มาปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อขอคำชี้แนะ และฝึกการวิเคราะห์ข้อมูลจนกว่าผู้วิจัยมีทักษะที่เหมาะสม และเกิดความเข้าใจในกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพอย่างเพียงพอ

2. แบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ศาสนา สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครอบครัว ระดับการศึกษา ภูมิลำเนาเดิม อาชีพ และรายได้ก่อนเข้าพักในสถานสงเคราะห์คนชรา โรคประจำตัว ภาวะสุขภาพเมื่อเปรียบเทียบกับผู้อื่นในปัจจุบัน ระยะเวลาที่เข้าพักในสถานสงเคราะห์คนชรา เหตุผลของการเข้าพักในสถานสงเคราะห์คนชรา ความสัมพันธ์กับครอบครัว สมาชิกในครอบครัวที่มีความสัมพันธ์มากที่สุด การเข้าร่วมกิจกรรม ประเภทของกิจกรรม และผลการประเมินระดับความสุข (ภาคผนวก ก)

3. แนวคำถามเกี่ยวกับประสบการณ์ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา ประกอบด้วย แนวคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลบรรยายรายละเอียดของประสบการณ์ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา ได้แสดงความรู้สึก ความคิดและแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ ซึ่งแนวคำถามถามถึงประสบการณ์ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา (ภาคผนวก ข)

4. แบบบันทึกภาคสนาม (field note) เพื่อบันทึกสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในการสัมภาษณ์ พฤติกรรมของผู้ให้ข้อมูลในด้านความรู้สึก อารมณ์ สีหน้า ท่าทาง การแสดงออกของผู้ให้

ข้อมูล รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นขณะสัมภาษณ์ ตลอดจนการวางแผนในการสัมภาษณ์ครั้งต่อไป เพื่อให้เห็นบริบทของปรากฏการณ์ที่ศึกษาและนำมาใช้เป็นข้อมูลในการบรรยายและอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจนขึ้น (ภาคผนวก ค)

5. อุปกรณ์สนาม ประกอบด้วย เครื่องบันทึกเสียงจำนวน 1 เครื่อง สมุดบันทึก ดินสอ ปากกา สำหรับจดบันทึกขณะเก็บรวบรวมข้อมูล

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ จึงได้มีการเตรียมตัวเกี่ยวกับเนื้อหาและระเบียบวิธีการวิจัย สร้างแนวคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับประสบการณ์ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ภายใต้คำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา และนำไปศึกษานำร่อง (pilot study) กับผู้ให้ข้อมูลที่มีลักษณะเหมือนผู้ให้ข้อมูลที่กำหนดไว้ 2 ราย เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของแนวคำถาม แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข และนำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบจำนวน 2 ท่าน ประกอบด้วย อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยเชิงคุณภาพ 1 ท่านและอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านผู้สูงอายุ 1 ท่าน เพื่อทำการตรวจสอบให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ จากนั้นนำเครื่องมือไปปรับปรุงแก้ไขตามข้อคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ก่อนที่นำไปศึกษาจริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นเตรียมการ

1. เตรียมผู้วิจัย ก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูล มีการเตรียมตัวผู้วิจัยให้มีความพร้อมในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ด้านความรู้ ผู้วิจัยเตรียมความรู้และทบทวนความรู้เกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ระเบียบวิธีการวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูลดังรายละเอียดที่ได้กล่าวแล้ว

1.2 การสร้างแนวคำถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยคำถามที่ใช้เป็นแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูล และทำการศึกษานำร่อง (pilot study) ในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้จำนวน 2 ราย เพื่อทดลองใช้และปรับปรุงแนวคำถามก่อนนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจริง และเป็นการฝึกทักษะและเทคนิคต่าง ๆ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ได้ครบถ้วนตามที่ต้องการ และฝึกการวิเคราะห์ข้อมูลกับอาจารย์ที่ปรึกษา ตลอดจนเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการศึกษาวิจัย

2. นำเสนอโครงร่างวิทยานิพนธ์ที่ผ่านการพิจารณาแล้วต่อคณะกรรมการประเมินจริยธรรมในการทําวิจัย คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เพื่อพิจารณาประเมินงานด้านจริยธรรมในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3. ผู้วิจัยทำหนังสือจากคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ถึงผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านพักชิน เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการทำ

วิจัยและขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับประสบการณ์ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา

4. เมื่อได้รับหนังสืออนุมัติจากผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ บ้านทักษิณ ผู้วิจัยเข้าพบผู้อำนวยการ และบุคลากรที่มีหน้าที่ในการดูแลผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการทำวิจัย ขอความร่วมมือในการทำวิจัย และขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนการ

1. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามรายละเอียดดังนี้

1.1 ผู้วิจัยขอความร่วมมือจากผู้ดูแลผู้สูงอายุ เพื่อค้นหาผู้ให้ข้อมูลตามคุณสมบัติที่กำหนด และเห็นว่ามีความเหมาะสมเกี่ยวกับความสุข เพื่อให้สามารถเป็นผู้ให้ข้อมูลที่สามารทำให้ข้อมูลเชิงลึกได้โดยมีความหลากหลายของผู้ให้ข้อมูล

1.2 ผู้วิจัยแนะนำตนเองให้กับผู้ให้ข้อมูล พร้อมชี้แจงวัตถุประสงค์ในการทำวิจัย และประเมินระดับความสุขเพื่อคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่ประเมินระดับความสุขอยู่ในระดับ 5 คะแนนขึ้นไป เมื่อประเมินเรียบร้อยแล้วผู้วิจัยจึงขอความร่วมมือในการวิจัย

1.3 เมื่อผู้ให้ข้อมูลยินยอมเข้าร่วมวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างสัมพันธภาพกับผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยเลือกสถานที่ในการสัมภาษณ์ซึ่งเป็นสถานที่ที่เงียบสงบ มีความเป็นส่วนตัว และไม่ถูกรบกวนจากบุคคลอื่นหรือเป็นสถานที่ที่ผู้ให้ข้อมูลกำหนดเองและสะดวกในการสัมภาษณ์ ทั้งนี้ในการศึกษาครั้งนี้ได้ใช้สถานที่ดังต่อไปนี้ ม้านั่งบริเวณเรือนหอพักของแต่ละเรือน ม้านั่งใต้ต้นไม้ใหญ่ ม้านั่งอ่อนใกล้โรงอาหาร และศาลา

1.4 เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการดังนี้

1.4.1 การสัมภาษณ์ (interview) ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยผู้วิจัยพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการใช้ภาษาที่สามารถเข้าใจกันทั้ง 2 ฝ่าย โดยให้ผู้ให้ข้อมูลได้เล่าประสบการณ์และความรู้สึกต่าง ๆ ของตนอย่างลึกซึ้งและครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย ในการสัมภาษณ์ใช้เวลาประมาณ 30-60 นาทีต่อครั้ง ซึ่งในแต่ละครั้งผู้วิจัยทำการบันทึกเทปเสียงสนทนาจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทุกรายเพื่อให้ได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ครบถ้วนสมบูรณ์ โดยขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลก่อนเมื่อได้รับการยินยอมจึงทำการบันทึก และแจ้งให้ผู้ให้ข้อมูลทราบว่าภายหลังจากการอ่านวิเคราะห์บทสัมภาษณ์ครั้งนี้แล้วถ้าหากไม่เข้าใจเรื่องใดหรือมีข้อสงสัยเพิ่มเติมจะขอสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลอีกครั้ง โดยผู้วิจัยจะติดต่อกับผู้ให้ข้อมูลเองเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดมากขึ้นที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์ผลการวิจัยต่อไป

1.4.2 การสังเกต (observation) ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation) ซึ่งทำควบคู่ไปกับการสัมภาษณ์ โดยสังเกตบรรยากาศขณะสัมภาษณ์ สีน้าท่าทาง น้ำเสียง และพฤติกรรมของผู้ให้ข้อมูล ลักษณะบุคลิกภาพ สัมพันธภาพที่มีต่อผู้วิจัยและผู้อื่น ลักษณะการติดต่อสื่อสารด้วยการใช้ภาษาพูดและภาษาท่าทาง การดำเนินชีวิตประจำวันโดยเริ่มสังเกตการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในแต่ละวัน ซึ่งแบ่งการสังเกตกิจกรรมทั้งช่วงเช้า และช่วงบ่าย รวมถึงการสังเกตสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่บริเวณรอบ ๆ เพื่อนำมาประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล

1.4.3 การจดบันทึกภาคสนาม กระทำร่วมกับการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยจดบันทึกสรุปสั้น ๆ เฉพาะประเด็นสำคัญที่เกิดขึ้น และเมื่อออกมาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจะมีการจดบันทึกทันที โดยประเด็นการบันทึกประกอบด้วย ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร รวมทั้งการบันทึกการสื่อสารที่ไม่เป็นคำพูด เช่น การแสดงกิริยาท่าทาง สีหน้า ลักษณะคำพูด หรือน้ำเสียงของผู้ให้ข้อมูลขณะสัมภาษณ์ตามความเป็นจริงโดยไม่ตีความ เพื่อค้นหาและประเมินข้อมูลเพิ่มเติมระหว่างการสัมภาษณ์จากเทปบันทึกการสัมภาษณ์ ทำให้มองประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลได้อย่างสมบูรณ์

1.5 การแปลผลข้อมูลรายวัน โดยการถอดเทปข้อมูลหลังจากการสิ้นสุดการสัมภาษณ์ในแต่ละวัน ผู้วิจัยฟังเทปการสัมภาษณ์อย่างตั้งใจ และจดบันทึกความคิดที่เกิดขึ้นจากการฟังครั้งนั้น ได้แก่ ข้อมูลและประเด็นที่ได้ ประเด็นที่ต้องการรายละเอียดเพิ่มเติม หรือประเด็นที่ต้องการตรวจสอบอีกครั้ง เพื่อทำความเข้าใจ รวมทั้งบรรยากาศในการสัมภาษณ์ครั้งนั้น ๆ จากนั้นจึงทำการถอดเทปบันทึกทั้งหมดเป็นข้อความที่เกิดขึ้นจากการสัมภาษณ์ โดยการถอดข้อความเป็นคำต่อคำ แล้วตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลเหล่านั้นอีกครั้งโดยการเปิดเทปฟังซ้ำ ๆ แล้วอ่านบทสัมภาษณ์อย่างละเอียด เพื่อทำความเข้าใจประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูล หากมีประเด็นไหนที่ผู้วิจัยยังไม่เข้าใจ ผู้วิจัยกลับไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลใหม่อีกครั้ง จนกว่าไม่มีข้อมูลใหม่เกิดขึ้น

1.6 การจัดการข้อมูล

1.6.1 บทสัมภาษณ์ (transcript file) ประกอบด้วยบทสัมภาษณ์และข้อมูลจากการสังเกต รวมทั้งความคิดเห็นของผู้วิจัย โดยจัดการข้อมูลออกเป็น 3 คอลัมน์ คอลัมน์แรก ซึ่งกว้างที่สุดเป็น บทสัมภาษณ์ และอีก 2 คอลัมน์ถัดมาเป็นการดึงประโยคสำคัญ และการแปลความหมายของผู้วิจัยดังตัวอย่างใน ภาคผนวก ง

1.6.2 บันทึกส่วนตัว (personal file) ประกอบด้วยความคิดเห็นของผู้วิจัยและการสะท้อนคิดจากประสบการณ์เดิมของผู้วิจัย เกี่ยวกับข้อมูล บุคคล สถานที่ และกิจกรรมในการสัมภาษณ์ ปัญหาและอุปสรรคที่พบ เป็นต้น ซึ่งข้อมูลส่วนใหญ่มาจากการเขียนบันทึกส่วนตัว

1.6.3 บันทึกการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น (analytical file) ประกอบด้วยบันทึกการสะท้อนคิดเกี่ยวกับคำถามในการสัมภาษณ์ ที่นำไปสู่การตอบคำถามการวิจัย การเลือกข้อมูลและการให้ความหมายของข้อมูล

การพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล

การดำเนินการโดยยึดหลักพิทักษ์สิทธิของผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยได้แจ้งให้ผู้ให้ข้อมูลทราบถึงแนวทางปฏิบัติของผู้วิจัย เพื่อป้องกันอันตรายหรือผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับผู้ให้ข้อมูล และผู้วิจัยยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดดังนี้ (ภาคผนวก จ)

1. ผู้วิจัยเสนอโครงร่างต่อคณะกรรมการการประเมินจริยธรรมในการทำวิจัย คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และผ่านการขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลต่อผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านทักซิณ ก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยเข้าไปแนะนำตัวกับผู้อำนวยการศูนย์พัฒนา การจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์

ของการศึกษา และชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล ขอความร่วมมือผู้ดูแลในการช่วยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลและพาผู้วิจัยไปแนะนำให้กับผู้ให้ข้อมูล

2. ก่อนทำการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยมีการสร้างสัมพันธภาพที่ดีเพื่อให้เกิดความไว้วางใจระหว่างผู้ให้ข้อมูลกับผู้วิจัย โดยผู้วิจัยแนะนำตัวและชี้แจงวัตถุประสงค์ในการทำวิจัยกับผู้ให้ข้อมูลทุกราย สอบถามความสมัครใจในการเข้าร่วมวิจัยครั้งนี้ ขอความร่วมมือในการรวบรวมข้อมูล และชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การวิจัย ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล การขออนุญาตบันทึกเสียงการสนทนา แจ้งจำนวนครั้งในการสัมภาษณ์ ระยะเวลาและสถานที่ที่ใช้สัมภาษณ์ รวมถึงการขอให้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล แจ้งให้ทราบสิทธิในการตอบรับหรือปฏิเสธ การตอบรับหรือปฏิเสธจะไม่มีผลต่อผู้สูงอายุ และผู้ให้ข้อมูลมีสิทธิถอนตัวออกจากการวิจัยในระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ตลอดเวลา

3. ในขณะที่ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลในการบันทึกเสียง ซึ่งหากผู้ให้ข้อมูลไม่สะดวกที่จะให้มีการบันทึกเสียงในช่วงใด ๆ สามารถแจ้งผู้วิจัยให้หยุดการบันทึกเสียงได้ตลอดเวลาที่ทำการสัมภาษณ์ ในขณะที่สัมภาษณ์หากคำถามที่ผู้วิจัยถามทำให้ผู้ให้ข้อมูลเกิดการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ ได้แก่ รู้สึกเศร้า รู้สึกสะเทือนใจ ร้องไห้ เป็นต้น ผู้วิจัยหยุดการถามคำถามชั่วคราวและเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้ให้คำปรึกษาโดย อยู่เป็นเพื่อน แสดงความเห็นอกเห็นใจ ปลอบโยนให้ผู้ให้ข้อมูลได้ระบายความรู้สึก โดยผู้วิจัยรับฟังอย่างตั้งใจ เพื่อช่วยประคับประคองจิตใจของผู้ให้ข้อมูล ให้การปลอบโยน ใช้การสัมผัสมือเบา ๆ เพื่อแสดงความเข้าใจและยอมรับในการแสดงออกของผู้ให้ข้อมูล และรองนกว่าผู้ให้ข้อมูลพร้อมจะพูดคุยต่อไป หากผู้ให้ข้อมูลไม่พร้อมที่จะสนทนาต่อไป ยังคงมีการเปลี่ยนแปลงของอารมณ์อยู่ ผู้วิจัยรายงานให้ผู้ดูแลทราบเพื่อดำเนินการส่งต่อผู้ให้ข้อมูลเข้าพบนักจิตวิทยาที่อยู่ประจำของศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านทักซิณ เพื่อให้การดูแลต่อไป และผู้วิจัยจะยุติการสนทนาครั้งนั้น พร้อมสอบถามความสมัครใจที่จะให้ข้อมูลต่อไปเพื่อทำการนัดหมายเวลาใหม่ ภายหลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลพบผู้ให้ข้อมูลจำนวน 2 ราย ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ขณะทำการสัมภาษณ์ มีน้ำเสียงที่สั่นเครือ และน้ำตาคลอเบา ผู้วิจัยจึงทำการหยุดการสนทนาชั่วคราว และเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้ให้คำปรึกษาตามที่ได้เตรียมไว้ จนกระทั่งประเมินแล้วว่าผู้ให้ข้อมูลพร้อมที่จะให้สัมภาษณ์ต่อ โดยการซักถามความสมัครใจ และการสังเกตสีหน้าท่าทางที่พร้อมจะให้ข้อมูลต่อ ผู้วิจัยจึงได้ทำการสัมภาษณ์ต่อไปจนเสร็จสิ้นการสนทนา

4. การบันทึกเสียงมีการขออนุญาตผู้ให้ข้อมูล และแจ้งให้ทราบดังที่ระบุในข้อ 2 เทปบันทึกเสียงจากการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลถูกถอดเป็นบทสัมภาษณ์ เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป เทปบันทึกเสียงบันทึกภาคสนาม บันทึกประจำวัน และการวิเคราะห์ทุกอย่าง ผู้วิจัยจะใช้รหัสที่ระบุให้ผู้วิจัยทราบเท่านั้น และผู้วิจัยสามารถเข้าถึงข้อมูลได้เพียงคนเดียว ข้อมูลทุกอย่างผู้วิจัยถือว่าเป็นความลับ ข้อมูลที่ได้มาได้รับการเก็บในตู้ล็อก ผู้วิจัยจะนำข้อมูลมาใช้เฉพาะการศึกษาครั้งนี้เท่านั้น ข้อมูลทั้งหมดจะได้รับการทำลายเมื่อสิ้นสุดการวิจัย 3 ปี

5. ในระหว่างดำเนินการวิจัยครั้งนี้หากผู้ให้ข้อมูลมีข้อสงสัยประการใดสามารถติดต่อสอบถามได้ที่ผู้วิจัยโดยตรง

ความน่าเชื่อถือของข้อมูล

การศึกษาวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยาเป็นการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ไม่มีการใช้วิธีการทางสถิติหรือตัวเลขมายืนยันผลการศึกษาเหมือนการศึกษาเชิงปริมาณ ดังนั้นวิธีการตรวจสอบข้อมูลที่ใช้กันมากในงานวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) (Denzin, 1970 as cited in Streubert & Carpenter, 2003) ซึ่งมี 4 วิธีการดังนี้

1. การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulation) เป็นการตรวจสอบว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มามีความถูกต้องหรือไม่ การตรวจสอบแหล่งของข้อมูลหรือแหล่งที่มา มี 3 แหล่ง ได้แก่

1.1 การตรวจสอบสามเส้าจากแหล่งเวลา (time triangulation) ผู้วิจัยตรวจสอบโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลอย่างน้อยคนละ 2-3 ครั้ง ในแต่ละครั้งผู้วิจัยจะสัมภาษณ์และสังเกตในเวลาที่แตกต่างกัน ถ้าสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลครั้งที่ 1 ในเวลาเช้า ครั้งที่ 2 ผู้วิจัยจะเปลี่ยนช่วงเวลาในการสัมภาษณ์เป็นเวลาบ่าย เพื่อดูว่าเมื่อช่วงเวลาเปลี่ยนข้อมูลที่ได้ไม่แตกต่างกัน

1.2 การตรวจสอบสามเส้าจากแหล่งสถานที่ (space triangulation) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานที่ที่แตกต่างกัน ในแต่ละครั้งของการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยจะเปลี่ยนสถานที่ทุกครั้ง เช่น จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลครั้งที่ 1 ใช้สถานที่บริเวณเรือนนอนของผู้ให้ข้อมูล เมื่อสัมภาษณ์ครั้งที่ 2 ผู้วิจัยเปลี่ยนสถานที่เป็นบริเวณม้าหินอ่อนใต้ต้นไม้ เป็นต้น เพื่อตรวจสอบดูว่าเมื่อสถานที่เปลี่ยนแต่ข้อมูลที่ได้ไม่แตกต่างกัน

1.3 การตรวจสอบสามเส้าจากแหล่งบุคคล (person triangulation) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่มีความแตกต่างกันในเรื่องของ ความแตกต่างของเพศ ศาสนา อายุ และระยะเวลาของการเข้าพักอาศัยในสถานสงเคราะห์คนชรา เพื่อตรวจสอบดูว่าบุคคลที่แตกต่างกันข้อมูลที่ได้ไม่แตกต่าง

2. การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (investigator triangulation) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเพียงคนเดียว มีผู้ช่วยวิจัยเข้ามาสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในช่วงเวลาที่เก็บรวบรวมข้อมูลควบคู่ไปกับผู้วิจัย ใช้การตรวจสอบข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อให้เห็นว่าข้อมูลที่ได้มีการวิเคราะห์ที่เหมือนกัน เข้าใจในประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลชัดเจนมากยิ่งขึ้น

3. การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (theory triangulation) ผู้วิจัยศึกษาทฤษฎีเรื่องความสุขโดยทั่วไป ความสุขในผู้สูงอายุ และทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการตรวจสอบข้อมูลและการตีความข้อมูลว่าความคล้ายคลึงกันหรือไม่กับทฤษฎีที่ศึกษา

4. การตรวจสอบสามเส้าด้านระเบียบวิธีรวบรวมข้อมูล (methodological triangulation) ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีความหลากหลาย ได้แก่ วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมซึ่งทำควบคู่ไปกับการสัมภาษณ์ และการจดบันทึกภาคสนาม

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล (trustworthiness) การศึกษาเชิงคุณภาพเป็นการศึกษาที่ไม่ได้เน้นข้อมูลที่เป็นตัวเลขหรือสถิติมายืนยันผลการศึกษาที่ชัดเจน ดังนั้นการสร้าง

ความน่าเชื่อถือของข้อมูลจึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดวิธีปฏิบัติเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือของข้อมูลตามแนวทางของลินคอล์นและกูบา (Lincoln & Guba, 1985) ดังนี้

1. ตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูล (credibility) สำหรับการศึกษาประสบการณ์ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างความน่าเชื่อถือตั้งแต่ขั้นการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ข้อค้นพบที่เกิดจากการวิจัยนั้นสามารถอธิบายประสบการณ์ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราได้อย่างถูกต้อง

การเขียนบันทึกส่วนตัว เนื่องจากผู้วิจัยมีประสบการณ์ในการพูดคุยกับผู้สูงอายุจากการเข้าไปจัดโครงการเนื่องในวันสำคัญต่าง ๆ ของทุกปี ผู้วิจัยจึงต้องเพิ่มความระมัดระวังในการตีความข้อมูล และไม่ให้เกิดอคติในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจึงมีการเขียนบันทึกส่วนตัว เพื่อสะท้อนตัวผู้วิจัยเองว่าตลอดช่วงระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยมีความรู้สึกนึกคิดหรือมีมุมมองอย่างไรต่อข้อมูลและสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยมีการตั้งคำถามว่า ฉันรับรู้อะไร ฉันรู้สึกอย่างไรในสิ่งที่ฉันรู้ และรู้สึกอย่างไรกับผู้ให้ข้อมูล ในการสะท้อนตนเองนี้เป็นการตรวจสอบความคิด ความรู้สึกของตนเองเพื่อลดความลำเอียงในการตีความ หรือแปลความหมายของผู้วิจัย และช่วยแยกแยะข้อมูลที่เป็นจริงของผู้ให้ข้อมูลกับความคิด ความรู้สึกของผู้วิจัย (Streubert & Carpenter, 2003)

ผู้วิจัยใช้เวลาอยู่กับผู้ให้ข้อมูลให้นานพอ (prolonged engagement) เพื่อสร้างสัมพันธภาพให้เกิดความไว้วางใจและมีมิตรต่อกันระหว่างผู้ให้ข้อมูลกับผู้วิจัย และผู้วิจัยได้ตรวจสอบความผิดพลาดหรือบิดเบือนของข้อมูล (Lincoln & Guba, 1985) โดยผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลแต่ละรายประมาณ 2-3 ครั้ง โดยเว้นระยะห่างการเก็บข้อมูลครั้งที่ 1 กับครั้งที่ 2 เป็นระยะเวลา 1 สัปดาห์หรือนานพอจนได้ข้อมูลครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา รวมทั้งได้ข้อมูลซ้ำ ๆ หรือไม่มีข้อมูลใหม่เพิ่มขึ้นใช้เวลาครั้งละประมาณ 30-60 นาที และก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยแจ้งให้ผู้ให้ข้อมูลทราบล่วงหน้าว่า การศึกษาครั้งนี้มุ่งที่ประเด็นใดเป็นหลัก ผู้วิจัยเปิดเผยตนเองพร้อมเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลซักถามจนมีความกระจ่าง ในระหว่างการสัมภาษณ์ผู้วิจัยสังเกตและบันทึกเกี่ยวกับบรรยากาศขณะสัมภาษณ์ สีหน้าท่าทาง อากัปกริยา น้ำเสียง การแสดงออกทางอารมณ์ความรู้สึกของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งทำให้ผู้วิจัยทราบถึงความรู้สึกของผู้ให้ข้อมูลอย่างชัดเจน เพื่อนำไปสู่คำถามต่อเนื่องให้เข้าใจความหมายที่แท้จริงของผู้ให้ข้อมูลต่อไป (วิณา, 2547ข)

การตรวจสอบข้อมูลโดยผู้ให้ข้อมูล (member check) ก่อนยุติการสัมภาษณ์แต่ละครั้ง ผู้วิจัยสรุปเรื่องราวที่ได้ให้ผู้ให้ข้อมูลยืนยันความถูกต้อง ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสามารถเพิ่มเติมหรือปรับความเข้าใจในข้อมูลบางส่วนที่ผู้ให้ข้อมูลเห็นว่ายังไม่สมบูรณ์ หรือผู้วิจัยแปลความหมายคลาดเคลื่อนไปจากผู้ให้ข้อมูล นอกจากนี้ผู้วิจัยนำข้อสรุปของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในแต่ละครั้งกลับไปสอบถามผู้ให้ข้อมูลอีกครั้ง เพื่อเป็นการยืนยันว่าข้อค้นพบที่รายงานนั้นแทนประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลจริง (Koch, 1995) ภายหลังการตรวจสอบจากผู้ให้ข้อมูลแล้ว พบว่าข้อมูลทุกส่วนที่ได้วิเคราะห์และตีความออกมาตรงตามประสบการณ์ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราทั้งสิ้น โดยไม่มีข้อมูลใดที่ต้องเปลี่ยนแปลงหรือผู้วิจัยแปลความหมายแตกต่างไปจากผู้ให้ข้อมูล

2 ตรวจสอบความไว้วางใจได้ของข้อมูล (dependability) เพื่อให้ผู้อ่านงานวิจัยรู้สึกเห็นด้วยกับข้อค้นพบที่ผู้วิจัยนำเสนอ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เป็นผู้ตรวจสอบในกระบวนการได้มาของข้อมูลและผลที่ได้ ซึ่งในการตรวจสอบกระบวนการได้มาของข้อมูลนั้น ผู้วิจัยให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบตั้งแต่การสร้างเครื่องมือในการวิจัย แนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ และนำมาปรับปรุงภายใต้คำแนะนำของอาจารย์ หลังจากนั้น

นำไปฝึกการสัมภาษณ์ โดยการศึกษานำร่อง (pilot study) กับผู้ให้ข้อมูลที่มีลักษณะเดียวกันกับผู้ให้ข้อมูลที่ต้องการศึกษา ซึ่งทุกขั้นตอนอยู่ภายใต้การตรวจสอบ และการแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาอย่างละเอียด สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลจริง การเก็บข้อมูลทุกรายต้องผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อเพิ่มเติมและให้ข้อเสนอแนะ พร้อมนำไปปรับแก้ตามข้อเสนอแนะที่ได้รับ ซึ่งเป็นการตรวจสอบภายนอก (inquiry audit) เพื่อยืนยันความตรงของข้อมูลในประเด็นที่ศึกษา

3. ตรวจสอบความสามารถนำไปประยุกต์ใช้ (transferability) ผู้วิจัยมีการอธิบายบริบทที่ศึกษา ลักษณะและการได้มาของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างละเอียด (thick description) ตลอดจนอธิบายประสบการณ์ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราได้อย่างชัดเจน เพื่อให้ข้อมูลจากการศึกษาครั้งนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับบริบทที่มีความเหมาะสมและคล้ายคลึงกับบริบทที่ศึกษา (Koch, 1995)

4. การตรวจสอบความสามารถยืนยันความถูกต้อง (confirmability) เพื่อให้ข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยเป็นไปตามธรรมชาติของความเป็นจริง ซึ่งสามารถยืนยันได้ โดยทุกขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยรวบรวมเอกสารที่สำคัญเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลทุกราย ผู้วิจัยเขียนนามสมมติ เวลา สถานที่ ครั้งที่สัมภาษณ์ทุกครั้ง และจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ ไม่มีการลบข้อมูลหรือบันทึกซ้ำ จัดทำบันทึกเชิงรหัสซึ่งบันทึกแก่นของสาระ (theme) ของข้อมูล แล้วผู้วิจัยได้บันทึกการบ่งชี้องค์ประกอบแก่นของสาระ นอกจากนี้ผู้วิจัยจดบันทึกภาคสนาม (field note) ทุกครั้งที่ไป ประกอบด้วย สิ่งแวดล้อมขณะสัมภาษณ์ บรรยากาศในการสัมภาษณ์ และการวางแผนการสัมภาษณ์ครั้งต่อไป เพื่อเป็นหลักฐานยืนยันว่าผู้วิจัยไปเก็บข้อมูลจริง ในขั้นการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยเก็บบทสัมภาษณ์ที่นำมาวิเคราะห์ข้อมูล และรายละเอียดในการวิเคราะห์ทุกขั้นตอนไว้อย่างเป็นระบบ เพื่อสามารถตรวจสอบที่มาของข้อมูลได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว (Lincoln & Guba, 1985)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยเรื่องประสบการณ์ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา ผู้วิจัยประยุกต์ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบเฮอร์มินิวติคตามแบบของแวน มาเนน (van Manen, 1990) ซึ่งเป็นวิธีที่ทำให้ผู้วิจัยเข้าใจปรากฏการณ์ที่ศึกษาได้อย่างละเอียดและลึกซึ้งเกี่ยวกับการให้ความหมาย การแปลความประสบการณ์ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราได้อย่างชัดเจน มีการเชื่อมโยงประสบการณ์ ทำความเข้าใจระหว่างข้อมูล และพื้นฐานความรู้ความเข้าใจของนักวิจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการวิเคราะห์ข้อมูล มีการเชื่อมโยงตั้งแต่เริ่มศึกษาผู้ให้ข้อมูล และขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล อย่างละเอียด ซึ่งแวน มาเนน (van Manen, 1990) ได้อธิบายขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูลไว้ 6 ขั้นตอนดังนี้

1. การย้อนกลับไปทำความเข้าใจเกี่ยวกับประสบการณ์ชีวิตที่เป็นอยู่ตามธรรมชาติ (turning to the nature of lived experience) โดยการใช้ประเด็นคำถามที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลย้อนกลับไปยังจุดเริ่มต้นของปรากฏการณ์ ซึ่งจะมีผลต่อการรับรู้และการให้ความหมายของประสบการณ์ที่ศึกษา เป็นการนำผู้ให้ข้อมูลให้ระลึกถึงประสบการณ์ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราตามการรับรู้ที่ผ่านมา ให้ความสนใจอย่างจริงจังและตั้งใจที่จะทำความเข้าใจประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลที่

ผ่านการสัมภาษณ์ ที่ต้องมีการคิดตามอยู่ตลอดเวลา ในงานวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยานั้นผู้วิจัยจะต้องเข้าใจในธรรมชาติของประสบการณ์ชีวิต รู้ว่าปรากฏการณ์ที่ศึกษาคืออะไร มีการตั้งคำถามที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลเข้าใจและอธิบายประสบการณ์ออกมาได้อย่างชัดเจนเพื่อทำความเข้าใจประสบการณ์ชีวิตที่เกิดขึ้นของผู้ให้ข้อมูลในบริบทที่เป็นอยู่ เช่น แบบแผนการดำเนินชีวิต การทำกิจกรรมต่าง ๆ สังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้ให้ข้อมูลประสบมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และในการศึกษาปรากฏการณ์นั้นต้องบรรยายและอธิบายให้เห็นจริงเกี่ยวกับธรรมชาติของปรากฏการณ์หรือประสบการณ์ทั้งหมดที่มีความสำคัญ

2. การค้นหาประสบการณ์ที่เป็นอยู่เหมือนกับอยู่ในสถานการณ์นั้น (investigating experience as we live it) ผู้วิจัยต้องค้นหาหรือสัมผัสประสบการณ์ที่เป็นจริงของผู้ให้ข้อมูล โดยเก็บรวบรวมข้อมูลในบริบทที่เป็นอยู่ด้วยตัวเอง มีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกตามแนวคำถามที่ได้เตรียมไว้ มีการใช้เทคนิคการฟัง การถามย้อนกลับ การยกตัวอย่างประกอบ และการสังเกตการแสดงออกถึงอารมณ์และความรู้สึกของผู้ให้ข้อมูล พร้อมทั้งมีการบันทึกเทปขณะสัมภาษณ์ และการจดบันทึกภาคสนาม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งและครอบคลุมประเด็นที่ศึกษา ผู้วิจัยต้องเข้าใจในธรรมชาติหรือบริบทที่ศึกษา เข้าใจในประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลและสามารถหาความสัมพันธ์หรือสะท้อนความหมายของผู้ให้ข้อมูลได้อย่างลึกซึ้ง เพื่อเข้าถึงประสบการณ์ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา

3. การสะท้อนคิดคำหลักที่สำคัญ (reflecting on essential themes) เป็นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับสาระที่สำคัญของประสบการณ์ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา รวมถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา ซึ่งสาระสำคัญของปรากฏการณ์มีหลากหลายมิติ (multi-dimension) ดังนั้นการที่พยายามทำความเข้าใจความหมายของแต่ละมิติและความหมายของคำหลัก จะช่วยให้ผู้วิจัยเข้าใจความหมายของปรากฏการณ์ที่ศึกษาอย่างแท้จริง โดยการสะท้อนคิดคำหลักที่สำคัญจะเป็นการสะท้อนความคิดหรือสิ่งที่คลุมเครือในปรากฏการณ์ที่ศึกษาให้มีความชัดเจน การวิเคราะห์คำหลักที่สำคัญ (thematic analysis) เป็นขั้นวิเคราะห์ข้อมูลหลังจากได้ข้อมูลมาแล้ว ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

3.1 ถอดข้อมูลจากบทสัมภาษณ์อย่างละเอียดคำต่อคำ ประโยคต่อประโยค

3.2 อ่านข้อมูล ทำความเข้าใจ พยายามดึงคำหลักสำคัญ (theme) ของประสบการณ์ที่ศึกษาจากข้อมูลที่ได้มาโดยขั้นตอน ดังนี้

3.2.1 การอ่านโดยละเอียด (the detailed or line-by-line) เป็นการอ่านบทสัมภาษณ์ทั้งหมดอย่างละเอียดทุกคำพูด ทุกประโยค และทำความเข้าใจประโยคหรือกลุ่มคำ พิจารณาว่าประโยคหรือกลุ่มคำที่สำคัญดังกล่าวนั้นสามารถที่จะอธิบายปรากฏการณ์หรือประสบการณ์ที่ศึกษาอย่างไร

3.2.2 การอ่านโดยการเลือกข้อความ (the selective or highlighting approach) เป็นการอ่านข้อความหลาย ๆ ครั้ง อ่านประโยค คำพูดหรือวลีที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ที่ศึกษา แล้วดึงประโยคหรือกลุ่มคำที่สำคัญที่แสดงให้เห็นสาระสำคัญหรืออธิบายปรากฏการณ์ โดยการขีดเส้นใต้หรือทำเครื่องหมายให้เด่นชัดที่ข้อความนั้นไว้ นำข้อความที่เลือกแยกใส่ในตารางตามลักษณะกลุ่มความหมาย

3.2.3 การอ่านข้อความทั้งหมด (the holistic or sententious approach) เป็นการอ่านข้อความทั้งหมดแล้วทำความเข้าใจกับข้อมูลเพื่อให้สามารถเข้าใจประเด็นและสรุปใจความ

สำคัญในภาพรวมภายใต้บริบทที่ศึกษาอย่างละเอียด และสะท้อนความหมายออกมาเป็นประโยคหรือคำที่ครอบคลุมประเด็นสำคัญเหล่านี้

3.3 รวบรวมคำหลักสำคัญที่ได้จากการศึกษาทั้งหมดมาตีความและจัดกลุ่มคำ วลี และประโยคสำคัญที่ได้มา ตีความหมายและจัดกลุ่มความหมายที่มีความหมายเดียวกันไว้ในกลุ่มเดียวกันตามคำถามการวิจัย

3.4 เขียนบรรยายคำหลักสำคัญ เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึก และอารมณ์ที่เกิดขึ้นในปรากฏการณ์นั้น ๆ

3.5 นำคำหลักสำคัญที่ได้ไปตรวจสอบความตรงของข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลและสัมภาษณ์เพิ่มเติมในประเด็นที่ยังไม่ชัดเจน จากนั้นจึงนำข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลทุกรายการมาจัดหมวดหมู่ของคำหลักสำคัญเหล่านั้น จัดลำดับเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของหมวดหมู่อีกครั้ง เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น หลังจากนั้นนำมาจัดเป็นข้อสรุปของข้อมูลที่ได้

4. การเขียนและบรรยายให้เห็นปรากฏการณ์ที่ศึกษา (the art of writing and rewriting) เป็นการเขียนบรรยายคำหลักสำคัญที่ได้จากการวิเคราะห์คำหลัก ซึ่งจะเขียนบรรยายอย่างละเอียดชัดเจนตามการรับรู้ของผู้ให้ข้อมูลและครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการศึกษา พร้อมทั้งยกตัวอย่างข้อความที่ได้จากการสัมภาษณ์มาประกอบคำหลักสำคัญที่ได้เพื่อแสดงความชัดเจนของปรากฏการณ์ที่ศึกษา

5. คงไว้ซึ่งคำหลักสำคัญที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ที่ศึกษา (maintaining a strong and oriented relation) เป็นการทบทวนตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเพื่อไม่ให้เกิดความลำเอียงหรือหลงทางในการศึกษา โดยคำหลักสำคัญที่ได้จะมีความหมายที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ที่ศึกษาและผู้วิจัยต้องไม่นำทฤษฎีไปควบคุมปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงซึ่งอาจทำให้ความหมายของปรากฏการณ์ที่ศึกษาเปลี่ยนแปลงได้ รวมทั้งผู้วิจัยทำการตรวจสอบผลการศึกษากับวัตถุประสงค์ของการศึกษาอีกครั้งหนึ่งเพื่อให้แน่ใจว่าคำหลักสำคัญ (themes) ที่ได้มีความหมายเกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษาและสามารถตอบคำถามการวิจัยได้ทั้งหมด

6. ทำให้เกิดความสมดุลในบริบทที่ศึกษาโดยพิจารณาทั้งส่วนย่อยและภาพรวมทั้งหมด (balancing the research context by considering parts and whole) โดยพิจารณาความสัมพันธ์ของประสบการณ์ย่อยและประสบการณ์ที่เป็นภาพรวมในธรรมชาติหรือบริบทที่ศึกษาและทบทวนกระบวนการต่าง ๆ อย่างละเอียดตั้งแต่ขั้นตอนแรกจนถึงขั้นตอนสุดท้าย จากประสบการณ์ส่วนย่อยแล้วเชื่อมโยงไปสู่ประสบการณ์ในภาพรวม ให้แน่ใจว่าไม่เกิดคำหลักสำคัญหรือสาระสำคัญอื่น ๆ ตามมาเพิ่มเติมจากที่มีอยู่ได้อีก

บทที่ 4

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

ผลการวิจัย

การศึกษาคั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยาแบบ เฮอร์มินิวติก วัตถุประสงค์เพื่อบรรยายและอธิบายประสบการณ์ความสุขของผู้สูงอายุที่พักอาศัยอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชรา เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้สูงอายุที่อยู่ในสถานสงเคราะห์คนชรา (ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านทกษิณ) จำนวน 10 ราย เก็บข้อมูลตั้งแต่เดือน มีนาคม – เดือน มิถุนายน 2558 ผู้ให้ข้อมูลมีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์การคัดเลือกได้แก่ 1) อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ทั้งชายและหญิง 2) ไม่มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่เป็นอุปสรรคต่อการสัมภาษณ์ได้แก่ การสื่อสาร การได้ยิน การมองเห็น และการรับรู้สติปัญญา 3) ผู้ให้ข้อมูลที่ประเมินระดับความสุขมากกว่า 5 คะแนนขึ้นไปถือว่าเป็นผู้ให้ข้อมูลที่มีความสุขโดยใช้การประเมินระดับความสุขด้วยตัวเลข (numerical rating scales) คะแนนเต็ม 10 คะแนน และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยประยุกต์ใช้แนวทางการวิเคราะห์ของ แวน มาเนน (van Manen, 1990) ซึ่งผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลและลักษณะของผู้ให้ข้อมูล

ส่วนที่ 2 ประสบการณ์ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้

ดังนี้

2.1 ความหมายความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้

2.2 วิธีการทำให้เกิดความสุขขณะอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้

2.3 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้

ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชรา (ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ) จำนวน 10 ราย เป็นเพศหญิง และเพศชาย 5 รายเท่ากัน มีอายุระหว่าง 60-70 ปี 71-80 ปี จำนวน 4 และ 5 รายตามลำดับ ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ 8 ราย สถานภาพสมรส หม้าย และหย่าร้าง จำนวน 4 รายเท่ากัน จำนวนสมาชิกในครอบครัวส่วนใหญ่มีจำนวน 3-5 คน จำนวน 6 ราย ระดับการศึกษาจบชั้นประถมศึกษามากที่สุด จำนวน 8 ราย ภูมิลำเนาเดิมส่วนใหญ่เป็นคนภาคใต้ จำนวน 6 ราย รองลงมาคือภาคกลาง จำนวน 3 ราย อาชีพก่อนเข้าพักในสถานสงเคราะห์คนชรา รับจ้างทั่วไปมากที่สุด จำนวน 6 ราย รายได้ส่วนใหญ่ อยู่ระหว่าง 1,000 - 3,000 บาท และ 5,001 - 10,000 บาท จำนวน 4 รายเท่ากัน ส่วนใหญ่มีโรคประจำตัว 8 ราย ในจำนวนนี้มี 1 โรค จำนวน 5 ราย ที่เหลือมีมากกว่า 1 โรค ภาวะสุขภาพของผู้ให้ข้อมูล 8 ราย คิดว่าตนเองแข็งแรงเมื่อเปรียบเทียบกับผู้อื่นที่อยู่ในสถานสงเคราะห์คนชรา ระยะเวลาเข้าพักในสถานสงเคราะห์คนชรา มีตั้งแต่ 2 เดือน ถึง 7 ปี โดยในจำนวนนี้ 5 ราย มีระยะเวลาที่เข้าพัก 1 เดือน – 1 ปี เข้าพักในสถาน

สงเคราะห์คนชราด้วยสาเหตุหลักที่มากที่สุดได้แก่ ไม่มีที่อยู่อาศัย จำนวน 4 ราย รองลงมาขาดคนดูแล และไม่อยากเป็นภาระแก่ลูก จำนวน 2 รายเท่ากัน ความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว พบว่าไม่มีญาติมาเยี่ยมเลย และมาเยี่ยมสม่ำเสมอใกล้เคียงกัน คือ จำนวน 5 และ 4 ราย ตามลำดับ สำหรับสมาชิกในครอบครัวที่มีความสัมพันธ์มากที่สุดคือ บุตร ภรรยา/สามี จำนวน 4 รายเท่ากัน ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 10 รายเข้าร่วมกิจกรรมสม่ำเสมอ โดยเข้าร่วมทั้งกิจกรรมกลุ่มและกิจกรรมเดี่ยว มีการประเมินระดับความสุข 6 - 9 คะแนน โดยส่วนใหญ่มีระดับความสุข 8 คะแนนจำนวน 4 ราย จากผู้ให้ข้อมูล 10 ราย ดังรายละเอียดในตาราง 1

ตาราง 1

ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล (n=10)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (ราย)
เพศ	
หญิง	5
ชาย	5
อายุ (ปี)	
60-70	4
71-80	5
81 ปีขึ้นไป	1
ศาสนา	
พุทธ	8
อิสลาม	2
คริสต์	-
สถานภาพสมรส	
โสด	-
คู่	-
หม้าย	4
หย่าร้าง	4
แยกกันอยู่	2
จำนวนสมาชิกในครอบครัว	
1-2 คน	3
3-5 คน	6
มากกว่า 5 คน	1
ระดับการศึกษา	
ไม่ได้รับการศึกษา	-
ประถมศึกษา	8
มัธยมศึกษา	1
ประกาศนียบัตร/อนุปริญญา	1
ปริญญาตรี	-

ตาราง 1 (ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (ราย)
ภูมิลำเนาเดิม	
ยะลา	1
นราธิวาส	1
สงขลา	1
กระบี่	1
สตูล	1
นครศรีธรรมราช	1
กรุงเทพมหานคร	3
กำแพงเพชร	1
อาชีพก่อนเข้าพักในศูนย์ฯ	
แม่บ้าน	1
รับจ้างทั่วไป	6
ค้าขาย	1
พนักงานโรงแรม	1
ช่างเฟอร์นิเจอร์	1
รายได้เฉลี่ย (บาท/เดือน)	
ไม่มีรายได้	1
น้อยกว่า 1,000 บาท	-
1,000 - 3,000 บาท	4
3,001 - 5,000 บาท	1
5,001 - 10,000 บาท	4
โรคประจำตัว	
ไม่มีโรคประจำตัว	2
มีโรคประจำตัว	8
มากกว่า 1 โรค	3
มี 1 โรค	5
ภาวะสุขภาพของเมื่อเปรียบเทียบกับสมาชิกคนอื่นๆของศูนย์ฯ	
ใกล้เคียงกัน	-
แข็งแรงมากกว่า	8
แข็งแรงน้อยกว่า	2
ระยะเวลาที่เข้าพัก	
1 เดือน-1ปี	5
2 ปี-3 ปี	3
4 ปี-5 ปี	1
มากกว่า 5 ปี	1

ตาราง 1 (ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (ราย)
เหตุผลของการเข้ามาพัก	
ไม่มีที่อยู่อาศัย	4
ขาดคนดูแล	2
ไม่อยากเป็นภาระแก่ลูก	2
ไม่มีรายได้	1
มีปัญหาครอบครัว	1
ความสัมพันธ์กับครอบครัว	
มาเยี่ยมสม่ำเสมอ	4
มาเยี่ยมนานๆ ครั้ง	1
ไม่เคยมาเยี่ยมเลย	5
สมาชิกในครอบครัวที่มีความสัมพันธ์มากที่สุด	
บุตร	4
ภรรยา/สามี	4
พี่/น้อง	2
หลาน	-
การเข้าร่วมกิจกรรม	
เข้าร่วมกิจกรรม	10
ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรม	-
ประเภทของกิจกรรม	
กิจกรรมกลุ่ม	10
กิจกรรมเดี่ยว	10
ผลการประเมินระดับความสุข	
9 คะแนน	2
8 คะแนน	4
7 คะแนน	2
6 คะแนน	2

ลักษณะภูมิหลังของผู้ให้ข้อมูล

จากการรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคล และข้อมูลเกี่ยวกับประสบการณ์ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา ซึ่งประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด จำนวน 10 ราย เพื่อให้เห็นบริบทของผู้ให้ข้อมูลอย่างชัดเจนและพิทักษ์สิทธิของผู้ให้ข้อมูลทุกราย ผู้วิจัยขอแนะนำเสนอลักษณะภูมิหลังของผู้ให้ข้อมูลโดยใช้การกำหนดรหัสหมายเลขของผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 จนถึงผู้ให้ข้อมูลคนที่ 10 ซึ่งแต่ละคนมีรายละเอียดต่อไปนี้

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1

เพศชาย อายุ 75 ปี นับถือศาสนา อิสลาม สถานภาพสมรส หม้าย มาประมาณ 20 ปี เนื่องจากภรรยาเสียชีวิต ประวัติการศึกษา จบชั้นประถมศึกษา มีโรคประจำตัวคือ เบาหวานและความดันโลหิตสูง เป็นเบาหวานประมาณ 19 ปี และความดันโลหิตสูงประมาณ 6-7 ปี ได้รับความรักษาที่โรงพยาบาลศูนย์ยะลา ผู้ให้ข้อมูลมีบุตรทั้งหมด 7 คน เสียชีวิตไปแล้ว 2 คน ภูมิลำเนาเดิมเป็นคนจังหวัดนครศรีธรรมราช ก่อนเข้าพักในสถานสงเคราะห์คนชรา ประกอบอาชีพ ค้าขาย เร่ขายของตามจังหวัดต่างๆทั่วภาค มีรายได้ประมาณ 5,000-10,000 บาท/เดือน ผู้ให้ข้อมูลเริ่มมีปัญหาสุขภาพเป็นต่อกระดูกไม่สามารถทำงานต่อได้ จึงตัดสินใจกลับมาอยู่กับพี่สาวที่อยู่จังหวัดยะลา ประมาณ 10 ปี พี่สาวได้เสียชีวิตลง และโอนบ้านให้พี่ชาย ทำให้ตนเองไม่มีที่อยู่อาศัย จึงตัดสินใจเข้ามาอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชรา ระยะเวลาการเข้าพักในสถานสงเคราะห์คนชราเป็นเวลา 3 ปี ในระยะเวลา 1 ปี หลังไม่มีญาติมาเยี่ยม ผู้ให้ข้อมูลคิดว่าตนเองมีสุขภาพแข็งแรงกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับคนอื่น ๆ ที่อยู่ในสถานสงเคราะห์คนชรา ขณะอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชราได้ทำกิจกรรมเดี่ยว และเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสม่ำเสมอ ผู้ให้ข้อมูลประเมินระดับความสุขอยู่ในระดับ 7 คะแนน

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2

เพศหญิง อายุ 81 ปี นับถือศาสนา พุทธ สถานภาพสมรส หม้าย สามีเสียชีวิตขณะที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ฯ ประวัติการศึกษา จบชั้นประถมศึกษา มีโรคประจำตัวคือ ความดันโลหิตสูงประมาณ 10 ปี ได้รับความรักษาที่โรงพยาบาลศูนย์ยะลาก่อนเข้าพักในสถานสงเคราะห์คนชรา ในครอบครัวมีสมาชิกทั้งหมด 3 คน คือ ผู้ให้ข้อมูล สามี และบุตรชาย ซึ่งปัจจุบันบุตรชายและสามีได้เสียชีวิตแล้ว ภูมิลำเนาเดิมเป็นคนจังหวัดกรุงเทพมหานคร ก่อนเข้าพักในสถานสงเคราะห์คนชรา เป็นแม่บ้านรายได้ส่วนใหญ่มาจากการทำงานของสามี ซึ่งเป็นคนขับรถแท็กซี่ในกรุงเทพ รายได้ไม่แน่นอน และรายได้หลักจากบุตรชายที่ทำงานด้วยเรียนไปด้วย หลังจากบุตรชายเสียชีวิตเริ่มไม่มีรายได้ ได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อนบ้าน และได้รับดูแลบุตรบุญธรรม 1 คน แต่ไม่มีหลักฐานการจดทะเบียนรับเป็นบุตรบุญธรรม บุตรบุญธรรมคนนี้ช่วยดูแล แต่พอนาน ๆ บุตรบุญธรรมคนนี้พา ผู้ให้ข้อมูลกับสามีมาอยู่ชุมพร หลังจากนั้นติดต่อบุตรบุญธรรมไม่ได้ จึงตัดสินใจเข้ามาอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชราทั้ง 2 คน เพราะไม่มีที่อยู่อาศัย และไม่มีรายได้ ผู้ให้ข้อมูลเข้าพักในสถานสงเคราะห์คนชราเป็นเวลา 7 ปี ไม่มีญาติพี่น้อง ตลอดระยะเวลาที่เข้าพักในสถานสงเคราะห์คนชราไม่มีญาติมาเยี่ยม ผู้ให้ข้อมูลคิดว่าตนเองแข็งแรงกว่าผู้อื่นในสถานสงเคราะห์คนชราฯ ขณะอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชราฯ เข้าร่วมกิจกรรมสม่ำเสมอ ที่ทางศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านทักซิณ ได้จัดให้ตามสภาพที่ทำได้ และได้ทำกิจกรรมเดี่ยวร่วมกับผู้ให้ข้อมูลประเมินระดับความสุขอยู่ในระดับ 7 คะแนน

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3

เพศหญิง อายุ 69 ปี นับถือศาสนาพุทธ สถานภาพสมรส หย่าร้างประมาณ 6 ปี เรียนจบชั้นประถมศึกษา สมาชิกในครอบครัวมีบุตร 2 คน ภูมิลำเนาเดิมเป็นคนจังหวัดนราธิวาส อาชีพก่อนเข้าพักในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุรับจ้างซักผ้า มีรายได้ประมาณ 3,000-5,000 บาท/เดือน มีโรคประจำตัวเป็นโรคความดันโลหิตสูง ประมาณ 10 กว่าปี ปัจจุบันรักษาอยู่ที่โรงพยาบาลศูนย์ยะลา เหตุผลที่เข้าพักในสถานสงเคราะห์คนชรา เนื่องจากกลัวการอยู่คนเดียว และไม่ต้องการเป็นภาระให้กับบุตร ระยะเวลาการเข้าพักในสถานสงเคราะห์คนชราเป็นเวลา 2 ปี แต่ผู้ให้ข้อมูลไม่ให้อื่นทราบเกี่ยวกับการเข้ามาพักในสถานสงเคราะห์คนชรา ตั้งแต่เข้ามาอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชราไม่เคยมี

ญาติมาเยี่ยม ผู้ให้ข้อมูลคิดว่ามีสุขภาพกายแข็งแรงกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับผู้อื่นที่อยู่ในสถานสงเคราะห์คนชรา มีการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ สม่ำเสมอ และทำกิจกรรมเดี่ยวหรืองานอดิเรกของตนเองทุกวัน ผู้ให้ข้อมูลประเมินระดับความสุขอยู่ในระดับ 8 คะแนน

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4

เพศชาย อายุ 77 ปี นับถือศาสนา พุทธ สถานภาพสมรส หม้าย ภรรยาเสียชีวิต เรียนจบชั้นประถมศึกษา สมาชิกในครอบครัว 5 คน มีบุตร 3 คน ภูมิลำเนาเดิมเป็นคนจังหวัดกำแพงเพชร แต่มาได้ภรรยาเป็นคนจังหวัดยะลา จึงได้ย้ายมาอยู่จังหวัดยะลาตั้งแต่แต่งงานมา ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป รับเหมาต่าง ๆ รายได้ประมาณ 1,000-3,000 บาท/เดือน คิดว่าร่างกายแข็งแรงมาตลอดไม่มีโรคประจำตัว เมื่ออายุมากขึ้น ไม่ค่อยมีคนจ้าง ไม่มีรายได้ และไม่ต้องการทำงานให้บุตรลำบากจึงตัดสินใจเข้ามาอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชรา ระยะเวลาการเข้าพักในสถานสงเคราะห์คนชราประมาณ 3 ปี ตั้งแต่เข้ามาอยู่มีบุตรมาเยี่ยมสม่ำเสมอ เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มทุกอย่างและทำกิจกรรมเดี่ยวโดยการปลูกผักขาย ผู้ให้ข้อมูลประเมินระดับความสุขอยู่ในระดับ 6 คะแนน

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5

เพศหญิง อายุ 64 ปี นับถือศาสนา พุทธ สถานภาพสมรส หย่าร้าง ประมาณ 15-16 ปีแล้ว สาเหตุที่หย่าร้างเนื่องจากสามีมีเมียน้อย สมาชิกในครอบครัวมีแค่สามี ไม่มีบุตรและไม่มีญาติพี่น้อง จบการศึกษาชั้นประถมศึกษา ภูมิลำเนาเดิมเป็นคนจังหวัดกระบี่ ประกอบอาชีพเป็นนักร้องตามร้านอาหาร และได้เปิดร้านขายอาหาร แต่หลังจากหย่ากับสามี ทำงานรับจ้างทั่วไป เช่น ปอกเปลือกหอมแดง ปอกกระเทียม รายได้ประมาณ 1,000-3,000 บาท/เดือน เมื่อรายได้เริ่มน้อยลง นายจ้างไม่จ้างต่อ ไม่มีค่าเช่าบ้าน ไม่มีที่อยู่อาศัย มีคนพาไปอยู่บ้านพักฉุกเฉิน อยู่บ้านพักฉุกเฉินประมาณ 3 เดือน ก็ถูกส่งตัวไปบ้านพักคนชราที่สะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา อยู่ที่นั่นประมาณ 4 ปี มีการเจ็บป่วยเกิดขึ้น มีโรคประจำตัวเป็นความดันโลหิตสูง เริ่มมีอาการอ่อนแรง ตรวจพบว่าเป็นอัมพฤกษ์ สายตาเริ่มมองไม่ชัดขึ้น ผู้ให้ข้อมูลบอกว่าที่นั่นไม่ได้ให้การดูแลรักษา จึงตัดสินใจออกจากที่นั่น มาอยู่ที่สถานสงเคราะห์คนชราที่ยะลา ระยะเวลาการเข้าพักในสถานสงเคราะห์คนชราเป็นเวลา 3-4 เดือน คิดว่าตนเองแข็งแรงน้อยกว่าคนอื่น ๆ เพราะมีโรคประจำตัว แต่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสม่ำเสมอและทำกิจกรรมเดี่ยวร่วมด้วย ผู้ให้ข้อมูลประเมินระดับความสุขอยู่ในระดับ 8 คะแนน

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6

เพศหญิง อายุ 67 ปี ศาสนาพุทธ สถานภาพสมรส หม้าย สามีเสียชีวิต สมาชิกในครอบครัวมีบุตร 2 คนและหลาน 2 คน ประวัติการศึกษาจบชั้น มศ.3 ภูมิลำเนาเดิมจังหวัดยะลา ก่อนเข้าพักในสถานสงเคราะห์คนชราประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป และทำงานจัดเอกสารในคลินิก รายได้ประมาณ 2,000-3,000 บาท เคยมีประวัติเป็นโรคมะเร็งรังไข่ ได้ผ่าตัดไปเรียบร้อยแล้ว ภาวะสุขภาพคิดว่าแข็งแรงกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับผู้อื่น ระยะเวลาการเข้าพักในสถานสงเคราะห์คนชราเป็นเวลา 1 ปีเศษ เหตุผลที่เข้าพักในสถานสงเคราะห์คนชราเนื่องจาก ไม่มีที่อยู่อาศัย ความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว มีบุตรและหลานมาเยี่ยมสม่ำเสมอ และผู้ให้ข้อมูลเองได้ลากลับไปเยี่ยมบ้านนาน ๆ ครั้ง มีการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสม่ำเสมอและทำกิจกรรมเดี่ยวเป็นประจำ (เช่นการประดิษฐ์ดอกไม้จันทน์) เป็นต้น ผู้ให้ข้อมูลประเมินระดับความสุขอยู่ในระดับ 9 คะแนน

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7

เพศชาย อายุ 75 ปี นับถือศาสนาพุทธ สถานภาพสมรส หย่าร้าง สมาชิกในครอบครัวมีบุตร 2 คน ประวัติการศึกษาเคยเรียนมาหลายที่แต่เรียนไม่จบ เรียนบัญชี วิทยาลัยการการบัญชี ม.ธรรมศาสตร์.นิติศาสตร์ ม.รามคำแหง ภูมิลำเนาเดิมจากจังหวัดกรุงเทพมหานคร ประกอบอาชีพเป็นเซลล์ขายของ และหลังจากนั้นทำงานเป็นพนักงานบัญชีของโรงแรมที่พอไปฝากให้ทำงาน รายได้ประมาณ 4,000-5,000 บาท/เดือน มีโรคประจำตัวเป็นโรคความดันโลหิตสูงมาประมาณ 5 ปี รับการรักษาจากโรงพยาบาลศูนย์ยะลา ภาวะสุขภาพคิดว่าแข็งแรงกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับผู้อื่นที่อยู่ในสถานสงเคราะห์คนชรา สาเหตุที่เข้าพักในสถานสงเคราะห์คนชราเนื่องจาก มีปัญหาครอบครัว อยู่ร่วมกันไม่ได้ ระยะเวลาการเข้าพักในสถานสงเคราะห์คนชราเป็นเวลา 4-5 ปี สัมพันธภาพในครอบครัว มีบุตรหลานอยู่กรุงเทพมหานคร ไม่มีบุตรมาเยี่ยม ก่อนหน้านี้ยังได้กลับไปเยี่ยมบ้านประมาณ 2 ครั้ง แต่ช่วงปีหลังมีการติดต่อทางโทรศัพท์นาน ๆ ครั้ง มีการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสม่ำเสมอและมีกิจกรรมเดี่ยวที่ทำยามว่าง ผู้ให้ข้อมูลประเมินระดับความสุขอยู่ในระดับ 9 คะแนน

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8

เพศหญิง อายุ 64 ปี นับถือศาสนา พุทธ สถานภาพสมรส แยกกันอยู่ สามีออกจากบ้านไปประมาณ 7 ปีแล้ว สมาชิกในครอบครัวมีทั้งหมด 2 คน คือผู้ให้ข้อมูลกับบุตรชาย 1 คน ผู้ให้ข้อมูลเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภูมิลำเนาเดิมเป็นคนจังหวัดกรุงเทพมหานคร ก่อนเข้าพักในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านทักซิณ ประกอบอาชีพรับจ้างเย็บผ้ามา รายได้ ประมาณ 10,000 บาท/เดือน มีโรคประจำตัว คือ ความดันโลหิตสูง เบาหวานประมาณ 20 กว่าปี และมีโรคพาร์กินสัน ประมาณ 12 ปี อยู่บ้านไม่มีคนดูแล เพราะลูกชายต้องทำงาน ผู้ให้ข้อมูลตามมาอยู่กับบุตรชายที่เป็นตำรวจ ได้รับบรรจุให้มาทำงานที่จังหวัดยะลา เพิ่งจะย้ายมาอยู่จังหวัดยะลาเพียงไม่กี่เดือน แต่ไม่สามารถอยู่ในบ้านพักกับบุตรได้เนื่องจากขาดคนดูแล เพราะตนเองเป็นโรคพาร์กินสันช่วยเหลือตัวเองได้น้อย บุตรชายจึงให้มาอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชราเพื่อให้มีคนช่วยดูแล เข้ามาอาศัยอยู่ในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านทักซิณ เป็นระยะเวลา 1 ปี ความสัมพันธ์กับบุตรชายดีบุตรชายมาเยี่ยมบ่อย มาเยี่ยมทุกวัน ถ้าวันไหนไม่มาเยี่ยมก็จะโทรศัพท์มาหา ผู้ให้ข้อมูลคิดว่าตนเองร่างกายไม่แข็งแรงเมื่อเทียบกับคนอื่น ๆ เนื่องจากเป็นโรคพาร์กินสัน ช่วยเหลือตัวเองได้น้อย แต่ก็ยังพยายามทำอะไรด้วยตนเองให้ได้มากที่สุด มีการเข้าร่วมกิจกรรมเท่าที่ทำได้ ผู้ให้ข้อมูลประเมินระดับความสุขอยู่ในระดับ 6 คะแนน

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 9

เพศชาย อายุ 74 ปี นับถือศาสนา อิสลาม สถานภาพสมรส หม้าย เนื่องจากภรรยาเสียชีวิต สมาชิกในครอบครัวมีทั้งหมด 4 คน มีบุตรชาย 2 คนระดับการศึกษาจบชั้นประถมศึกษา ภูมิลำเนาเดิมเป็นคนจังหวัดสตูล ประกอบอาชีพเป็น ไต่กังเรือ รายได้ประมาณ 5,000-10,000 บาท/เดือน มีโรคประจำตัวเป็นความดันโลหิตสูง และเส้นเลือดในสมองตีบ ได้รับการรักษาจากโรงพยาบาลหาดใหญ่ แพทย์จากโรงพยาบาลหาดใหญ่ได้ติดต่อให้มาพักอาศัยอยู่ในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านทักซิณ เหตุผลที่เข้าพักในนี้เนื่องจากขาดคนดูแล และเพื่อให้ได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่อง ระยะเวลาการเข้าพักในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านทักซิณ เป็นเวลา 9 เดือน มีความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว มีบุตรชายมาเยี่ยมสม่ำเสมอ ภาวะสุขภาพคิดว่าแข็งแรงกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับคนอื่น ๆ ในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านทักซิณ

มีการเข้าร่วมกิจกรรมทุกอย่างที่เป็นกิจกรรมกลุ่มและได้ทำกิจกรรมเดี่ยวร่วมด้วย ผู้ให้ข้อมูลประเมินระดับความสุขอยู่ในระดับ 8 คะแนน

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 10

เพศชาย อายุ 71 ปี นักร้องศาสนา พุทธ สถานภาพสมรส แยกกันอยู่ ตั้งแต่อายุ 50 ปี สมาชิกในครอบครัวมีทั้งหมด 4 คน มีบุตร 2 คน ระดับการศึกษาจบชั้นประถมศึกษา ภูมิลำเนาเดิมเป็นคนจังหวัดสงขลา ประกอบอาชีพเป็น ช่างทาสีเฟอร์นิเจอร์ รายได้ประมาณ 600 บาท/วัน ผู้ให้ข้อมูลมีโรคประจำตัวเป็นโรคเส้นเลือดหัวใจตีบ เคยผ่าตัดเปลี่ยนเส้นเลือดเมื่อ ปี 2555 เมื่ออายุมากขึ้น นายจ้างไม่ค่อยจ้างทำให้ขาดรายได้ จึงตัดสินใจไปขออาศัยอยู่สถานสงเคราะห์คนชราที่กรุงเทพมหานคร แต่ไม่สามารถอยู่ได้เนื่องจากภูมิลำเนาเดิมเป็นคนจังหวัดสงขลา จึงตัดสินใจขอยืมเงินเพื่อนเป็นค่าเดินทางมาอยู่ที่ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านทักซิณ ระยะเวลาการเข้าพักในสถานสงเคราะห์คนชราเป็นเวลา 2 เดือน ความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว ไม่เคยมีใครมาเยี่ยมเลยตั้งแต่เข้ามาอยู่ ในขณะที่อยู่ในสถานสงเคราะห์นี้ผู้ให้ข้อมูลคิดว่าตนเองสุขภาพร่างกายแข็งแรงกว่าคนอื่น ๆ ได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งหมดทั้งที่เป็นกิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ และได้ทำกิจกรรมเดี่ยวบ้าง ผู้ให้ข้อมูลประเมินระดับความสุขอยู่ในระดับ 8 คะแนน

ประสบการณ์ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้

การศึกษาครั้งนี้ครอบคลุมการให้ความหมายความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้ วิธีการทำให้เกิดความสุขขณะอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ความหมายของความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้

ผลจากการศึกษาเกี่ยวกับประสบการณ์ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้ พบว่าผู้ให้ข้อมูลได้ให้ความหมายเกี่ยวกับความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราฯ หมายถึง เน้นความสุขด้านจิตใจและเป็นความสุขที่มีความแตกต่างจากผู้สูงอายุที่อยู่ภายนอกสถานสงเคราะห์คนชรา โดยผู้ให้ข้อมูลสะท้อนออกมาเป็น 6 ลักษณะ ได้แก่ (1) ความสุขภายใต้พ่อแม่ (กฎเกณฑ์ กฏระเบียบ) (2) การปลดภาระ (3) การหลุดพ้นจากความเครียด (4) ความสุขใจ (5) ใจสงบ ไม่มีความทุกข์ และ (6) พึ่งพอใจกับชีวิตที่เป็นอยู่ ดังนี้

1. ความสุขภายใต้พ่อแม่ (กฎเกณฑ์ กฏระเบียบ)

แม้ในสถานสงเคราะห์คนชราฯ จะมีความเป็นอิสระน้อยกว่า มีกฏระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ แต่ผู้สูงอายุสามารถมีความสุขได้ภายใต้กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่มีอยู่ได้ดังตัวอย่างคำกล่าวนี้

“ความสุขแบบคนชราที่มีกฎเกณฑ์มีระเบียบ ทำตามเหมือนข้างนอกไม่ได้...เราก็กทำ

ตามกฎเราก็มีความสุข ก็ไม่มีอะไร มีความสุขภายใต้กฎเกณฑ์”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 10 เพศชาย อายุ 71 ปี)

“จะออกไปไหนก็ได้ ยิ่งแข็งแรงไปไหนก็ได้...แต่ต้องมีระยะเวลา ไม่ขัดข้อง ขอ
เมื่อไหร่ก็ได้ไป ไม่ได้เคร่งครัดอะไร”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7 เพศชาย อายุ 75 ปี)

2. การปลดภาระ

สำหรับความสุขในสถานสงเคราะห์คนชราฯ แตกต่างจากความสุขภายนอกสถาน
สงเคราะห์ในประเด็นของการปลดภาระ ไม่ต้องรับผิดชอบกับสิ่งต่าง ๆ นอกจากรับผิดชอบต่อตัวเอง
เท่านั้น ดังคำกล่าวนี้

“ตื่นเช้าขึ้นมาเราไม่ต้องมานั่งปรุงอาหารกินเอง”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6 เพศหญิง อายุ 67 ปี)

“มันก็เนี่ยะที่บอกไป มันตัดความรับผิดชอบ อายุมากแล้วตัดความรับผิดชอบที่ต้อง
มาดูแลตัวเองมากมาย แค่อุแลกิจวัตรประจำตัวเราแค่นั้นเอง”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7 เพศชาย อายุ 75 ปี)

3. การหลุดพ้นความเครียด

ผู้ให้ข้อมูลระบุว่าขณะอยู่ภายนอกสถานสงเคราะห์คนชราฯ มีเรื่องต่าง ๆ ที่ทำให้เกิด
เกิดความเครียด ต่างจากมาอยู่ในสถานสงเคราะห์ไม่ต้องรับรู้เรื่องราวที่ทำให้เครียดและไม่ต้องมีความ
รับผิดชอบต่อเรื่องต่าง ๆ และยังหลุดพ้นจากแรงกดดันที่เป็นต้นเหตุทำให้ต้องเข้ามาอยู่ในสถาน
สงเคราะห์คนชรา ดังคำกล่าวนี้

“ความสุขอ่อน คือความสุขมีทุกด้าน ตอนอยู่ที่บ้านเรามีปัญหา ไม่ใช่ปัญหาไรนะ คือ
ว่ามีปากมีเสียง หรือว่าอยู่ร่วมกันไม่ได้ พอมาอยู่ที่นี้เราก็ก้มหน้าก้มตาตรงนั้น”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7 เพศชาย อายุ 75 ปี)

“อันแรกคือ ความรับผิดชอบของเราเมื่อก่อนเรามีใช้ไหม แต่มาอยู่ที่นี้เราไม่ต้องมี
อยู่ข้างนอกมันต้องรับผิดชอบ จ่ายค่าน้ำค่าไฟ ไม่มีเงินจ่ายให้เขาอะ ที่นี้ไม่มีอะ ฟรี
ทุกอย่าง น้ำฟรี ไฟฟรี กินฟรี อยู่ฟรี มันก็มีความสุข ไม่มีเครียด”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 10 เพศชาย อายุ 71 ปี)

4. ความสุขใจ

ผู้ให้ข้อมูลได้ให้ความหมายความสุขว่าเกี่ยวข้องกับความสุขสบายใจ ไม่มีมีความเครียด
และไม่คิดมาก ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดความสุขขึ้นในใจได้ดังตัวอย่างคำกล่าวนี้

“ก็มีความสุขใจ ไม่ได้คิดอะไรแล้ว สบายใจ เขาเรียกว่ามีความสุขแล้ว
ไม่เครียดเลย”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 เพศหญิง อายุ 81 ปี)

“สบายใจ บอกว่าสบายใจมีความสุขดี เราไม่ต้องคิดอะไรมาก
คิดว่าชีวิตคนเรามีอยู่แค่นี้แล้ว”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5 เพศหญิง อายุ 64 ปี)

5. ใจสงบ ไม่มีความทุกข์

การที่ผู้ให้ข้อมูลมีจิตใจที่สงบ ไม่มีความทุกข์ เป็นความหมายของความสุขในสถาน
สงเคราะห์คนชราฯ ดังตัวอย่างคำกล่าวนี้

“ก็ถ้าใจเราไม่มีทุกข์ ก็มีความสุขอยู่แล้ว”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 เพศหญิง อายุ 81 ปี)

“...ต้องให้จิตใจสงบ...ทำให้จิตใจสงบ...ไม่มีอะไรที่ดีที่สุดเท่านี้อีกแล้ว”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6 เพศหญิง อายุ 67 ปี)

6. พึงพอใจกับชีวิตที่เป็นอยู่

นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลได้ให้ความหมายของความสุขในสถานสงเคราะห์คนชราฯ คือ
ความพึงพอใจกับชีวิตที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ดังตัวอย่างคำกล่าวนี้

“อายุตั้งกี่ปี้แล้วเดี๋ยวก็ตายแล้ว 3 ปี 4 ปี 5 ปี ตายหรือเปล่า เราก็ไม่รู้เลยเราก็มี
ความสุขตามสภาพที่มีอยู่ดีกว่า”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7 เพศชาย อายุ 75 ปี)

“แค่นี้พอแล้ว เออ...พอใจในสิ่งที่มีอยู่ตอนนี้พอแล้ว ถ้าเขาให้เราก็กิน
ถ้าเขาไม่ให้ก็พอแล้ว”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 10 เพศชาย อายุ 71 ปี)

วิธีการทำให้เกิดความสุขขณะอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้

จากการศึกษาประสบการณ์ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราในเขต
ภาคใต้ พบว่าในการสร้างความสุขดังกล่าวมีวิธีการที่ผู้ให้ข้อมูลใช้ในการทำให้เกิดความสุขขณะอยู่ใน
สถานสงเคราะห์คนชราฯ โดยผู้ให้ข้อมูลสะท้อนออกมาเป็น 5 วิธี ได้แก่ (1) การไม่ยึดติด/รู้จักปล่อยวาง
(2) ทำกิจกรรมทุกอย่างให้เกิดความสบายใจ (3) หลีกเลี้ยงความขัดแย้ง (4) คิดว่าตนเองยังมีคุณค่า และ
(5) รู้จักการให้อภัย ดังนี้

1. การไม่ยึดติด/รู้จักปล่อยวาง

ผู้ให้ข้อมูลได้สะท้อนวิธีการทำให้มีความสุขขณะอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชราฯ ว่าความสุขจะเกิดขึ้นได้ต้องไม่ยึดติด รู้จักปล่อยวาง เพราะจะทำให้เกิดความสบายใจและเกิดความสุขขึ้นดังตัวอย่างคำกล่าวนี้

“ปล่อยวางให้มาก เราถึงจะมีความสุข ไม่เครียด เราต้องปล่อยวาง”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 เพศหญิง อายุ 81 ปี)

“มีความสุข คือเราอย่าไปถ้อยยึดติด... (การปล่อยวาง) ก็มันสบายใจอะ มันเหมือนกับว่าเรามีความสุขกับสิ่งที่เกิดขึ้นแล้ว เหมือนกับไม่มีสิ่งกีดขวางมันทำให้เรามีความสุขที่สุดเลยอะ”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6 เพศหญิง อายุ 67 ปี)

2. ทำกิจกรรมทุกอย่างให้เกิดความสบายใจ

การทำกิจกรรมต่าง ๆ เป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดความสุขขณะอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชราฯ ซึ่งจะมีกิจกรรมที่หลากหลายแตกต่างกันไป แต่ทุก ๆ กิจกรรมที่ผู้สูงอายุเลือกทำ จะช่วยให้เกิดความสบายใจและความสุขขึ้นดังตัวอย่างคำกล่าวนี้

“ก็มีแบบนี้แหละ ทำโน่นทำนี่ ทำเรื่อย ๆ ทำทุกอย่างให้สบายใจ ไม่ต้องคิดอะไรมาก”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4 เพศชาย อายุ 77 ปี)

“บางวันไม่สบายใจ...บางทีก็คิดมากไปหามะขามดีกว่ามาทำขาย แกะมะขามก็ช่วยได้ พอทำแล้วมันเพลิน พอดูๆตี 4 ตี 5...แล้ว”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 9 เพศชาย อายุ 74 ปี)

“ก็อ่านกลอน...ชอบมากเลย...มันเพลินอะ เวลาได้อ่านมันเพลิน”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 10 เพศชาย อายุ 71 ปี)

3. หลีกเลี่ยงความขัดแย้ง

การใช้วิธีหลีกเลี่ยงความขัดแย้งเพื่อทำให้เกิดความสงบสุขเป็นอีกวิธีหนึ่งที่ผู้ให้ข้อมูลใช้เป็นวิธีที่ทำให้เกิดความสุขในขณะที่อยู่ในสถานสงเคราะห์คนชราฯ นอกจากจะหลีกเลี่ยงความขัดแย้งระหว่างผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชราด้วยกันแล้ว ยังมีการหลีกเลี่ยงความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ด้วย เพื่อให้อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุขดังตัวอย่างคำกล่าวนี้

“อยู่ที่นี้ก็มีความสุขดีแหละ คือเรามีเพื่อนหลายประเภท หลายอย่าง บางทีก็รบกันมั้ง มันก็ธรรมดา แต่อย่าไม่ได้รับกับเขาหรอก”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6 เพศหญิง อายุ 67 ปี)

“เราก็อุดกับคนดี ๆ พุดกันรู้เรื่องเราก็อบาย ถ้าใครพุดมากระทบเราก็อหลีกเลี่ยง เพราะเราต้องการอยู่สบายเราก็อต้องหลีกเลี่ยง”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 10 เพศชาย อายุ 71 ปี)

“เราทำตามกฎระเบียบของเรา พี่เลี้ยงก็ทำตามกฎระเบียบของเขา ไม่ล้ำแดนกัน ก็ไม่ทะเลาะกัน ไม่ขัดแย้งกัน”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6 เพศหญิง อายุ 67 ปี)

4. คิดว่าตนเองยังมีคุณค่า

ผู้ให้ข้อมูลได้สะท้อนให้เห็นอีกว่า การคิดว่าตนเองยังมีคุณค่าเป็นวิธีที่พบว่าผู้ให้ข้อมูลใช้ในการทำให้เกิดความสุขขณะอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชราฯ ดังตัวอย่างคำกล่าวนี้

“คนที่ไม่ทำอะไรเลยคือคนที่ไม่มียุคค่า อยู่ไปวัน ๆ คอยเวลาที่จะตาย ตายเมื่อไหร่ก็จบพอดี เรามาอยู่ที่นี่เราต้องสร้างคุณค่า ผลประโยชน์ต่อตนเอง ไม่ใช่ผลประโยชน์อะไรหรือหมายความว่าเราได้เงินมันไม่ใช่ แต่มันคือความมียุคค่าในตัวเรา เรามีคุณค่าอะ”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3 เพศหญิง อายุ 69 ปี)

5. รู้จักการให้อภัย

การรู้จักการให้อภัยก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่พบว่าผู้ให้ข้อมูลใช้ในการทำให้เกิดความสุขในขณะที่อยู่ในสถานสงเคราะห์คนชราฯ ดังตัวอย่างคำกล่าวนี้

“...ผู้สูงอายุเรานี้มีปัญหาเราก็อภัยซึ่งกันและกัน...เราจะทะเลาะกันทำไมเราต้องทำดีกันนะ ต่างคนต่างมาในนี้เราต่างเจ็บปวดกันทั้งนั้น...แต่ในเมื่อเรามาตรงนี้เราช่วยกันรักษากันดีกว่า”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 9 เพศชาย อายุ 74 ปี)

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลพบว่า การที่ผู้ให้ข้อมูลสามารถมีความสุข และสร้างความสุขได้นั้นอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้ (1) การมีกิจกรรมให้เข้าร่วม (2) การมีสิ่งแวดล้อมที่ดี (3) การได้รับการตอบสนองด้านปัจจัยพื้นฐาน (4) การมีภาพลักษณ์ต่อตนเองดี/ภูมิใจในตนเอง และเป็นที่ยอมรับของสังคม (5) การมีเพื่อน และ(6) ความสัมพันธ์ที่มีความหมาย ดังนี้

1. การมีกิจกรรมให้เข้าร่วม

การมีกิจกรรมต่าง ๆ ให้เข้าร่วมไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมการออกกำลังกาย กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมสร้างรายได้ และกิจกรรมทางศาสนา เป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราฯ มีความสุขดังตัวอย่างคำกล่าวนี้

“*(เวลาที่มีกิจกรรม) ก็รู้สึกว่ามันก็ครึกครื้นนะ มันก็ไม่เหงา ก็ดี ดีกว่าไม่มีอะไรเลย... มันก็ดี ดีกว่าไม่มี มีกิจกรรมดีดีกว่าไม่มี พอได้คลายเหงาบ้างก็ยังมีดี”*

“*(การละหมาด) มีความสุขมาก ๆ ที่ว่าอยู่ใกล้ชิดพระผู้เป็นเจ้า ก็ดีครับ”*

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 เพศชาย อายุ 75 ปี)

“*ก็มีความสุข บางคนนะเขามีเครื่องขยายมาเลย เต็นรำ สนุก เต็นรำเลย เอาเครื่องขยายมาหนี เขาเอาอาหารมาเลี้ยงมั่งอะไรมั่ง สนุก”*

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4 เพศชาย อายุ 77 ปี)

“*เราอยู่ที่นี้มีความสุขมากแล้ว เต็มที่แล้วอะ บางสิ่งบางอย่างที่เราไม่เคยได้เราก็ได้ สิ่งที่เราไม่เคยได้ทำเราก็ได้ทำ...ก็เช่นเวลาที่มันักศึกษามาทำกิจกรรมแบบนี้เราอยู่ที่บ้านเราไม่เคยได้สัมผัส บางทีเขามาให้ความรู้กับเรา... ได้ข้อคิดขึ้นมาไปสอนลูกสอนหลานต่อไป...”*

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6 เพศหญิง อายุ 67 ปี)

2. การมีสิ่งแวดล้อมที่ดี/การบริการที่ดี

สิ่งแวดล้อมและการบริการที่ดี เป็นปัจจัยหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราฯ รวมถึงการอยู่ในสถานที่ที่ดี มีบรรยากาศดี ได้รับการบริการที่ดี มีการดูแลเอาใจใส่ พุดจาดี และได้รับความปลอดภัยดังตัวอย่างคำกล่าวนี้

“*ได้รับการบริการที่ดี คือเวลาจะนอน จะทานอาหารเราก็มีความสุข ไม่ลำบากก็สบายใจแล้วตรงนี้ มันก็ไม่มีอะไรมาเกี่ยวข้องในใจ มีเพื่อนก็ดี ๆ มันก็สบายใจเพื่อนไม่มาขัดใจอะไร”*

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 เพศหญิง อายุ 81 ปี)

“*มีความสุขดี พี่เลี้ยงเขาก็ดี ผอ.ก็ดี สังคมก็ดี...เอาใจใส่ว่าลูกน้องเขาเป็นยังไง เขาก็ให้พวกนี้ดูแล คล้าย ๆ เขาเอาใจใส่นะ คล้าย ๆ ว่าดูกันทั่ว”*

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5 เพศหญิง อายุ 64 ปี)

“*ศูนย์นี้ก็วิมานของเราแล้ว...ร่มรื่น สบาย อากาศก็ดี อะไรก็ดี แล้วอีกอย่างคือปลอดภัยที่สุด ยิ่งช่วงนี้มันมีเหตุการณ์ ไม่ต้องออกไปข้างนอก”*

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6 เพศหญิง อายุ 67 ปี)

“สถานที่ สิ่งแวดล้อมนี้ก็มันปลอดภัย สถานที่ที่กว้างเราสามารถมองต้นไม้อะไรก็ได้
บรรยากาศดี...เราก็มีความสุขที่เราได้เห็นต้นไม้ที่เขียวชอุ่มมีสิ่งประดับเล็ก ๆ น้อย ๆ
มีน้ำพุ ต้นไม้ต้นหญ้าก็ตัดเรียบร้อย...เหมือนเราอยู่ในสวนสาธารณะที่เขาจัดไว้ดี...
ที่นี่มีความสุขด้านสิ่งแวดล้อมดี...จิตใจเราได้ปลอดภัย”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7 เพศชาย อายุ 75 ปี)

3. การได้รับการตอบสนองด้านปัจจัยพื้นฐาน

การได้รับการตอบสนองด้านปัจจัยพื้นฐาน 4 ปัจจัย ที่ผู้ให้ข้อมูลเห็นว่าทำให้ผู้สูงอายุใน
สถานสงเคราะห์คนชราฯ มีความสุข ไม่ต้องดิ้นรนที่จะหาสิ่งสนับสนุนต่าง ๆ มาตอบสนองความ
ต้องการของตนเองดังตัวอย่างคำกล่าวนี้

“เราก็นอนมีผ้าห่ม มีหมอน มีมุ้ง มีเตียงนอน มียาสิฟน แปรงสิฟน สบู่ถูตัว
มีพร้อมทุกสิ่งทุกอย่างไม่ขาด ทางนี้เขาก็แจกให้”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 เพศชาย อายุ 75 ปี)

“ก็คิดว่าทางนี้ก็ดีอยู่แล้ว ถ้าอยู่ที่บ้านก็คงไม่มี อาหาร กบข้าว ต้องใช้ค่าใช้จ่าย
ที่นี่ก็ไม่ต้อง เพราะว่าเขาเลี้ยงดูอยู่ ที่หลับที่นอนก็มีผู้บริจาคมให้ เราไม่ต้องดิ้นรนอะ
ไม่ต้องเดือดร้อนเรื่องเงิน”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 เพศหญิง อายุ 81 ปี)

“คือว่าเขาเลี้ยงดูแลเราดี ไม่ว่าจะการกินหรือการอยู่ การรักษาตัวก็ดี เวลาเจ็บป่วยเขา
ก็พาไปหาหมอ”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3 เพศหญิง อายุ 69 ปี)

4. การมีภาพลักษณ์ต่อตนเองดี/ภูมิใจในตนเอง และเป็นที่ยอมรับของสังคม

การที่ผู้ให้ข้อมูลมีภาพลักษณ์ต่อตนเองดี มีความภาคภูมิใจในตนเอง และเป็นที่ยอมรับ
ของสังคม เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดความสุขได้ในสถานสงเคราะห์คนชราฯ ดังตัวอย่างคำกล่าวนี้

“ยายถือว่าคุณคิดยายประเสริฐ คิดในใจนะไม่ได้ไปบอกใครว่าคุณคิดยาย
ประเสริฐ ยายภูมิใจ ภูมิใจมากเลย มีอะไรเราก็ทำไป เรามีความสุขอะ”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3 เพศหญิง อายุ 69 ปี)

“เหมือนกับว่าเวลาเราติดต่องานอะไรแบบนี้ เขามีเทศกาลอะไร วันสงกรานต์อะไร
พวกนี้ เขาก็จัดให้ผู้สูงอายุเราไปแสดงความคิดเห็น ออกไปแสดงอะไรด้วย วันก่อนก็
เทศกาลวันสงกรานต์เขาก็ขอให้ไปประกวดนางนพมาศ...ก็ได้รองอันดับหนึ่ง”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6 เพศหญิง อายุ 67 ปี)

5. การมีเพื่อน

การมีเพื่อนเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ข้อมูลได้สะท้อนให้เห็นว่า การได้มาอยู่ในสถานสงเคราะห์นี้ ทำให้ผู้ให้ข้อมูลได้มีเพื่อนสนิท/เพื่อนรู้ใจ/เพื่อนที่ปรึกษาทำให้ไม่เหงาและไม่รู้สึกโดดเดี่ยวดังตัวอย่างคำกล่าวนี้

“ก็นั่งคุยกับเพื่อน คนแก่ด้วยกันก็คุยเรื่องโน้นเรื่องนี้ตามประสานกันนะ”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 เพศชาย อายุ 75 ปี)

“ก็มีตาเขาช่วยปลอบใจ บอกว่าอย่าไปคิดอะไร ปล่อยไปซะ...ก็เวลาที่ทุกข์ยากก็ปรึกษาเขา”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5 เพศหญิง อายุ 64 ปี)

“เราพึ่งคบกัน 4 - 5 เดือนนี้เอง ก่อนหน้าเป็นปีไม่เคยสนใจ ไม่เคยมองหน้าไม่สวย... ก็คือว่าเขาก็บอกแล้วว่าคุณคบกันเป็นเพื่อนกันเนี่ยะมันก็ดีอย่างนึงได้ดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกันนะเออ อะไรไม่ควรจะทำนะ เตือนสติก็ได้ล่ะ”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7 เพศชาย อายุ 75 ปี)

6. การมีความสัมพันธ์ที่มีความหมาย

การที่ผู้ให้ข้อมูลได้สะท้อนว่าปัจจัยด้านความสัมพันธ์ที่มีความหมาย มีส่วนทำให้เกิดความสุขได้ขณะอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชราฯ ไม่ว่าจะ เป็นความสัมพันธ์กับบุคคลใดก็ตาม แต่มันเป็นสิ่งที่เห็นยวด้านจิตใจของผู้สูงอายุ เช่นความสัมพันธ์กับแฟน ความสัมพันธ์กับบุตร และความสัมพันธ์กับผู้อำนวยความสะดวกการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านทักษิณ เป็นต้น ดังตัวอย่างคำกล่าวนี้

“มีเพื่อน อยู่กันว่างๆคุยกับแฟนอะไรมั่ง...มีความสุข ก็ไม่รู้สึกลังใจอะ แต่เรามีความสุขในใจ”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4 เพศชาย อายุ 77 ปี)

“ก็ได้อยู่ใกล้ลูก เดี่ยวลูกก็มา ลูกมาไม่ได้ก็โทรหาลูก ได้เห็นเขา เขาได้ดีเราก็คดีใจ...เพราะกำลังใจลูก”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8 เพศหญิง อายุ 64 ปี)

“เพราะว่าตาอยู่ที่นี้ ตาไม่ได้อยู่คนเดียว เขาอยู่ในใจตลอดเวลา”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 9 เพศชาย อายุ 74 ปี)

“ผมก็ขอขอบคุณผอ. และผมจะไม่มีวันลืม...บุญคุณที่ผอ.ทำไว้ ผมก็มีกำลังมีเรี่ยวแรงที่จะช่วยผอ.ด้วย”

(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 9 เพศชาย อายุ 74 ปี)

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาเรื่องประสบการณ์ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้ ปรากฏข้อมูลที่เป็นประเด็นสำคัญในการนำมาอภิปราย เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ดังต่อไปนี้

ความหมายของความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้

จากการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงความหมายความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้ ผู้ให้ข้อมูลได้ให้ความหมายเกี่ยวกับความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้ หมายถึง เน้นความสุขด้านจิตใจและเป็นความสุขที่มีความแตกต่างจากผู้สูงอายุที่อยู่ภายนอกสถานสงเคราะห์คนชรา โดยผู้ให้ข้อมูลสะท้อนออกมาเป็น 6 ลักษณะ ได้แก่ (1) ความสุขภายใต้พ่อแม่ (กฎเกณฑ์ กฎระเบียบ) (2) การปลอดภาระ (3) การหลุดพ้นจากความเครียด (4) ความสุขใจ (5) ใจสงบ ไม่มีความทุกข์ และ (6) พึ่งพอใจกับชีวิตที่เป็นอยู่ จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลได้ให้ความหมายที่แตกต่างไปจากการศึกษาที่ผ่านมา ๆ มา ซึ่งยังไม่พบว่าในผลการศึกษา ที่ผ่านมานั้น ผู้ให้ข้อมูลได้สะท้อนความหมายออกมาในเรื่องของความสุขที่อยู่ภายใต้พ่อแม่ กฎเกณฑ์ กฎระเบียบต่าง ๆ ขณะที่อาศัยอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้ และความสุขจากการปลอดภาระ หลุดพ้นจากความเครียด อาจเนื่องจากผู้สูงอายุที่เข้ามาพักอาศัยอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้นั้น เข้ามาพักอาศัยด้วยสาเหตุที่แตกต่างกันออกไป สำหรับบางคนเข้ามาพักอาศัยด้วยสาเหตุจากปัญหาในครอบครัวทำให้ผู้สูงอายุเกิดความเครียด เมื่อเข้ามาพักอาศัยอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชราแล้ว ผู้สูงอายุไม่ต้องประสบ กับเหตุการณ์ดังกล่าว เป็นการขจัดต้นตอของสาเหตุที่ทำให้เครียดได้ จึงทำให้ผู้สูงอายุที่เข้ามาพักอาศัยนั้น มีความสุขมากขึ้นเมื่อเทียบกับก่อนเข้าพักในสถานสงเคราะห์คนชรา สำหรับบางคนเข้ามาพักอาศัยอยู่ด้วยสาเหตุที่ไม่อยากรับภาระของทางบ้าน ไม่อยากเป็นภาระให้กับผู้อื่น เมื่อเข้ามาพักอาศัยอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชราแล้ว ทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขมากขึ้น เนื่องจากไม่ต้องรับภาระต่าง ๆ เช่นเดิม เพียงแค่รับผิดชอบกับตัวเองในการดำเนินชีวิตประจำวันเท่านั้น

ในขณะที่สถานสงเคราะห์คนชราเป็นสถานที่ที่ต้องรับเลี้ยงผู้สูงอายุหลายคน ทุก ๆ คนเมื่อเข้ามาพักอาศัยแล้วจะต้องอาศัยอยู่ร่วมกัน จึงทำให้สถานที่นี้จำเป็นต้องมีกฎระเบียบ มีกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้ โดยไม่ทำให้เกิดปัญหา ผู้สูงอายุจึงมีการปรับตัวให้เข้ากับกฎระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อให้อยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างมีความสุข อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุมีประสบการณ์ชีวิตมากมายที่ผ่านมา จึงทำให้การปรับตัวยุติกันทำได้ง่ายขึ้น และเมื่อสามารถปรับตัวได้ จึงทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขกับการอยู่ร่วมกันภายใต้กฎระเบียบ กฎเกณฑ์ดังกล่าวได้ และจะเห็นว่าความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราเป็นความสุขที่เกิดจากใจ ทั้งนี้เนื่องจากผู้สูงอายุที่มีการเปลี่ยนแปลงของสภาพร่างกายไปในทางที่เสื่อมลงเรื่อย ๆ มีสภาพร่างกายที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิตบ้าง และยังอาศัยอยู่ในสถานที่ที่มีข้อจำกัด กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของสถานที่ ซึ่งอาจจะส่งผลต่อความสุขของผู้สูงอายุได้ แต่ผู้สูงอายุสามารถที่จะมีความสุขได้โดยความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ วิทยากร (2550) ได้ให้ความหมายความสุขว่า

เป็นอารมณ์ที่เกิดขึ้นหลายระดับตั้งแต่ความสบายใจเล็กน้อย จนถึงมีความเพลิดเพลินใจ และจากการศึกษาของ ชนิตา, พิมสุภาว, ขวัญตา, และรัชณี (2555) เรื่องทัศนคติของผู้สูงอายุไทยต่อสุขภาพจิตตามแนววิถีพุทธ ให้ความหมายความสุขว่าเป็นอารมณ์ที่เกิดขึ้นทั้งสุขและทุกข์รวมทั้งความพึงพอใจในชีวิต โดยความรู้สึกเป็นสุขเกิดจากรู้สึกสงบในใจ และยังมีความพึงพอใจในชีวิต จากการศึกษาของ พิศุทธิภาและอรัญญา (2555) รายงานว่าผู้สูงอายุที่มีภาวะทางจิตสูง ได้แก่ การมีจิตใจสงบสุขซึ่งประกอบไปด้วย การมีสติเท่าทันอารมณ์ตนเอง ยอมรับความจริงของชีวิต มีการศึกษาและปฏิบัติธรรมเพื่อให้มีจิตใจที่สงบสุข สำหรับความสุขที่หมายถึงการมีความพึงพอใจในชีวิตที่เป็นอยู่ ตามที่ผู้สูงอายุได้สะท้อนความหมายออกมานั้นเป็นความรู้สึกจากการที่มีความพึงพอใจกับสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน แม้ว่าจะเป็นสภาพความเป็นอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชราก็ตาม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรณวิสาข์ (2551) พบว่าผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรามีความสุขจากการพึงพอใจในชีวิตปัจจุบัน ผู้สูงอายุเห็นว่าความสุขความทุกข์อยู่ที่ใจตัวเอง ไม่ต้องดิ้นรน ไม่ต้องขวนขวาย และแสวงหาความสุขเท่าที่เป็นไปได้

วิธีการทำให้เกิดความสุขขณะอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้

ผลจากการศึกษาผู้ให้ข้อมูลได้สะท้อนวิธีการทำให้เกิดความสุข โดยสะท้อนออกมาเป็น 5 วิธี ได้แก่ (1) การไม่ยึดติด/รู้จักปล่อยวาง (2) ทำกิจกรรมทุกอย่างให้เกิดความสบายใจ (3) หลีกเลี้ยงความขัดแย้ง (4) คิดว่าตนเองยังมีคุณค่า และ (5) รู้จักการให้อภัย สามารถอภิปรายได้ดังนี้

ตามหลักความเชื่อของศาสนาพุทธ สิ่งที่จะทำให้เกิดความสุขได้นั้นคือ การได้อยู่กับปัจจุบัน รู้จักปล่อยวางในสิ่งที่เกิดขึ้นแล้ว และสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นในอนาคต ควบคุมความอยากได้ที่ไม่มีที่สิ้นสุด รวมทั้งการหลีกเลี้ยงความขัดแย้ง ไม่ใช้ความรุนแรง ไม่ทะเลาะและให้ใช้หลักเวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร รู้จักการให้อภัย ทั้งการให้อภัยตนเองและให้อภัยผู้อื่น (มงคล, ม.ป.ป.) สำหรับการทำกิจกรรมทุกอย่างให้เกิดความสบายใจ เป็นวิธีที่ทำให้ผู้สูงอายุมีความสุข เนื่องจากกิจกรรมช่วยให้เกิดความผ่อนคลาย มีความเพลิดเพลิน ผู้สูงอายุจะมีความสุขเพิ่มขึ้นจากการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในระดับสูง มีความสุขจากการได้เข้าร่วมกิจกรรมกับสังคม การทำกิจกรรมที่ตนเองชอบ และทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนฝูง (พิศุทธิภา และอรัญญา, 2555; สุจิตรา และนนุช, 2557) และการตระหนักถึงคุณค่าในตนเอง ก็เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่ทำให้ให้เกิดความสุขในผู้สูงอายุ เนื่องจากผู้สูงอายุเห็นว่าวิธีการคิดว่าตนเองยังมีคุณค่า สามารถที่จะช่วยเหลือหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้เป็นส่วนช่วยให้จิตใจเกิดความสบายใจ สอดคล้องกับการศึกษาของ วรณวิสาข์ (2551) พบว่าความสุขจะเกิดขึ้นได้จากการกำหนดตนเองหรือเลือกทำอะไร เลือกดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง สามารถตัดสินใจการกระทำต่าง ๆ ด้วยตนเอง และรู้สึกประสบความสำเร็จในชีวิตทำให้เกิดความรู้สึกว่าตนเองมีศักดิ์ศรีและมีคุณค่าในชีวิต สอดคล้องกับการศึกษาของ สุจิตราและนนุช (2557) พบว่าความสุขที่เกิดจากการตระหนักถึงคุณค่าในตนเองทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขอยู่ในระดับสูง เป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้ผู้สูงอายุมีความภาคภูมิใจในสิ่งที่ตนเองได้กระทำ ทำให้มีความคิดว่าตนเองยังมีคุณค่า มีความหมายยังสามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้ จึงเป็นวิธีการที่เพิ่มความสุขให้ผู้สูงอายุ

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้

ผลจากการศึกษาผู้ให้ข้อมูลได้สะท้อนปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้ ออกมา 6 ปัจจัย คือ (1) การมีกิจกรรมให้เข้าร่วม (2) การมีสิ่งแวดล้อมที่ดี (3) การได้รับการตอบสนองด้านปัจจัยพื้นฐาน (4) การมีภาพลักษณ์ต่อตนเองดี/ภูมิใจในตนเอง เป็นที่ยอมรับของสังคม (5) การมีเพื่อน และ (6) ความสัมพันธ์ที่มีความหมาย ซึ่งสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

การมีกิจกรรมให้เข้าร่วม เป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขจากการที่เข้าร่วมกิจกรรมของทางศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ ซึ่งจัดให้มีกิจกรรมต่าง ๆ ที่หลากหลายให้กับผู้สูงอายุทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต ในขณะที่พักอาศัยอยู่ ณ.สถานสงเคราะห์คนชรา ทำให้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านั้น ทำให้มีความสุขสนุกสนาน ไม่เหงา จึงทำให้ผู้สูงอายุเกิดความสุขขึ้นซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ วิทมา (2555) พบว่าปัจจัยภายนอก และปัจจัยภายในที่มีผลต่อความสุขของผู้สูงอายุตอนปลาย เกิดจากการใช้เวลาในการปฏิบัติภารกิจทางสังคมและศาสนา มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อระดับความสุขของผู้สูงอายุ ในทำนองเดียวกันการศึกษาของ พิศุทธิภาและอรัญญา (2555) พบว่าประเด็นของการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตเช่นการทำกิจกรรมร่วมกับสังคม การทำกิจกรรมร่วมกับสมาชิกในครอบครัว การทำกิจกรรมที่ตนเองชอบ การทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนฝูง การทำกิจกรรมตามภาระหน้าที่รับผิดชอบ ทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขเพิ่มขึ้น สำหรับการศึกษาของ วิทลลิกษณ์, ศศิพัฒน์, และภาวิณี, (2551) ยังพบอีกว่าการเข้าร่วมกิจกรรมก่อให้เกิดความสุข เพราะทำให้ผู้สูงอายุเกิดความผ่อนคลาย ทั้งนี้การเข้าร่วมกิจกรรมกับเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกันจะช่วยให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพจิตที่ดี มีความสุข และการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน ก็ยังช่วยให้ผู้สูงอายุมีความเชื่อมั่นในตนเองที่ยังสามารถกระทำการต่าง ๆ ได้ตามความสามารถที่มีอยู่ สอดคล้องกับการศึกษาของ สุจิตราและนงนุช (2557) พบว่าความสุข อันเกิดจากการเข้าร่วมกิจกรรมของสถานสงเคราะห์ช่วยให้ผู้สูงอายุ มีความสุขอยู่ในระดับสูง ผู้สูงอายุจะรู้สึกมีความสุขกับการได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ มีความสุขที่ได้รับรางวัล ได้ยิ้ม ได้หัวเราะ ผ่อนคลายความเครียด และยังสามารถทำให้ผู้สูงอายุเกิดการปรับตัวอยู่ร่วมกันได้ดี

นอกจากนี้กิจกรรมนันทนาการก็เป็นส่วนหนึ่งของการทำกิจกรรมที่จะช่วยเยียวยาและเพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เนื่องจากกิจกรรมนันทนาการนั้นเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้เกิดความเพลิดเพลิน เกิดความผ่อนคลาย ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีความสุข จากกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ ที่ผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมขณะอยู่ในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ ก็ล้วนทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขได้ สอดคล้องกับการศึกษาของ กัลพฤกษ์ (2555) พบว่ากิจกรรมนันทนาการบำบัดเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยในการเยียวยาและเพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ซึ่งมีรูปแบบกิจกรรมนันทนาการที่หลากหลายแตกต่างกันไป และเน้นการจัดกิจกรรมที่มีความเพลิดเพลิน สนุกสนาน และจากการศึกษาของ สุพิชชา (2551) เรื่องผลของโปรแกรมนันทนาการที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ พบว่าผู้สูงอายุมีความสุขพึงพอใจต่อโปรแกรมนันทนาการอยู่ในระดับมากที่สุด และผู้สูงอายุมีระดับคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพจิตและสภาวะทางสังคมที่ดีกว่าก่อนการทดลอง ซึ่งแสดงว่าผู้สูงอายุมีความสุข มีความ

เพลิดเพลินกับกิจกรรมนันทนาการ ดังนั้นการเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการ และกิจกรรมต่าง ๆ ดังได้กล่าวข้างต้นจึงเป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรามีความสุขประการหนึ่ง

การมีสิ่งแวดล้อมที่ดี/การบริการที่ดี เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุให้ข้อมูลมีความสุขจากการที่ได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีบรรยากาศดี ส่งผลให้สุขภาพจิตดีขึ้น รวมถึงการจัดบริการต่าง ๆ ที่เหมาะสม การได้รับการบริการที่ดีจากเจ้าหน้าที่ที่ดูแล ก็ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีความสุขได้ สอดคล้องกับมาตรฐานการจัดสิ่งแวดล้อม สถานที่ที่มีความปลอดภัย ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ มีการแบ่งพื้นที่อย่างเหมาะสม ทั้งมีลานกิจกรรม อำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุ เป็นมุมออกกำลังกาย มุมนันทนาการ มุมพักผ่อน พื้นที่สีเขียว มีสถานที่รับประทานอาหารเป็นสัดส่วน หรือมีห้องประกอบพิธีทางศาสนา (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุ, 2555) นอกจากนี้การศึกษาด้านความต้องการที่พักอาศัยและสิ่งแวดล้อมพบว่าผู้สูงอายุต้องการสภาพแวดล้อมภายนอกตัวบ้าน โดยเป็นบ้านที่มีลานกว้างไว้สำหรับทำกิจกรรม มีโต๊ะไม้ มีต้นไม้ใหญ่เพื่อให้ความร่มเงา (สกลัย, 2557) ซึ่งบรรยากาศของศูนย์ฯนี้มีความร่มรื่น มีต้นไม้ สวนดอกไม้ และลานกิจกรรมต่าง ๆ เป็นต้น

การได้รับการตอบสนองปัจจัยพื้นฐาน ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ผู้สูงอายุต้องการการได้รับการตอบสนองความต้องการของตนเองในทุก ๆ ด้าน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาเรื่องทัศนคติต่อการเป็นผู้สูงอายุที่มีความสุขของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร พบว่าปัจจัยขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตมีความสำคัญต่อการมีความสุขในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.136 และให้ความสำคัญกับการมีบ้าน/ที่อยู่อาศัย รองลงมาคือด้านยารักษาโรค ลำดับต่อมาคือด้านอาหาร (วิทธิลักษณ์, ศศิพัฒน์, และภาวิณี, 2551) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ สุธรรม (2553) ที่กล่าวว่าความสุขภายนอกมักจะสัมพันธ์กับปัจจัยด้านต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างมนุษย์ด้วยกัน และความสุขที่เกิดจากปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งประกอบด้วยความสุขจากการมีปัจจัยสี่ ที่เพียงพอและมีความมั่นคงในชีวิต

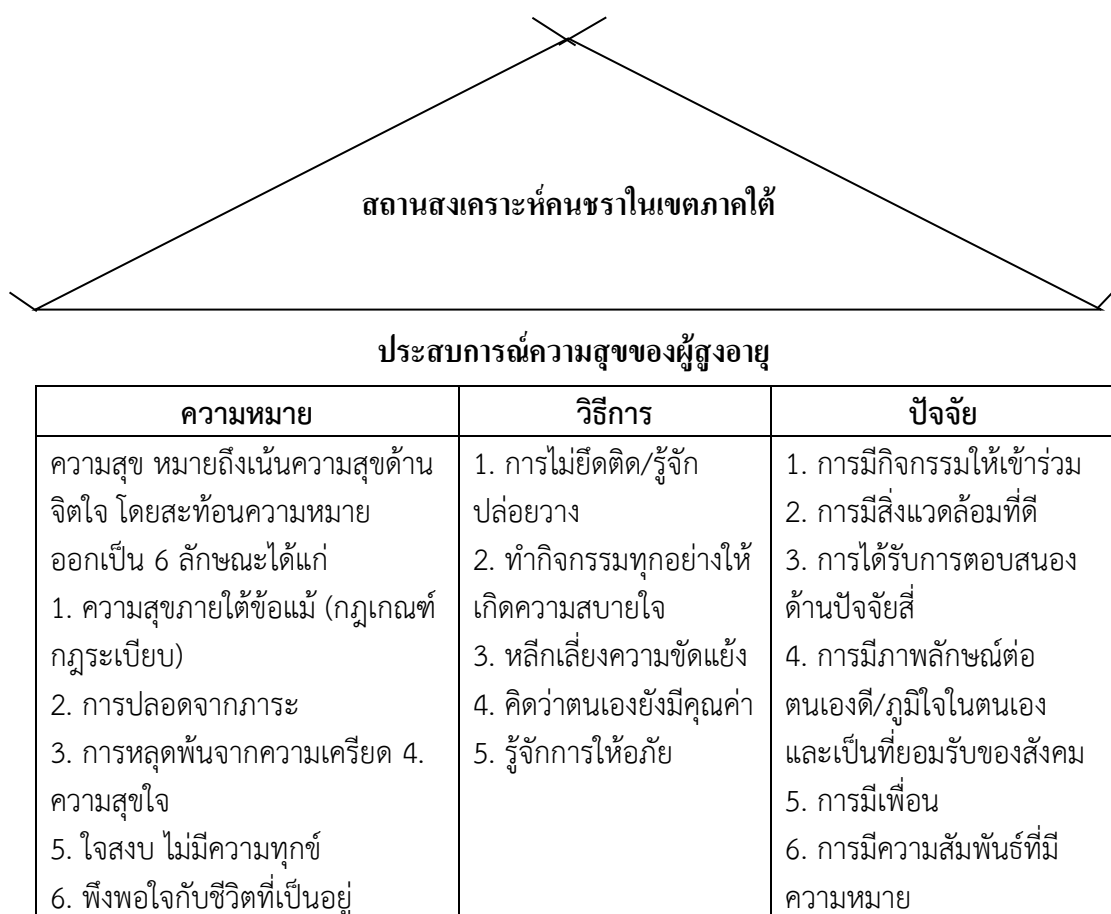
การมีภาพลักษณ์ต่อตนเองดี/ภูมิใจในตนเอง และเป็นที่ยอมรับในสังคม ไม่เพียงแต่ความสุขที่เกิดจากปัจจัยภายนอกเพียงอย่างเดียว แต่ผู้สูงอายุยังสามารถมีความสุขได้จากปัจจัยภายในที่ส่งผลให้ผู้สูงอายุ มีความสุข สอดคล้องกับการศึกษาของ สุธรรม (2553) อธิบายว่าความสุขเกิดขึ้นได้จากองค์ประกอบหลายอย่าง ทั้งความสุขภายนอกและความสุขภายในซึ่งความสุขภายในเป็นความสุขที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ ประกอบด้วยความสุขจากการมีอิสรภาพ ความภาคภูมิใจในตนเอง ความดีงามและความสงบ และจากการศึกษาของ ปิยะกมลและบัวทอง (2555) พบว่าการได้รับการสนับสนุนทางสังคม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความผาสุกทางใจของผู้สูงอายุ ในด้านการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีความสัมพันธ์กับความผาสุกทางใจสูงกว่าด้านอื่น ๆ ซึ่งเป็นการแสดงถึงการเป็นที่ยอมรับในสังคมจึงทำให้ผู้สูงอายุมีความสุข

การมีเพื่อน ซึ่งมีทั้งเพื่อนที่สนิท และไม่สนิท เพื่อนรู้ใจ (แฟน) เพื่อนที่ปรึกษา มีส่วนช่วยให้ผู้สูงอายุไม่เกิดความเหงา ไม่รู้สึกโดดเดี่ยวขณะที่อยู่ในสถานสงเคราะห์คนชรา ซึ่งผู้สูงอายุคิดว่าการมีเพื่อน ได้อยู่รวมกันกับเพื่อน คอยตักเตือนกัน และทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน มีส่วนทำให้เกิดความสุขได้เช่นกัน และการที่มีเพื่อนรู้ใจหรือมีแฟน ไม่จำเป็นที่ต้องอยู่ด้วยกัน เพียงแค่สามารถพูดคุย ปรึกษากัน ดูแลกันก็เพียงพอแล้วซึ่งสอดคล้องกับเรื่องเพศสัมพันธ์ในผู้สูงอายุที่อธิบายว่าเพศสัมพันธ์ในผู้สูงอายุไม่ได้หมายถึงการมีเพศสัมพันธ์กันเท่านั้น แต่หมายถึงการแสดงความรัก การแสดงความรักเอาใจต่อกัน (ศิริพันธุ์, 2554) และยังพบว่า เพศสัมพันธ์เป็นการแสดงออกถึงความ

รักผ่านการสัมผัสร่างกายด้วยการโอบกอด การจูบหรือการแสดงออกที่บ่งบอกถึงความรัก ความห่วงใย ความเอื้ออาทรที่มีต่อกันแม้ไม่มีเพศสัมพันธ์ก็ตาม จะส่งผลให้ผู้สูงอายุมีความสุขและมีความพึงพอใจในชีวิต (พันธ์ศักดิ์, 2552) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ สุจิตราและนงนุช (2557) พบว่าความสุขอันเกิดจากการสื่อสารกับเพื่อน ทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขในระดับสูง จากการที่ เป็นผู้สูงอายุที่มนุษย์สัมพันธ์ดี มีการทักทาย พูดคุยกัน มีการสื่อสารกันดี ลดความตึงเครียดทำให้เกิดบรรยากาศที่อบอุ่นในสถานสงเคราะห์คนชรา

การมีความสัมพันธ์ที่มีความหมาย เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของผู้สูงอายุ ที่ใช้เป็นที่ยึดเหนี่ยวด้านจิตใจ เช่นความสัมพันธ์กับแฟน ความสัมพันธ์กับบุตรหลาน และความสัมพันธ์กับผู้อำนวยความสะดวกในการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ชณิตา, และคณะ (2555) ที่กล่าวว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ใช้เครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจที่เป็นตัวบุคคลเป็นหลักมากกว่าศาสนา เครื่องยึดเหนี่ยวตัวบุคคลได้แก่ บุตร หลาน สามเณร/ภรรยา รวมทั้งคนใกล้ชิด และยังสอดคล้องกับงานวิจัยอื่นๆที่พบว่าแรงสนับสนุนทางสังคมมีผลต่อสุขภาพจิตของคนไทยด้วย (Hengsu domsub et al , 2007; Nanthamongkolchai et al , 2009)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเรื่องประสบการณ์ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้ สามารถสรุปได้ดังภาพดังนี้

ภาพที่ 1. ประสบการณ์ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการศึกษาระดับประสบการณ์ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเชิงปรากฏการณ์วิทยาแบบเฮอร์มิเนติก มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายประสบการณ์ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้ สถานที่ในการศึกษา คือศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านทักซิณ ทำการศึกษาในผู้สูงอายุที่พักอยู่ในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ จำนวน 10 ราย มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เก็บข้อมูลตั้งแต่เดือน มีนาคม-เดือน มิถุนายน 2558 โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การบันทึกเทป และการบันทึกภาคสนาม ทำการแปลผลข้อมูลรายวันหลังจากเก็บข้อมูลในแต่ละวัน ตรวจสอบความตรงของข้อมูลทั้งในระหว่างเก็บรวบรวมข้อมูลและ หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลเสร็จ จากนั้นตรวจสอบความตรงอีกครั้งกับอาจารย์ที่ปรึกษา 2 ท่าน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดโดยประยุกต์ใช้แนวทางการวิเคราะห์ของแวน มาเนน (van Manen, 1990) ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

จากผลการวิจัยเรื่องประสบการณ์ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้ สามารถสะท้อนประสบการณ์ออกมา 3 เรื่อง ได้แก่ (1) ความหมายความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา (2) วิธีการทำให้เกิดความสุขขณะอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชรา และ (3) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา

ความหมายความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา เป็นความสุขที่เน้นความสุขด้านจิตใจและเป็นความสุขที่มีความแตกต่างจากผู้สูงอายุภายนอกสถานสงเคราะห์คนชรา โดยผู้ให้ข้อมูลสะท้อนออกมาเป็น 6 ลักษณะ คือ (1) ความสุขภายใต้ข้อแม่(กฎเกณฑ์ กฏระเบียบ) (2) การปลดภาระ (3) การหลุดพ้นจากความเครียด (4) ความสุขใจ (5) ใจสงบ ไม่มีความทุกข์ และ (6) พึงพอใจกับชีวิตที่เป็นอยู่

ในการสร้างความสุขดังกล่าวผู้ให้ข้อมูลมีวิธีการทำให้เกิดความสุขขณะอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชราซึ่งได้สะท้อนออกมา 5 วิธี คือ (1) การไม่ยึดติด/รู้จักปล่อยวาง (2) ทำกิจกรรมทุกอย่างให้เกิดความสบายใจ (3) หลีกเลียงความขัดแย้ง (4) คิดว่าตนเองยังมีคุณค่า และ(5) รู้จักการให้อภัย

นอกจากนี้การที่ผู้ให้ข้อมูลสามารถมีความสุขได้นั้นต้องอาศัยปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนออกมา 6 ปัจจัยหลักคือ (1) การมีกิจกรรมให้เข้าร่วม (2) การมีสิ่งแวดล้อมที่ดี (3) การได้รับการตอบสนองด้านปัจจัยพื้นฐาน (4) การมีภาพลักษณ์ต่อตนเองดี/ภูมิใจในตนเอง เป็นที่ยอมรับของสังคม (5) การมีเพื่อน และ(6) การมีความสัมพันธ์ที่มีความหมาย ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นประสบการณ์ที่ผู้ให้ข้อมูลได้สะท้อนออกมาเกี่ยวกับความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้

ข้อจำกัดในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้พบว่ากลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นกลุ่มเฉพาะผู้สูงอายุที่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ซึ่งผลการวิจัยที่ได้อาจจะไม่สามารถอ้างอิงไปยังกลุ่มผู้สูงอายุที่อยู่ในกลุ่มที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ หรือช่วยเหลือตัวเองได้น้อย และไม่ได้เป็นตัวแทนของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชราทั้งหมด

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเกี่ยวกับประสบการณ์ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้ ผลการศึกษาที่ค้นพบผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ในด้านการบริการ ด้านการศึกษาพยาบาล และด้านการวิจัยทางการพยาบาล ดังนี้

ด้านการบริการ

เจ้าหน้าที่ที่ให้การดูแลผู้สูงอายุที่อยู่ในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุสามารถนำผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีที่ทำให้เกิดความสุขและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราฯ จากการศึกษาครั้งนี้ไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการส่งเสริมการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ผู้สูงอายุทุกคนได้มีความสุขเพิ่มขึ้น

ด้านการศึกษาพยาบาล

สถาบันการศึกษาสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ นำไปสอดแทรกในหัวข้อของการให้การพยาบาลผู้สูงอายุ หรือการดูแลผู้สูงอายุเฉพาะกลุ่ม โดยเฉพาะสถานศึกษาที่เปิดสอนเฉพาะทาง หรือเปิดอบรมเฉพาะทางผู้สูงอายุ จะสามารถนำองค์ความรู้เกี่ยวกับความหมายของความสุข วิธีการทำให้เกิดความสุข และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราไปใช้ประโยชน์ในการสอนนักศึกษาได้เป็นอย่างมาก

ด้านการวิจัยทางการพยาบาล

นักวิจัยทางการพยาบาลหรือผู้ที่สนใจการทำวิจัยสามารถนำผลการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราไปใช้ในการสร้างเครื่องมือเพื่อประเมินความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา ที่มีความเฉพาะแตกต่างจากความสุขของผู้สูงอายุทั่วไป และอาจจะนำไปพัฒนาโปรแกรมการเสริมสร้างความสุขในผู้สูงอายุที่อยู่ในสถานสงเคราะห์คนชรา รวมทั้งมีการศึกษาให้ครอบคลุมพื้นที่อื่น ๆ ด้วยเพื่อให้สามารถเห็นความแตกต่างของแต่ละพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต. (2555). *คู่มือโปรแกรม 16 สัปดาห์เพื่อพัฒนาความสุข 5 มิติ ในผู้สูงอายุ*. กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยพัฒน.
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2553). *พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546*. กรุงเทพมหานคร: เทพเพ็ญวานิสัย.
- กัลพฤกษ์ พลสร. (2555). กิจกรรมนันทนาการบำบัดทางเลือกหนึ่งในการช่วยเยียวยาผู้สูงอายุ. *วารสารคณะพลศึกษา*, 15(2), 1-6.
- คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ. (2552). *แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545-2564) ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 1 พ.ศ.2552*. กรุงเทพมหานคร: เทพเพ็ญวานิสัย.
- ชนิดา ประดิษฐ์สถาพร, พิมสุภาว จันทนะโสทธิ, ขวัญใจ อำนาจสัตย์เชื้อ, และรัชณี สรรเสริญ. (2555). สุขภาวะจิตของผู้สูงอายุไทยตามแนววิถีพุทธ. *วารสารพยาบาลสาธารณสุข*, 26(1), 69-79.
- ชมพูนุท พรหมภักดี. (2556). การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย. *สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา*, 3(16), 1-19.
- ชาย โพธิสิตา. (2552). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ชุตติไกร ตันติชัยวนิช. (2551). *ความสุขในชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดระยอง*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพมหานคร.
- นิภาพร พุ่มซ้อน, และสุธิดา สิงหสุด. (2552). *วิถีชีวิตผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค 2*. สารนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพมหานคร.
- ประภาพร มโนรัตน์. (2556). ผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพัง: ผลกระทบและบทบาทสังคมกับการดูแล. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุดรดิตถ์*, 5(2), 98-103.
- ปิยะกมล วิจิตรศิริ, และบัวทอง สว่างโสภาคกุล. (2555). ความเป็นปราชญ์ การสนับสนุนทางสังคม และความผาสุกทางใจของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุวัดสารอด เขตราชบุรณะ กรุงเทพมหานคร. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 38(2), 139-151.
- พันธ์ศักดิ์ ศุกระฤกษ์. (2552). Elderly healthy sex. ในหนังสือรายงานการประชุมวิชาการ ประจำปี วิทยาลัยแพทยศาสตร์กรุงเทพมหานครและวชิรพยาบาล. (หน้า 162-167). กรุงเทพฯ: สหประชาพานิชย์.
- พิศุทธิภา เมธิกุล, และอรัญญา ต้อยคำภีร์. (2555). ประสพการณ์การสูงวัยอย่างประสบความสำเร็จในผู้สูงอายุที่มีสุขภาวะทางจิตสูง: การวิจัยเชิงคุณภาพ. *วารสารพญมาวิทยาและเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ*, 13(2), 15-24.
- เพชรน้อย สิงห์ช่างชัย. (2552). *หลักการและการใช้วิจัยเชิงคุณภาพสำหรับทางการพยาบาลและสุขภาพ*. สงขลา: ชานเมืองการพิมพ์.
- ภิรมย์ เจริญผล. (2553). *ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์ จังหวัดนครปฐม*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.

- ถาวรรัตน์ ยุพกรณ์. (2553). *ความสุขของผู้สูงอายุในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต (สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา). มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, กรุงเทพมหานคร.
- มงคล กริชติทายาธ. (ม.ป.ป.). *ความสุขจากหนังสือ Time magazine (เรื่องที่ 956) ค้นจาก* http://www.mongkoldham.com/text%5CsanRMC_956.pdf
- รศรินทร์ เกรย์, ประเวช ตันติพิวัฒน์สกุล, และเรวดี สุวรรณพเก้า. (2553). *ความสุขของคนไทย: การดำเนินชีวิตอย่างมีคุณธรรม จิตวิญญาณและความภูมิใจในตนเอง. วารสารสุขภาพจิตแห่งประเทศไทย, 18(2), 71-85.*
- รศรินทร์ เกรย์, วรชัย ทองไทย, และเรวดี สุวรรณพเก้า. (2553). *ความสุขเป็นสากล. (พิมพ์ครั้งที่ 1).* นครปฐม: จรัสสินทวงศ์การพิมพ์.
- รศรินทร์ เกรย์. (2555). *ความสุข: การวัดเชิงอัตวิสัย. วารสารประชากร, 4(1), 111-127.*
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- วรรณวิสาข์ ไชยโย. (2551). *พรรณนาเรื่องความสุขในผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาบ้านวัยทองนิเวศน์*. สาขาวิชาปรัชญาและศาสนา ภาควิชามนุษยศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- วิทธีลักษณ์ จันทรธนะสมบัติ, ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, และภาวิณี อามาตย์ทัศน. (2551). *ทัศนะต่อการเป็นผู้สูงอายุที่มีความสุขของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาศูนย์บริการสาธารณสุข 40 บางแค. วารสารพัฒนาวิทยาและเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ, 9(2), 47-53.*
- วิทมา ธรรมเจริญ. (2555). *อิทธิพลของปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในที่มีผลต่อความสุขของผู้สูงอายุ. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สถิติประยุกต์) คณะสถิติประยุกต์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.*
- วิทยากร เชียงกุล. (2550). *ความรัก การสร้างสรรค์ และความสุข*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สายธาร.
- วิไลวรรณ ทองเจริญ. (2554). *ศาสตร์และศิลป์การพยาบาลผู้สูงอายุ*. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วีณา เทียงธรรม. (2547ก). *การวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยาตามแนวคิดของ Heidegger. วารสารพยาบาลสาธารณสุข, 18(1), 70-78.*
- วีณา เทียงธรรม. (2547ข). *การเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา. วารสารพยาบาลสาธารณสุข, 18(2), 97-108.*
- ศิริพรรณ รักษาภักดี. (2553). *คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราวัยทองนิเวศน์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์การเมือง) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ศิริพันธุ์ สาสัตย์. (2554). *การพยาบาลผู้สูงอายุ : ปัญหาที่พบบ่อยและแนวทางในการดูแล. (พิมพ์ครั้งที่ 3).* กรุงเทพมหานคร: แอคทีฟ พรินท์.
- ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านทักซิณ. (2554). *รายงานการประเมินตนเอง (SAR). สำนักบริการสวัสดิการสังคม กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. ยะลา: ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านทักซิณ.*

- สกลีย์ สุมานานุสรณ์. (2557). ศึกษาความต้องการรูปแบบที่พักอาศัยและสิ่งแวดล้อมทางกายภาพบริเวณรอบที่พักอาศัยสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ. *วารสารธุรกิจปริทัศน์*, 6(2), 75-89.
- สกุรัตน์ อุษณารวงศ์. (2551). ความสุข. *วารสารศูนย์บริการวิชาการ*, 16(3), 43-46.
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม. (2555). *สุขภาพคนไทย 2555: ความมั่นคงทางอาหาร เงินทองของมา ยา ข้าวปลาของจริง*. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุ. (2552). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2551*. กรุงเทพมหานคร: ทีคิวพี.
- สถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุ. (2553). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2553*. กรุงเทพมหานคร: ทีคิวพี.
- สำนักส่งเสริมและพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุ. (2555). *มาตรฐานบ้านพักผู้สูงอายุ*. สำนักส่งเสริมและพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุ สำนักส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชนผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สุจิตรา สมพงษ์, และนงนุช โรจนเลิศ. (2557). ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราในจังหวัดนครปฐม. *วารสารพยาบาลตำรวจ*, 6(1), 204-218.
- สุธรรม นันทมงคลชัย, ชูติไกร ตันติชัยวนิช, โชคชัย หมั่นแสวงทรัพย์, และพิทยา จารุพลผล. (2552). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสุขในชีวิตของผู้สูงอายุหญิง จังหวัดระยอง ประเทศไทย. *วารสารจดหมายเหตุทางแพทย์*, 92(7), 8-12.
- สุธรรม นันทมงคลชัย. (2553). ผู้สูงอายุไทย: สถานการณ์สุขภาพและการพัฒนาความสุข. *วารสารสาธารณสุขศาสตร์*, 40(1), 101-111.
- สุพิชชา ชุ่มภาณี. (2551). *ผลของโปรแกรมนันทนาการที่มีต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (นันทนาการ). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- อภิชัย มงคล, ทวี ตั้งเสรี, พิเชฐ อุดมรัตน์, วัชณี หัตถพนม, ภัสรา เชษฐโชติศักดิ์, และวรวรรณ จุฑา. (2547). *รายงานการวิจัยการพัฒนาและทดสอบดัชนีชี้วัดสุขภาพจิตคนไทยฉบับใหม่*.
 ขอนแก่น: พระธรรมชนิต.
- อรวรรณ แพนคง. (2553). *การพยาบาลผู้สูงอายุ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ธนาเพรส จำกัด.
- อริพร อิศระเสนีย์. (2549). *ความสุขและความสามารถในการเผชิญปัญหาของกลุ่มครูอาสาสมัครในพื้นที่ประสบภัยสึนามิ*. การค้นคว้าอิสระปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- อัมพร เบญจพลพิทักษ์, กาญจนา วณิชรมณี, และพรณี ภาณุวัฒน์สุข. (2555). *คู่มือความสุข 5 มิติสำหรับผู้สูงอายุ*. นนทบุรี: ปิยอนด์ พับลิชชิง.
- อัญญา ปลอดเปลื้อง. (2557). การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปรากฏการณ์วิทยา. *วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข*, 23(2), 1-10.
- อารีวรรณ อ่วมตานี. (2553). *การวิจัยเชิงคุณภาพทางการพยาบาล Qualitative research in nursing*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (2nd ed.). Thousand Oaks, California: Sage. pp. 57-58.
- Eliopoulos, C. (2014). *Gerontological nursing* (8nd ed.). Philadelphia : Wolters Kluwer Health/ Lippincott Williams & Wilkins.

- Hengudomsab, P., Koedbankham, J., & Kangchai, W. (2007). Physical health and psychological well-being in Thai older adult: Social comparison as a mediator. *Journal of Science and Technology and Humanities*, 5(1-2), 43-55.
- Koch, T. (1995). Interpretive approaches in nursing research: The influence of Husserl and Heidegger. *Journal of Advanced Nursing*, 21(5), 827-836.
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Newbury Park: Sage.
- Nanthamongkolchai, S., Tuntichaivanit, C., Munsawaengsub, C., & Charupoonphol, P. (2009). Factors influencing life happiness among elderly female in Rayong province, Thailand. *Journal of the Medication Association of Thai*, 92 (7), 8-12.
- Saxon, S. V., Etten, M. J., & Perkins, E. A. (2015). *Physical change & aging a guide for the helping profession* (6nd ed.). New York, NY: Springer.
- Streubert, H. J., & Carpenter, D. R. (2003). *Qualitative research in nursing advancing the humanistic imperative* (3rd ed.). Philadelphia: Lippincott William & Wilkins. pp. 60-62.
- Van Manen, M. (1990). *Researching lived experience human science for an action sensitive pedagogy*. New York: State University New York Press.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคล

แบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคล

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง () ตามสภาพความเป็นจริงของท่าน
ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล

1. เพศ
() ชาย () หญิง

2. อายุ.....ปี

3. ศาสนา
() พุทธ () อิสลาม () คริสต์ () อื่นๆ ระบุ.....

4. สถานภาพสมรส
() โสด () คู่ () หม้าย () หย่า () แยกกันอยู่

5. จำนวนสมาชิกในครอบครัวก่อนเข้าพักในสถานสงเคราะห์คนชรา
() 1-2 คน () 3-5 คน () มากกว่า 5 คน

6. ระดับการศึกษา
() ไม่ได้รับการศึกษา () ประถมศึกษา () มัธยมศึกษา
() ประกาศนียบัตร/อนุปริญญา () ปริญญาตรี () อื่นๆ ระบุ.....

7. ภูมิลำเนาเดิม ระบุ.....

8. อาชีพก่อนเข้าพักในสถานสงเคราะห์คนชรา ระบุ.....

9. รายได้ก่อนเข้าพักในสถานสงเคราะห์คนชรา
() ไม่มีรายได้ () น้อยกว่า 1,000 บาท () 1,000 - 3,000 บาท
() 3,001 - 5,000 บาท () 5,001 - 10,000 บาท

10. โรคประจำตัว ระบุ.....ระยะเวลาที่เป็น.....
 การรักษาในปัจจุบัน.....

11. ภาวะสุขภาพของท่านเมื่อเปรียบเทียบกับผู้อื่นในปัจจุบันเป็นอย่างไร
 ใกล้เคียงกัน แข็งแรงมากกว่า แข็งแรงน้อยกว่า
12. ระยะเวลาที่เข้าพักในสถานสงเคราะห์คนชราปี
13. เหตุผลของการเข้ามาพักในสถานสงเคราะห์คนชรา ระบุ.....
14. ความสัมพันธ์กับครอบครัว ได้แก่ การมีบุตรหลานหรือสมาชิกในครอบครัวมาเยี่ยม
 ระหว่างที่ผู้สูงอายุพักอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชรา ในช่วงระยะเวลา 1 ปี
 มาเยี่ยมสม่ำเสมอ ระบุ.....ครั้ง
 ไม่เคยมาเยี่ยมเลย
15. สมาชิกในครอบครัวคนใดที่มีความสัมพันธ์กับท่านมากที่สุด
 บุตร ภรรยา/สามี พี่/น้อง หลาน อื่นๆ.....
16. การเข้าร่วมกิจกรรม
 เข้าร่วมกิจกรรม
 ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรม
17. ประเภทของกิจกรรม
 กิจกรรมกลุ่ม
 กิจกรรมเดี่ยว
18. ผลการประเมินระดับความสุข
 ระบุ.....

ภาคผนวก ข

แนวคำถามเกี่ยวกับประสบการณ์ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา

1. อยากให้คุณช่วยให้ความหมายของคำว่า “ความสุขขณะอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชรา” ในมุมมองของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา
 - คุณคิดว่าความสุขคืออะไร เป็นเป็นอย่างไร
 - ความรู้สึกมีความสุขในขณะนั้น เปรียบได้เหมือนกับอะไร
2. อยากให้คุณช่วยเล่าประสบการณ์ความสุข ตั้งแต่เข้ามาอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชรา และลำดับเหตุการณ์ที่คุณรู้สึกมีความสุขมากที่สุด
 - คุณคิดว่าตั้งแต่เข้ามาอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชราคุณมีความสุขไหม
 - ถ้าตอบว่ามีความสุข คุณมีความสุขแบบไหน กรุณาเล่าเหตุการณ์ที่ทำให้คุณมีความสุขที่ได้ประสบมาว่าเป็นอย่างไร
 - ถ้าตอบว่าไม่มีความสุข กรุณาเล่าเหตุการณ์ที่ไม่มีความสุขที่ได้ประสบมาว่าเป็นอย่างไร
 - นอกจากเหตุการณ์นี้แล้ว ยังมีเหตุการณ์อื่นๆอีกไหม (ถามซ้ำ : ความรู้สึก/เปรียบเทียบ/ยกตัวอย่าง)
 - ความสุขที่เกิดขึ้นขณะอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชรา ต่างจากก่อนที่คุณเข้ามาอยู่ที่นี่ไหม ถ้าต่างกันอย่างใด ความสุขก่อนเข้ามาอยู่ที่นี่เป็นอย่างไร
3. อยากให้คุณช่วยเล่าถึงวิธีการที่ทำให้เกิดความสุขในขณะที่อยู่ในสถานสงเคราะห์คนชราว่าเป็นอย่างไรบ้าง
4. อยากให้คุณช่วยบอกถึงปัจจัยที่ทำให้คุณมีความสุขเพิ่มขึ้นหรือปัจจัยใดที่ทำให้คุณมีความสุขน้อยลงตั้งแต่เข้ามาอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชรา เพราะอะไรถึงคิดเช่นนั้น

ภาคผนวก ค
แบบฟอร์มบันทึกข้อมูลภาคสนาม

ผู้ให้ข้อมูลรายที่.....สัมภาษณ์ครั้งที่.....

ชื่อ (สมมติ).....วันที่สัมภาษณ์.....เวลา.....สถานที่.....

1. สิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในการสัมภาษณ์

.....

.....

.....

.....

2. พฤติกรรมของผู้ให้ข้อมูล

.....

.....

.....

.....

3. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นขณะสัมภาษณ์

.....

.....

.....

.....

4. การวางแผนในการสัมภาษณ์ครั้งต่อไป

.....

.....

.....

.....

.....
ผู้บันทึก

ภาคผนวก ง
ตัวอย่างการจัดการข้อมูล

เนื้อหาจากการถอดเทป	Code 1	Code 2	Code 3
<p>Q1 : คุณตาคิดว่าความสุขของคุณตาตั้งแต่มาอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชราเป็นอย่างไรบ้างคะ</p> <p>A1 : ความสุขย่อ คือได้ความสุขมีทุกด้าน ตอนอยู่ที่บ้านเรามีปัญหา ไม่ใช่ปัญหาไรนะ คือว่ามีปากมีเสียง หรือว่าอยู่ร่วมกันไม่ได้ พอมาอยู่ที่นี้เราก็อึดอัด ปัญหาตรงนั้น แล้วก็สถานที่สิ่งแวดล้อมนี้ก็มันปลอดภัย โปร่ง สถานที่กว้างเราสามารถมองต้นไม้อะไรก็ได้ บรรยากาศดี เหมือนเวลามีคนเข้ามา คณะดับเพลิงเข้ามานั่ง เขานั่งอยู่ที่หลังตึกนอนเขาบอกว่าที่นี่อย่างกับอยู่รีสอร์ท แต่นั่นเขามาเจอนานๆที่ แต่เราเจออยู่ทุกวันเราก็มีความสุขที่เราได้เห็นต้นไม้ที่เขียวข่ม มีสิ่งประดับเล็กๆน้อยๆ มีน้ำพุ ต้นไม้ต้นหญ้าก็ตัดเรียบร้อย มันก็เจริญหูเจริญตาเหมือนเราอยู่ในสวนสาธารณะที่เขาจัดไว้ดี ๆ อะนะ ที่พักผ่อนก็ดี แก้อึดมีนั่ง ที่นี้ความสุขด้านสิ่งแวดล้อมก็ดี ความสุขด้านจิตใจที่ว่าเราได้ปลอดภัย เราไม่ต้องมานั่งฟังนั่งเสียงเหมือนที่บ้าน แต่ว่ามันต้องมีนิดหน่อยที่เราต้องปรับตัวให้เข้ากับเพื่อน เพราะเรามาจากหลากหลายที่ เราก็อึดกับบางกลุ่มบางคนที่เราคุยกันรู้เรื่อง คุยกันเข้าใจ ด้านไหนอีกความสุขด้านอาหาร มันก็สะดวกสบาย 7.30 เราก็อึดมา กินข้าวต้มเสร็จเรียบร้อย ถึงจะไม่อร่อยเหมือนกับเราต้องการกินอะไรแต่ก็กินได้มือเที่ยง 11.30 ก็มีกับข้าวเราทานได้สบายๆ ตอนเย็น 4 โมงครึ่งอาหารเย็น อยู่บ้านไม่เป็นเวลาแบบนี้หรือค ดีๆลูกก็บอกว่าอ้าวพ่อไปตักข้าวเอาตะในครัวโน้น (หัวเราะ) แต่ที่นี่ไม่ เขาเตรียมกับข้าวเรียบร้อยแล้วเราเพียงแค่อัดไปกินได้เลย</p>	<p>ตอนอยู่ที่บ้านเรามีปัญหา พอมาอยู่ที่นี้เราก็อึดอัด ปัญหาตรงนั้น</p> <p>C7P16L3-5</p> <p>สิ่งแวดล้อมนี้ก็มันปลอดภัย โปร่ง บรรยากาศดี</p> <p>C7P16L6-7</p> <p>เราก็อึดกับบางกลุ่มบางคนที่เราคุยกันรู้เรื่อง คุยกันเข้าใจ</p> <p>C7P16L17-18</p> <p>ด้านอาหาร มันก็สะดวกสบาย มีกับข้าวเราทานได้สบายๆ</p> <p>C7P16L19-22</p>	<p>ความสุขจากการหมดปัญหาที่เป็นสาเหตุที่เข้ามาในสถานสงเคราะห์คนชรา</p> <p>บรรยากาศดี</p> <p>มีเพื่อนที่รู้ใจ</p> <p>ได้รับการบริการด้านอาหาร</p>	<p>ความหมายความสุขในสถานสงเคราะห์คนชรา</p> <p>ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสุขในสถานสงเคราะห์คนชรา</p> <p>ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสุขในสถานสงเคราะห์คนชรา</p>
Q2 : แล้วด้านอื่น ๆ มีอีกไหมคะ	ไม่เคร่งครัด	ไม่มีการบังคับ	

เนื้อหาจากการถอดเทป	Code 1	Code 2	Code 3
A2 : ในด้านกฎระเบียบเขาก็ไม่เคร่งครัดมากมาย แต่เราอย่าทำอะไรที่มันไม่เหมาะสมกับสถานที่ที่โอเคแล้ว ต้องใช้จิตสำนึกอะนะ	C7P16L27		
Q3 : ที่คุณตาบอกว่าอย่าทำอะไรที่ไม่เหมาะสม หมายถึงอะไรนะคะ A3 : ระเบียบเขาก็ไม่ได้เคร่งครัด แต่เราอย่าไปทำอะไรเช่น เสียงดังในที่นอนมันก็เป็นธรรมดาใช้ไหม ตื่นเช้ามาก็จัดที่นอน ผ้าปูที่นอนให้ดี คลุมเตียงให้เรียบร้อย มันก็เป็นกฎระเบียบของเขา ก็โอเค ไม่มีอะไร ห้องน้ำก็ช่วยกันดูแลอย่าให้สกปรกเลอะเทอะ แต่อันนี้เราต้องจำยอมอะนะ คนชราบางคนสมองเขาเสื่อมแล้วอะ	ระเบียบเขาก็ไม่ได้เคร่งครัด C7P16L32	ไม่มีการบังคับ	
Q4 : ต้องจำยอมที่คุณตาบอกหมายความว่าอย่างไรคะ A4 : ก็บางที่เขาทำสกปรกบ้างนะ เราต้องยอมรับว่าเขามีความบกพร่องทางสมองแล้วอะที่จะรับผิดชอบกับเรื่องนี้ เขาบอกว่าเขาไม่ทำที่อะ อันนี้เคยคุยกับนักสังคมนะก็ลงความเห็นว่างานคนเขามีบกพร่องทางสมองแล้ว บางที่เขาไม่รู้จะทำอะไรไปแล้ว เราก็อะลุ่มอล่วย เราก็มีความสุขแล้ว มีความสุขมาก	บางที่เขาไม่รู้จะทำอะไรไปแล้ว เราก็อะลุ่มอล่วย C7P17L7-8	ยอมรับความผิดปกติของเพื่อนได้	
Q5 : แล้วอย่างหนึ่งที่ทำให้คุณตามีความสุขคือการมีเพื่อนสนิทด้วยไหมคะ A5 : ใช่ ก็มี มีเพื่อนสนิท เมื่อก่อนก็มีเพื่อนผู้ชายเหมือนกัน แต่สนิทกับยาย	มีเพื่อนสนิท C7P17L12	การมีคนสนิท	ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสุขในสถานสงเคราะห์คนชรา
Q6 : เพราะอะไรถึงสนิทกับยายคะ แล้วได้มีการทำกิจกรรมอะไรร่วมกันบ้าง A6 : ก็เราเล่นเปตอง คุยกันแล้ว คุยกันเรื่องอดีตบ้าง เราก็ต่างมีปัญหาคล้ายๆกัน คุยกันไปคุยกันมา เอ้อ...มันก็ คนโน้นมีอะไรที่ไม่สบายใจเรื่องครอบครัว คนนี้ก็..เออ มีอะไรคล้ายๆกัน ปัญหาคล้ายๆกันก็เลยเข้าใจกัน คุยกันสนุก เราก็ไม่ใช่คนที่ไฮโซหรือคนที่มีการศึกษาสูงส่งอะไรอย่างนี้เราก็กินได้ คุยกันได้	เข้าใจกัน คุยกันสนุก C7P17L19-20	มีเพื่อนที่รู้จัก	ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสุขในสถานสงเคราะห์คนชรา
Q7 : คุณตาสามารถเปรียบเทียบความสุขของการ	ชีวิตหลุดพ้น	ความสุขจาก	ความหมาย

เนื้อหาจากการถอดเทป	Code 1	Code 2	Code 3
<p>อยู่ที่สถานสงเคราะห์คนชรานี้ได้กับอะไรบ้าง</p> <p>A7 : เปรียบเทียบคือว่า ชีวิตหลุดพ้นจากพันธะกรรมที่จะต้องครองชีวิตด้วยตัวเองจากภายนอก หลุดจากพันธะอันนั้นมาอยู่แบบ เขาดูแลเราดี หลุดภาระจากตัวเอง ไม่ว่าจะเจ็บป่วยก็พาไปรพ. ไปหาหมอเราก็ใช้สิทธิ์ 30 บาท เขาก็อำนวยความสะดวกจัดการอะไรให้</p>	<p>จากพันธะ</p> <p>C7P17L24</p>	<p>การหลุดพ้นจากปัญหา</p>	<p>ความสุขในสถานสงเคราะห์คนชรา</p>
<p>Q8 : เขาในที่นี้หมายถึงที่ไหนคะ</p> <p>A8 : เขาก็ที่นี้แหละ เขาดูแลทุกอย่าง เราหลุดพ้นจากตัวเองเกือบทุกด้านอะ เรามีชีวิตอยู่เพื่อดูโลกที่สวยงามเท่านั้นแหละ เราก็เลยสบาย ตาถึงได้มีสุขภาพดีในใจใจว่า ต่อให้เอาเงินนับแสนมาแลกก็ไม่ไป ให้เงินสักแสนกลับไปนอนบ้านก็ไม่ไป</p>	<p>เขาดูแลทุกอย่าง เราหลุดพ้นจากตัวเองเกือบทุกด้าน</p> <p>C7P17L30-31</p>	<p>ได้รับการดูแลที่ดี</p>	<p>ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสุขในสถานสงเคราะห์คนชรา</p>
<p>Q9 : แล้วมีอย่างอื่นอีกไหมคะ</p> <p>A9 : ถ้าเปรียบเทียบในบ้านเราก็มีสภาพที่ตีพอสมควรแหละนะ ถ้าอยู่บ้านวันๆก็เห็นแต่ฝาผนัง ไม่ได้ออกไปไหนมาไหน จะออกไปไหนก็ต้องขึ้นรถเมล์ แต่เราก็ไปไม่ได้รถเยอะ อายุก็มากแล้วเราก็จะใช้บริการสาธารณะก็ไม่ได้ต้องใช้บริการแท็กซี่ตลอดก็ไม่ไหว แต่อยู่ที่นี้ค่าตุ๊กๆแค่ 20 บาท ออกไปไหนก็ได้</p>			
<p>Q10 : แสดงว่าอยู่ที่นี้คุณตาสามารถที่จะออกไปไหน ทำอะไรได้มากกว่าอยู่บ้านใช่ไหมคะ</p> <p>A10 : ใช่ จะออกไปไหนก็ได้ ยิ่งแข็งแรงไปไหนก็ได้ ได้ทุกเวลาที่ต้องการยกเว้นตอนกลางคืนนะ หรือจะกลับไปเยี่ยมบ้านก็ได้ ก็เขียนใบลา แต่ต้องมีระยะเวลา ไม่ขัดข้อง ขอเมื่อไหร่ก็ได้ไปไม่ได้เครื่องครัดอะไร ไม่มีอะ ไม่เข้มงวดอะไร เวลากลับไปบ้านอาทิตย์ สองอาทิตย์ก็ได้</p>	<p>จะออกไปไหนก็ได้ไม่ได้</p> <p>เคร่งครัดไม่เข้มงวด</p> <p>C7P18L7-10</p>	<p>มีอิสระ</p>	
<p>Q11 : แล้วคุณตาได้กลับไปบ้านบ้างไหมคะ</p> <p>A11 : ก็กลับบ้างนานที ลูกก็ให้กลับไปอยู่บ้าน แต่ไม่ละครับ เราติดที่นี่แล้ว รู้สึกว่าไปเยี่ยมไปเที่ยวได้ ถ้าให้ไปอยู่ยังๆ ยังไม่ถึงเวลา ยังไม่แก่งอมแกมยังไม่รู้จะไปอยู่ที่ไหนดี ถ้าแก่ช่วยตัวเองไม่ได้ค่อยว่ากัน แล้วลูกก็ว่าถ้ามา ตอนนั้นก็ไม่ได้ดูถ้ามาก่อน ตาบอกว่าอยู่ที่นี้ได้ คนดูแลก็เยอะ เขา</p>	<p>ทนรับกับ</p>	<p>เหตุผลที่เข้า</p>	

เนื้อหาจากการถอดเทป	Code 1	Code 2	Code 3
<p>ก็ไม่ได้ว่าอะไร ถ้าวางว่าร้ายก็ไม่ใช่คือเรารับไม่ได้บางอย่าง เคยเป็นหัวหน้าครอบครัว เราเคยเป็นผู้ดูแล เป็นผู้ปกครองในบ้าน เหมือนเป็นพ่อ.อะ จะให้มาเป็นพี่เลี้ยงก็ไม่ได้ เรื่องอื่นก็ไม่มีอะไรมากแต่เราแค่ทนรับกับความกดดันนี้ไม่ได้ บางทีก็มีบ้างนะ คำพูดที่ว่าเขาอาจจะไม่ได้คิดแต่มันมีผลต่อจิตใจเรา อยู่ที่นี่ก็ไม่มีใครทำร้ายเรา ด้านจิตใจหนี</p>	<p>ความกดดันนี้ไม่ได้ C7P18L22</p> <p>อยู่ที่นี่ก็ไม่มีใครทำร้ายเรา ด้านจิตใจหนี C7P18L24</p>	<p>พักในสถานสงเคราะห์ คนชรา</p> <p>ไม่มีสิ่งที่กระทบจิตใจ</p>	<p>ความหมาย</p> <p>ความสุขในสถานสงเคราะห์</p> <p>คนชรา</p>
<p>Q12: มีอะไรที่ทำให้ตารู้สึกมีความสุขเพิ่มขึ้นบ้างไหมคะ</p> <p>A12: มันก็เนี่ยะที่บอกไป มันตัดความรับผิดชอบ อายุมากแล้วตัดความรับผิดชอบที่ต้องมาดูแลตัวเองมากมาย แค่ดูแลกิจวัตรประจำตัวเราแค่นั้นเอง</p>	<p>มันตัดความรับผิดชอบ C7P18L32</p>	<p>ไม่มีภาระที่ต้องรับผิดชอบ</p>	<p>ความหมาย</p> <p>ความสุขในสถานสงเคราะห์</p> <p>คนชรา</p>

ภาคผนวก จ แบบฟอร์มการพิทักษ์สิทธิ์ผู้ให้ข้อมูล

ดิฉัน นางสาวนุรชาฮีด้า เจ๊ะมามะ นักศึกษาปริญญาโท สาขาการพยาบาลผู้ใหญ่ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ขณะนี้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ประสพการณ์ ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายประสพการณ์ ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราและเพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา

ท่านเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติตรงตามที่ผู้วิจัยเลือกศึกษา คือ มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ทั้งชายและหญิงที่อาศัยอยู่ในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ ไม่มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่เป็นอุปสรรคต่อการสัมภาษณ์ได้แก่ การสื่อสารภาษา การได้ยินการมองเห็น และการรับรู้สติปัญญา ท่านเป็นบุคคลสำคัญที่สามารถให้ข้อมูลได้ดีที่สุด

ดิฉันจึงใคร่ขอความร่วมมือจากท่านในการเข้าร่วมการศึกษาวิจัยดังกล่าว โดยการให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เล่าประสพการณ์และความรู้สึกต่าง ๆ ของตนเองอย่างลึกซึ้งและครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัย ใช้เวลาในการสัมภาษณ์ประมาณ 30-60 นาทีต่อครั้ง และขออนุญาตทำการบันทึกเสียงการสนทนา ซึ่งท่านมีสิทธิ์เข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมก็ได้ถ้าผู้ให้ข้อมูลต้องการยุติการสัมภาษณ์ สามารถปฏิเสธและถอนตัวออกจากงานวิจัยได้ก่อนที่การดำเนินการวิจัยจะสิ้นสุด โดยไม่ต้องแจ้งเหตุผลแต่อย่างใด ข้อมูลที่ได้ไม่มีผลต่อการดำเนินชีวิต การใช้ชีวิตอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชราหรือเกิดความเสียหายต่อท่านในเรื่องส่วนตัว โดยข้อมูลส่วนตัวของท่านจะมีผู้วิจัยคนเดียวเท่านั้นที่ทราบ ข้อมูลที่ได้ ผู้วิจัยจะนำไปอภิปรายและสรุปออกมาเป็นภาพรวมซึ่งในบทสัมภาษณ์ บันทึกต่าง ๆ และการรายงานผลการวิจัยจะใช้ชื่อสมมติทั้งสิ้น และใช้ในวัตถุประสงค์ของการศึกษาเท่านั้น หากท่านมีข้อสงสัยใด ๆ เกี่ยวกับการศึกษาวิจัยหรือกระบวนการต่าง ๆ หรือความปลอดภัยของการเข้าร่วมในการศึกษาวิจัย ให้ท่านติดต่อผู้วิจัยโดยตรงคือ นางสาวนุรชาฮีด้า เจ๊ะมามะ หรือ เบอร์โทรศัพท์ 084-3438067 เพื่อรับทราบข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับการวิจัยครั้งนี้ หากท่านยินดีเข้าร่วมวิจัยครั้งนี้ โปรดลงนามในใบยินยอมเข้าร่วมวิจัยนี้ ขอขอบพระคุณที่ท่านให้ความร่วมมือและสละเวลาอันมีค่าในการเข้าร่วมวิจัยครั้งนี้

ข้าพเจ้า เข้าใจวัตถุประสงค์ของการวิจัยและขั้นตอนการวิจัยเรื่อง ประสพการณ์ ความสุขของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา จากนางสาวนุรชาฮีด้า เจ๊ะมามะ โดยละเอียดแล้ว ข้าพเจ้ายินดีเข้าร่วมวิจัยครั้งนี้ โดยได้ลงนามเป็นลายลักษณ์อักษรเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ลงชื่อ.....ผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย ลงชื่อ.....ผู้วิจัย

(.....)

(นางสาวนุรชาฮีด้า เจ๊ะมามะ)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ลงชื่อ.....พยาน

(.....)

ภาคผนวก ฉ
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพลินพิศ ฐานิวัฒนานนท์	ภาควิชาการพยาบาลอายุรศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จ.สงขลา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วราภรณ์ คงสุวรรณ	ภาควิชาการพยาบาลอายุรศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จ.สงขลา

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ สกุล นางสาวนุรชาอีดา เจ๊ะมามะ
 รหัสประจำตัวนักศึกษา 5610421028
 วุฒิการศึกษา
 วุฒิ ชื่อสถาบัน ปีที่สำเร็จการศึกษา
 พยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ยะลา 2555

ทุนการศึกษา
 ทุนอุดหนุนการวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์ ประจำปีงบประมาณ 2558 บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ตำแหน่งและสถานที่ทำงาน

ตำแหน่งพยาบาลวิชาชีพ
 ปฏิบัติงานเป็นอาจารย์พยาบาล ประจำภาควิชาพื้นฐานการพยาบาล การพยาบาลผู้ใหญ่ และ
 ผู้สูงอายุ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ยะลา อ.เมือง จ.ยะลา (พ.ศ. 2555-ปัจจุบัน)

การตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน

นุรชาอีดา เจ๊ะมามะ, วิภาวี คงอินทร์, และจารุวรรณ มานะสุรการ. (2558). ประสบการณ์ความสุข
 ของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราในเขตภาคใต้. *วารสารการพยาบาล การสาธารณสุข
 และการศึกษา*, 16(3), 83-99.